

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ŞİİRİNDE
ÇANAKKALE MUHAREBELERİ VE ETKİLERİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mustafa DURAN**

**Enstitü Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı: Yeni Türk Edebiyatı**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hasan AKAY

HAZİRAN 2008

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ŞİİRİNDE
ÇANAKKALE MUHAREBELERİ VE ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mustafa DURAN

Enstitü Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı: Yeni Türk Edebiyatı

Bu tez 05/06/2008 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliğiyle kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hasan AKAY	Prof. Dr. Ali Rıza ABAY	Yrd. Doç. Dr. Yılmaz DAŞCIOĞLU
Jüri Başkanı	Jüri Üyesi	Jüri Üyesi
☐ Kabul	☐ Kabul	☐ Kabul
☐ Red	☐ Red	☐ Red
☐ Düzeltme	☐ Düzeltme	☐ Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Mustafa DURAN

05.06.2008

ÖNSÖZ

3 Kasım 1914 tarihinde başlayıp 8/9 Ocak 1916 gecesi düşman kuvvetlerinin Seddülbahir bölgesini mağlup ve perişan olarak terk etmesiyle sonuçlanan Çanakkale Muharebeleri hakkında son yıllarda birçok eser yayınlanmıştır. Yayınlanan kitapların çoğu hatıra veya cephe notları şeklindedir. Konuyla ilgili akademik çalışma ise bir elin parmakları sayısınca ancak vardır.

Türk edebiyatı, kültürü ve tarihi için bu kadar önemli bir sahada, çalacakalem ve birbirinden kopyalanarak yazılmış birçok kitabın varlığı ve yapılmış çalışmaların özensiz olması üzüntü verici bir durumdur.

Hem bu durum, hem konunun son yıllarda artan cazibesi hem de konu hakkında yapılmış çalışmaların azlığı, bizi bu konuyu araştırmaya sevk eden etkenlerin başında gelmektedir.

Ayrıca bir milletin hayatını ve tarihini derinden etkileyen önemli bir hadisenin en etkili edebî tür olan şiire yansımalarını ortaya koymaya çalışmaktan büyük bir zevk aldığımızı da belirtmek isterim.

Bu çalışma konusunu bana öneren ve çalışma süresince her türlü desteği veren değerli hocam Prof. Dr. Hasan Akay'a çok teşekkür ederim. Umarım bu çalışma Çanakkale'de kahramanca çarpışan ve bir gül bahçesine girercesine öteki âleme göçen şehitlerimizin ruhuna hürmet eden ve bilim âlemine katkı sağlayan bir gayret olarak kabul görür.

Mustafa DURAN

05.06.2008

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	v
ÖZET	vi
SUMMARY.....	vii
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1:ÇANAKKALE SAVAŞLARI.....	5
1.1.Çanakkale Savaşı Öncesi Durum.....	5
1.2.Çanakkale Cephesi'nin Açılmasının Nedenleri.....	6
1.3.Çanakkale Deniz Savaşı.....	7
1.4.Deniz Savaşının Sonuçları.....	8
1.5.Kara Savaşları.....	9
1.5.1.Arıburnu Muharebesi.....	9
1.5.2.Seddülbahir Muharebesi.....	9
1.5.3.Kumkale Muharebesi.....	10
1.5.4. Anafartalar Muharebesi.....	10
1.6.Çanakkale Savaşlarının Sonuçları.....	11
1.6.1.Askerî Sonuçlar.....	11
1.6.2.Siyasi Sonuçlar.....	12
1.6.3. Sosyo-Ekonomik Sonuçlar.....	13
BÖLÜM 2: TÜRK ŞİİRİNDE ÇANAKKALE MUHAREBELERİ.....	15

2.1. İlk Yazılan Şiirler.....	15
2.2. Çanakkale Harp Sahasına Edebî Heyet Gönderilmesi.....	17
BÖLÜM 3: ŞİİRLERLE ÇANAKKALE MUHAREBELERİ.....	22
3.1.Savaş Öncesi Durum.....	22
3.2.Savaşın Sebepleri.....	23
3.3.Savaşın Şiirlerle Anlatımı.....	24
3.3.1.Deniz Savaşı.....	25
3.3.2.Kara Savaşları.....	27
3.3.3.Hava Saldırıları.....	29
3.3.4.Düşmanın Mağlubiyeti.....	30
3.4.Çanakkale Savaşlarının Önemi ve Büyüklüğü.....	31
3.5.Zafer Üzerine.....	32
BÖLÜM 4:ÇANAKKALE ZAFERİ ÜZERİNE YAZILMIŞ ŞİİRLERDE ÖNE ÇIKAN KAVRAMLAR.....	34
4.1.Vatan Sevgisi.....	34
4.2.Bayrak Sevgisi.....	38
4.3.İstanbul Sevgisi.....	9
4.4.Cesaret(Yiğitlik)	41
4.5.Kahramanlık.....	42
4.6.Şehitlik.....	45
4.7.Dua.....	46

4.8.Mazi(Ecdat)	48
4.9.Millet Sevgisi.....	49
4.10.Medeniyet.....	50
4.11.Mâneviyat.....	51
4.12.İlâhî Yardım.....	56
4.13.Savaşın Dehşeti.....	58
4.14.Düşmana Duyulan Kin ve Öfke.....	60
4.15.Hasret(Özlem)	62
4.16.Hüzün.....	64
4.17.Övgü.....	66
BÖLÜM 5: ŞİİR ÇÖZÜMLEMELERİ.....	69
5.1.Çanakkale Şehitlerine(Mehmet Âkif Ersoy).....	69
5.2.Sultan V. Mehmed Reşad'ın Çanakkale Gazeli ve Yahya Kemâl'in Ona Yaptığı Tahmis.....	79
5.3.Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor(Arif Nihat Asya).....	84
5.4.Bir Yolcuya(Necmettin Halil Onan)	88
5.5.Çanakkale(Faruk Nafiz Çamlıbel)	92
5.6.Önsözü(Fazıl Hüsnü Dağlarca)	95
5.7.Çanakkale(Ziya Gökalp)	99
5.8.Şehid Oğlum(Ali Ekrem Bolayır)	103
5.9.İlham-ı Nusret(Abdulhak Hamid Tarhan).....	106
5.10.Çanakkale Şimdi Bir Sevdalı Türkiye'dir(Nurullah Genç).....	111

BÖLÜM 6:ÇANAKKALE'YE İLGİNİN SEBEBİ.....	116
6.1.Harbiye Nezâreti'nin İlgisi.....	116
6.2.Şairlerin İlgisi.....	120
6.3.Toplumun İlgisi.....	121
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	124
KAYNAKÇA.....	127
EKLER.....	130
ÖZGEÇMİŞ.....	148

KISALTMALAR

AKMB	:Atatürk Kùltür Merkezi Başkanlığı
Ank.	:Ankara
Bkz.	:Bakınız
C.	:Cilt
H.M.	:Harb Mecmuası
Haz.	:Hazırlayan(lar)
İst.	:İstanbul
Mat.	:Matbaa(sı)
Nu	:Numara
S.	:Sayı
s.	:Sayfa
TDV	:Türkiye Diyanet Vakfı
T.T.K.	:Türk Tarih Kurumu
Y.	:Yıl
Yay.	:Yayınevi, yayınları
Y.M.	:Yeni Mecmua
İ.Ü.E.F.T.D.E.D.	:İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakùltesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi
T. E. D.	:Türk Edebiyatı Dergisi

Tezin Başlığı: Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Çanakkale Muharebeleri ve Etkileri	
Tezin Yazarı: Mustafa Duran	Danışman: Prof. Dr. Hasan Akay
Kabul Tarihi: 05/06/2008	Sayfa Sayısı: vii(ön kısım)+129(tez)+19(ekler)
Ana Bilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı: Yeni Türk Edebiyatı	
<p>Çanakkale Muharebeleri şiirimizde sıklıkla işlenen bir konudur. Bu konuyu doğrudan veya dolaylı olarak işleyen binden fazla şiirin varlığı tarafımızdan tespit edilmiştir.</p> <p>Amacımız, Çanakkale Muharebelerinde kazanılan zaferleri destanlaştıran şiirleri bilimsel açıdan ele alıp değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda yaptığımız araştırmalar neticesinde, konuyu işleyen binden fazla şiire rastladık. Tespit ettiğimiz şiirlerin sayı olarak çok olması ve büyük çoğunluğunun edebî ve estetik değerden yoksun olması nedeniyle şiirler arasında seçim yapmak zorunda kaldık. Şiir seçiminde kriter olarak, Prof. Dr. Hasan Akay'ın Sedat Umran'la beraber oluşturdukları "Cumhuriyet Dönemi Şiirimizin Altın Sayfaları" adlı antolojinin önsözünde tespit ettikleri kriterleri esas aldık.</p> <p>Çalışmamızın kapsamını ise, ilk yazılan "Çanakkale Güllenenirken" adlı şiirle başlayıp günümüze kadar geçen süreçte yayınlanmış binden fazla şiir arasından belli kriterler çerçevesinde belirlediğimiz iki yüz civarında şiirle çizdik. Çalışmamızda önce Çanakkale Muharebelerini tarihi açıdan sebep ve sonuçlarıyla beraber özetledik. Ardından muharebenin şiirimize ilk akislerini özet halinde sunduk. Üçüncü bölümde şiirlerle Çanakkale Muharebelerini ayrıntılı olarak anlatmaya çalıştık. Dördüncü bölümde "Çanakkale Zaferleri üzerine yazılmış şiirlerde öne çıkan kavramlar"ı ele aldık. Beşinci bölümde konusu, üslubu veya sanat değeri açısından önemli sayılabilecek on şiiri örnek olarak çözümlemeye gayret ettik. Çözümleme bölümünde Prof. Dr. Hasan Akay'ın "Şiiri Yeniden Okumak" eserinde uyguladığı "yapı çözümleme" yöntemini, bir "okuma yöntemi" olarak uyguladık.</p> <p>Altıncı bölümde Çanakkale'ye artan ilginin sebeplerinin şiirimizdeki ve toplumdaki yansımaları tespit ettik. Son bölümde, genel bir değerlendirme yaptıktan sonra, çözümlenen şiirlerin tam metinlerini sona ekleyerek çözümlemelerin anlaşılmasını kolaylaştırmak istedik.Sonuç olarak, Osmanlı Devleti, savaş başlar başlamaz müzik ve edebiyatın etkisinden faydalanmak için çeşitli kampanyalar düzenleyerek ilk defa bir "harp edebiyatı" teşekkül ettirmeye çalışmıştır. Bunun sonucunda Türk Harp Edebiyatının şiir türünün mühim bir yekûnunu Çanakkale Zaferleri üzerine yazılmış şiirler oluşturur.</p>	
Anahtar Kelimeler: Çanakkale şiiri, kavramlar, şiir tahlilleri, Çanakkale'ye ilginin sebebi, Şiirlerle Çanakkale	

Title of the Thesis: The effects of Dardanella war in Turkish poetry in Republican Term	
Author : Mustafa DURAN	Supervisor :Prof. Dr. Hasan AKAY
Date : 05/06/2008	Nu. Of pages: vii(pre text)+129(main body) +19(appendices)
Department: Turkish Language and Literature Subfield: New Age Turkish Literature	
<p>Battle of dardanel is a frequently mentioned subject in our poetry . We have found more than one thousand poems that are directly or undirectly written about the dardanel battles.</p> <p>Our main purpose is to evaluete these legendery poems from the scientific point.As I mentioned before , in order to find out the poems we have made a resaerch and find out more than one thousand poems.Despite the many poems about victories, many of them were not written literary and most of them do not have an aesthetic value at all .For this reason we had to make a sellection among these poems.</p> <p>We took the basics from the foreword of the book which is called” Cumhuriyet Dönemi Şiirimizin Altın Sayfaları”. It was written by Prof.Dr. Hasan Akay and Sedat Umran.Their principals are formed our criteria in choosing the poems.</p> <p>We started our work with the poem which is called “Çanakkale Güllenirken” and other two hundred poems which were chosen among nearly one thousand poems according to some specific criterias.In our work we first summarised the historical reasons and results of the war and then we point out the reflections of the war to the poetry and in the third part we tried to tell the war evidently by means of the the poems. In the fourth part we focused on the concepts that are mostly mentioned in the poems.in the fifth part, we focused on ten poems that we thought it is worth to choose because of their subjects, literary values and methods.Then we made critics of these poems. In criticism part we used a method called as “yapı çözümleme” which is a method originaly put in by Prof. Dr. Hasan Akay in his book named “Şiiri Yeniden Okumak”. In the sixth part we point out the gradually increasing public interest to Çanakkale area and its reflections in the poems and Turiksh community.In the last part; we made a general evaluation and then we attached the full texts of criticised poems at the end our study in order to make it more easy to be uderstood.</p> <p>As a result; in “Otoman States/Otoman Empire” as soon as the war started. It is tried to be made up of newly form that is called “harp Edebiyatı/literature of war” as first time in its history.consequently in war literature poems about Dardanel War is take a great part.</p>	
Keywords: Dardanel Poems, Concepts, Critics about poems The reasons of increasing interest about Çanakkale in poems.	

GİRİŞ

Yakın tarihimizin, Cumhuriyetimizin ve toplumumuzun temellerinde derin izler bırakan ve yeniden şahlanışımızın gerçekleştiği Çanakkale Savaşları edebiyatımızda ve şiirimizde sıklıkla işlenmiştir. Bu savaşın şiirimizdeki yansımaları diğer edebî türlere nazaran daha fazla olmuştur.

Harp edebiyatımızdan, şiir türünün en çok işlenen konusu olan “Çanakkale Zaferleri” akademik anlamda yeterli bir incelemeye tabi tutulmamıştır.

Çalışmanın Amacı:

Son yıllarda, Çanakkale’yle ilgili, çoğu hatırat nev’inden, yüz elliden fazla eser yayınlanmıştır. Bunlardan birkaç tanesi akademik anlamda çalışmalardır. Bizim için en önemli çalışma Ömer Çakır’ın “Türk Şiirinde Çanakkale Muharebeleri” adlı yüksek lisans tezidir.

1915–1928 yılları arasında yazılmış Çanakkale Muharebelerini anlatan şiirleri esas alan araştırmacı, önce 1. Dünya Savaşı’nda Osmanlı’nın çarpıştığı cepheleri özet olarak, Çanakkale Cephesi’ni ise ayrıntılı olarak işlemiştir.

Daha sonra “Çanakkale Muharebelerinin şiirimize ilk akisleri”yle başladığı incelemesinde Harbiye Nezareti’nin şair ve yazarları harp edebiyatına teşvik için yaptığı, “harp sahasına edebî heyet gönderilmesi” ve konuyla ilgili bazı şairlere ait kitapların basılması konusunda ulaşabildiği kaynakları aktarmıştır.

Ardından “Şairlerin kalemiyle Çanakkale Muharebeleri”ni ve Çanakkale Muharebelerinin önemi, büyüklüğü, milletimize ve devletimize olumlu ve olumsuz etkileri konusunda yazılmış şiirleri inceleyerek değerlendirmiştir.

Çalışmada daha sonra şiirler; ahenk, bedî’ tefekkür ve şekil yönünden incelenmiştir. Sonuç ve genel değerlendirmeden sonra yararlanılan kaynaklar ve incelenmiş şiirlerden seçilmiş küçük bir antoloji oluşturularak çalışma tamamlanmıştır.

Çalışmanın Önemi:

Yukarıda söz ettiğimiz çalışma dışında “Türk Şiirinde Çanakkale Muharebeleri” hakkında yapılmış müstakil bir çalışmaya rastlayamadığımızı özellikle belirtmemiz gerekir.

Bu yönüyle Çanakkale Zaferi üzerine yazılmış şiirler üzerine yaptığımız bu çalışma oldukça önemlidir. Bu tez, konu hakkında yazılmış şiirlerin tespiti, tasnifi ve tahlili açısından da önemli bir çalışmadır.

Çalışmanın Yöntemi:

Biz çalışmamızda önce Çanakkale Muharebelerini sonra muharebenin şiirimize ilk akislerini özet halinde; daha sonra şiirlerle Çanakkale Muharebelerini ayrıntılı olarak anlatmaya çalıştık.

İkinci bölümde “Çanakkale Zaferleri üzerine yazılmış şiirlerde öne çıkan kavramlar” açısından bir değerlendirme yaptık. Bunu yaparken Çanakkale hakkında yazılmış binden fazla şiir arasından seçtiğimiz iki yüz civarında şiiri esas aldık. Bu şiirlerin seçiminde ise Prof. Dr. Hasan Akay’ın Sedat Umran’la beraber oluşturdukları “Cumhuriyet Dönemi Şiirimizin Altın Sayfaları” adlı antolojinin önsözünde şiir seçimi için tespit ettikleri kriterleri esas aldık.

Üçüncü bölümde konusu, üslubu veya sanat değeri açısından önemli sayılabilecek on şiiri örnek olarak çözümlenmeye gayret ettik.

Çözümleme bölümünde Prof. Dr. Hasan Akay’ın “Şiiri Yeniden Okumak” eserinde uyguladığı “yapı çözümleme” yöntemini, bir “okuma yöntemi” olarak uyguladık. Burada, “bir okuma yöntemi olan yapı sökümcülük, yapı bozumculuk” değil, fakat -daha ziyade- ‘iyi niyetli bir yaklaşımla yapı çözümleme girişimi’ uygulandığı fark edilecektir.

Dördüncü bölümde Çanakkale’ye artan ilginin sebeplerini şiirimize yansımaları tespit ettik.

Son bölümde, genel bir değerlendirme yaptıktan sonra, çözümlenen şiirlerin tam metinlerini sona ekleyerek çözümlenmelerin anlaşılmasını kolaylaştırmak istedik.

Çalışmada seçilen şiirlerin ulaşabildiğimiz kadar ilk metinlerini veya –değiştirilmişse- yazarı tarafından değiştirilmiş son şeklini esas aldık. Şiirlerin noktalama ve imlasına müdahale etmedik.

Çanakkale’yi Cumhuriyetin “Önsözü” olarak gören anlayış, çalışmanın zeminini ve kaynağını teşhis ve tespit etmek açısından önemlidir. Biz de bu görüş açısını muhafaza ederek çalışmamızda “Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Çanakkale Muharebeleri ve Etkileri”ni incelemeye çalıştık.

Umarım bu “önsöz”ün devamı, Çanakkale ruhuyla sonsuza kadar sürer gider.

Şiir Seçiminde Esas Alınan Kriterler:

Çanakkale hakkında yazılmış binden fazla şiirin olması ve büyük bir kısmının edebî ve estetik değerden yoksun olması nedeniyle şiirler arasında seçim yapmak ve bazı kriterler getirerek şiir sayısını makul bir seviyeye indirme ihtiyacı doğmuştur.

Belli kriterler dâhilinde seçilmiş ve kabul görmüş şiir seçkileri içinde aklımıza ilk gelen, iki değerli şair ve yazarın beraber oluşturdukları “Cumhuriyet Dönemi Şiirimizin Altın Sayfaları” adlı antolojidir. Mezkûr antolojinin edebî ve estetik endişe taşıyarak hazırlandığını ve şiir seçiminde ortaya konan kriterlerin açık, anlaşılır ve kabul edilebilir olduğunu belirtmemiz gerekir. Biz de, bu çalışmamızda şiir sayısı makul bir sayıya indirmek ve daha sağlıklı sonuçlara ulaşmak için, şiir seçiminde, Prof. Dr. Hasan Akay’ın Sedat Umran’la beraber oluşturdukları antolojinin önsözünde tespit ettikleri kriterleri esas aldık. Tespit edilen kıstasları özet olarak şöyle sıralayabiliriz:

“a. Şair, eserini, güçlü bir duyarlık, olağanüstü hayâl gücü, sağlam bir teknik ve icat kudretiyle ortaya koyabilmelidir.

b. Büyük şiir, uzun aramalar ve didinmelerin eseri bile olsa onu ortaya koyan kişi bu çabaları başka bir ifadeyle yaratış faaliyetinin bütün aşamalarını bile bile gözden siler; onun içindeki gizli özlemleri, istekleri, öfkeleri, sevinçleri bulanıklığından kurtularak “kristalize” olmuş, her türlü yabancı maddeden arıtılmış, saf duruma getirilmiştir.

c. Büyük şiir – Mevlânâ'nın deyişiyile- “bir dalgadan(bir damladan) bir deniz meydana çıkarır”casına, bir “ân”ı ebediyete kadar genişletir, ebediyeti bir “ân” içine sığdırır... Çünkü şair eserini belli bir şablona göre gerçekleştirmez; yani şiirini şematik olarak tasarlayarak meydana getirmez. O iç sezgisinin gücüyle –iç gözüyle, ya da ruhuyla da diyebiliriz- eserin bütünü görür ve ruhunda zaten bütün olarak var olan şeyi yoğunlaştırır ve şekillendirerek günışığına çıkarır.

ç. Büyük şiir duyuları aşan, değişen içinde değişmeyi, yani kalıcı olanı gösteren şiirdir. Şiir, şair için bir denge unsuru olur, bir eğlence değil.

d. Büyük şiirde büyük soluk vardır. Kim ne derse desin, büyük şairlerin soluklu eser ortaya koyduklarını (bunu, artık hemen hiç kimsenin okumadığı uzunlukta eserle karıştırmamak lazım şüphesiz), bunlarda seviyelerini koruduklarını hiç kimse inkâr edemez.

e. Şiirde tartışmalı meselelerden olan orijinallik (özgünlük), sun'î orijinallik yani aranarak bulunmuş bir farklılık değil, bilâkis şairin iç zorunluluğu ile –bütün boyutlarıyla yaşadığı- hürriyetinin birleşmesinden doğan, başka bir deyişle onun üstün yeteneğinin ortaya çıkardığı duyarlı bir özgünlüktür; kurnazca bir düşüncenin yutturması değildir.”

Elbette bu kriterler şiir seçiminde uygulanırken yüzde yüz doğru sonuçlar vermez. Seçilen tüm şiirler “en iyi”, seçilmeyen şiirlerin “kötü” olması gibi bir iddiada değiliz. Fakat kabul edilmelidir ki, bu yöntem çalışmanın sağlıklı sonuçlar vermesi için gereklidir.

Şiir seçiminde tespit edilmiş veya kabul görmüş kriterlerin esas alınması çalışmanın ciddiyetini etkiler. Bu düşünceyle tercih edilen kriterlerin çalışmanın başarısına katkı sağlayacağını söyleyebiliriz.

BÖLÜM 1: ÇANAKKALE SAVAŞLARI

Mazisi Truva'ya kadar uzanan Çanakkale 14. Asırda Aydınoğlu Umur Bey'in akınlarına uğramıştır. Daha sonra Osmanlıların eline geçen şehir Türklerin Avrupa'ya geçişinde önemli bir yer edinmiştir. Orhan Bey zamanındaki bu geçiş Çanakkale üzerine yazılmış şiirlerde zikredilmektedir.

“ ...

Kırk canla bir ele karşı durmuştun,
Deryaya azminden köprü kurmuştun,
Geçmiş Rumeli'ni kesip vurmduştun.
Olmduştun bunlar değil mi bir zaman?
Devretti yazık ki şimdi âsumân.

Üstünde kayboldu sallarm izi.
Sana geçit veren güzel denizi
Bugün düşman tuttu, kuşattı bizi.
Eyvah oldu hattâ türben de vîrân.
Kabrinden öç aldı gölgenden kaçan.
... ” (Gövsa, 1993: 40-41).

İstanbul'u fethi esnasında Haçlılar tarafından zorlanan Boğaz'ın geçilmesi üzerine Fatih Sultan Mehmet, Boğaz'ın en dar iki yakasına birer kale yaptırmıştır. Anadolu yakasındaki oğlu Sultan Mustafa tarafından yaptırıldığı için “Kal'a-i Sultaniye” (Dardanos); Gelibolu yarımadasındakine Kilitbahir denir.

Trablusgarp Harbi esnasında ise Osmanlıları barışa zorlamak isteyen İtalyanlar tarafından Boğaz'ın dış tabyaları bombalanmıştır.

1.1. Çanakkale Savaşı Öncesi Durum:

Avrupa tarafından “hasta adam” olarak nitelendirilen Osmanlı 1910 yılına gelindiğinde elindeki toprakların önemli bir kısmını kaybetmiştir. Bu kayıplara tepki olarak ortaya çıkan Jön Türk hareketi, İttihat ve Terakki Fırkası ile 1913 yılından itibaren ülkede denetimi tamamen eline geçirmiştir. Gerek hayranlık gerekse siyasi mecburiyetten dolayı Almanya tarafına meyleden fırka yöneticileri Almanlarla siyasi ve ekonomik işbirlikleri tesis etmişlerdir. Bunun yanında İngiliz ve Fransızlarla ittifak için yapılmış teşebbüslerin akim kalması da Osmanlı'nın safını belirlemede önemli bir etken olmuştur.

Bunun yanı sıra son otuz yılını savaşlarla geçiren devlet içerisinde siyasi kutuplaşmalar baş göstermiş ve I. Balkan Savaşlarında küçük Balkan Devletlerine

karşı alınan ağır bir yenilginin önemli nedenlerinden biri de ordu içindeki bu siyasi çekişme olmuştur.

Sultan Abdülhamid'in tahtan indirilmesinden sonra yaşanan süreçte İttihat ve Terakki Fırkasının politik yanlışları, dünyadaki kutuplaşma ve içinde bulunulan şartlar sonucu Osmanlı, Almanya safında savaşa girmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'na girmemizden on gün sonra İngiltere, Boğazlar Meselesini Ruslar lehine kabul etmiştir. Bu aynı zamanda Çanakkale Savaşları'nın önemli işaretlerinden biridir.

1.2. Çanakkale Cephesi'nin Açılmasının Nedenleri:

Çanakkale Cephesinin açılmasının nedenlerini aslî ve talî nedenler olarak ikiye ayırarak ele almak gerekir.

Aslî nedenler;

-İstanbul işgal edilerek Osmanlı'yı savaş dışı bırakmak.

-Osmanlı'nın savaştan çekilmesiyle oluşacak durumda, Almanya ve Avusturya-Macaristan'ı güneyden kuşatmak ve Alman bloğunu tek başına Avrupa'da sıkıştırıp tecrit etmek.

-Rusya'ya vaat edilen Boğazları önce ele geçirip sonra masaya daha güçlü oturmak.

-Osmanlı'yı savaş dışı bırakarak Süveyş Kanalı ve Hindistan üstündeki Osmanlı'dan kaynaklanan baskıyı bertaraf etmek.

Çanakkale Cephesi'nin açılmasının diğer nedenleri ise şunlardır;

-Kafkaslara doğru girişilmiş Osmanlı taarruzuna karşı Rusların yardım çağrısına cevap vermek,

-Rusya'nın insan gücünden ve yer altı kaynaklarından yaralanmak,

-Bulgaristan gibi kararsız devletleri kendi safında savaşa sokup Almanları Avrupa'da tecrit etmek,

-İslâm âlemine karşı halifenin otorite ve prestijini kırmak,

-İngiliz kamuoyunda oluşan bıkkınlık ve tepkileri, Çanakkale’de parlak bir zafer kazanarak susturmak.

1.3. Çanakkale Deniz Savaşı

Bedeli peşin ödenip İngiltere’ye ısmarlanan ve savaş başlayınca İngilizler tarafından el konulan “Sultan Osman ve Reşadiye” savaş gemilerine karşılık Almanya’nın hibe ettiği Goben ve Breslau adlı savaş gemilerinin Karadeniz’de Rus limanlarını ve donanmasını bombalaması sonucu Osmanlı savaşa girmiş olur. Bu aynı zamanda Çanakkale Muharebeleri için fiilî bir başlangıçtır. “Çanakkale’ye saldırı fikrinin bir Rus sorunu ile bir olup-bitti olarak ortaya çıktığı görülmektedir” (Karal, 1996: 430).

“Uzlaşma Devletleri Çanakkale’ye denizden saldırıya girişecekleri sırada Osmanlı İmparatorluğu’nun durumu onlar açısından böyle bir saldırı için elverişli görünüyordu” (Karal, 1996: 429). “Tartışılan yanı, yapılacak seferin yalnız savaş gemileriyle mi, yoksa aynı zamanda bunların kara kuvvetleri tarafından desteklenmesi suretiyle mi yapılacağıydı” (Karal, 1996: 430).

İngilizler boğazın ele geçirilmesi için donanmanın yeterli olduğu görüşündeydi. Özellikle Bahriye Nazırı Churchill ve Akdeniz Filosu Komutanı Amiral Carden bu fikirde olunca, bu harekâtın donanma ile yapılmasına karar verildi. Kendilerine “Yenilmez Armada” diyen İngiliz ve Fransız donanmasından oluşan donanma Çanakkale önlerine geldi.

“Saldırının amacı ilkin boğazın girişini koruyan Anadolu yakasındaki Kumkale ile Orhaniye’de, Rumeli yakasında Ertuğrul ile Seddülbahir’deki tabyaları yok etmektir. İkisi Fransız, dördü İngiliz olmak üzere altı zırhlı bu iş için gönderilmişti” (Karal, 1996: 43).

Bu gemiler bataryalara önce 10-12 bin metreden sonra 7 bin metreden ateş eder, fakat Türk bataryalarının menzili kısa olduğundan cevap vermezler. Gemiler 5 bin metreden ateş etmeye başlayınca Türk topçuları da ateşe başlar. Amiral Garden şiddetli çarpışmada iki gemisi isabet alınca geri çekilme emri verir. Bu emir, dış bataryaların bir günde tahrip edilemeyeceğini düşmana gösterir.

Düşman, 25 Şubat’ta 12 gemisiyle dış bataryalara tekrar saldırır. Dış bataryalar önemli isabetler kaydetmesine rağmen bu sefer düşman tarafından susturulur.

“26 Şubat’ı izleyen günlerde ve havanın elverişliliği ölçüsünde saldırı planının ikinci ve üçüncü bölümlerine yani iç bataryaların tahrip edilmesine girişilir. Amaç, Dardanos ve Erenköy tabyalarını savaş dışı etmek için Boğaz’ın içine girmek”tir (Karal, 1996:435) Amiral Garden “15 Mart’ta son saldırı için kararını verir. Saldırı 17-18 Mart’ta yapılacak yani Boğaz geçilecek”tir (Karal, 1996: 436).

18 Mart’a kadar olan dönemde Boğaz’ın iki yakasının girişi sayılan Seddülbahir ve Ertuğrul Tabyaları ile Anadolu yakasındaki Kumkale ve Orhaniye tabyaları tahrip edilmiş ve sınır krizi geçirip rahatsızlanan Amiral Carden’in yerine 17 Mart 1915’te Amiral De Robeck atanmıştır.

18 Mart sabahı üç deniz tümeninden oluşan düşman filosu boğazda belirir. 1. Tümen bizzat Amiral De Robeck tarafından kumanda edilmektedir. Saat 11:30’da başlayan bombardıman sonucu Çimenlik bölgesi, Rumeli ve Anadolu Hamidiyeleri ağır ateş altında kalırlar.

Her şey düşmanın planına uygun yürürken Bouvet, aldığı isabetler ve Nusret mayın gemisinin döktüğü mayınlara çarpması sonucu üç dakika içinde; ardından Irresistable, mayına çarpması ve Türk topçusunun isabetli atışları sonucu batar. İnflexible, mayına çarparak ağır yara alır ve Bozcaada’ya sığınır. Ocean, Mecidiye Tabyası’ndan Seyit Onbaşı’nın attığı mermiyle dümen aksamından ağır yara alır. Dümeni tahrip olan gemi kontrolden çıkarak mayına çarpar ve batar. Saat 18:00 sularında Amiral De Robeck tüm gemilere geri çekilme emri verir. Bu aynı zamanda, “Yenilmez Armada”nın hayatında yaşadığı en büyük yenilgidir.

1.4. Deniz Savaşının Sonuçları:

Deniz Savaşı, Boğaz’ı donanmayla zorlayıp geçme düşüncesinde olan İtilaf Devletleri Donanması’nın ağır yenilgisiyle son bulmuştur. Bunun sonucunda kara harekâtı olmadan Boğaz’ın geçilemeyeceği İtilaf Devletlerince anlaşılmıştır.

Deniz harekâtı sonucunda İtilaf Donanması’nda Irresistable, Ocean, Bouvet zırhlıları batmış; İnflexible, Agamemnon, Goulois, Souffren zırhlıları ağır yara alarak savaş dışı kalmıştır.

Bu ağır yenilgiden sonra İtilaf Devletleri 25 Nisan’da başlayacak Kara Savaşları için hazırlık yapmaya başlamışlardır.

1.5. Kara Savaşları

18 Mart Deniz Harekâtı ile Çanakkale'nin geçilememesi üzerine İtilaf Devletleri kara destekli donanmayla Boğaz'ı geçme planları yapmaya başladılar. Yapılan plan gereği donanma asıl saldırısını yapana kadar kara birlikleri işe karışmayacaktır. Eğer deneme başarıya ulaşmazsa kara birlikleri General Hamilton komutasında Gelibolu Yarımadasına çıkarma yapacaktır. Deneme başarıya ulaşırsa yarımadaya zayıf bir kuvvet bırakıp doğrudan İstanbul üzerine yürünecektir.

1.5.1.Arıburnu Muharebesi:

Plan uygulamaya konur ve 25 Nisan 1915 sabahı Anzak Kolordusu, Kabatepe ile Küçük Arıburnu arasındaki koya baskın tarzında bir taarruzla çıkartılacakken 1500 kişilik ilk hücum dalgası Kabatepe yerine kuzeye, Arıburnu bölgesine çıkmak zorunda kalır. Sarp bir bölge olduğu için hiç kimse buradan çıkartma yapılmasını beklememektedir. Dar bir alan olan bu bölgede kıyı gözetlemesi yapan küçük bir kuvvetin mukavemetine ve uzun sürmesine rağmen çıkarma yapan kuvvetler Conkbayırı istikametinde ilerleme imkânı bulurlar. Çıkartma yapan birlikler tatbikat yapan kuvvetlerimizle karşılaşır. Ordu ihtiyatı 19. Tümen Komutanı Yarbay Mustafa Kemal'in sevkiyle 57. Alay ve Topçu Bataryasını alarak Kocaçimen Tepe'ye hareket eder. O gün ikindiye doğru düşmanın Arıburnu çıkarması tamamlanmış olur. Fakat 27. ve 57. Alayların, saldırılarıyla düşman ilerleyemez. Bu bölgede 1915 Ağustos ayına kadar cereyan eden muharebeler sonunda, Anzak Kolordusu tıpkı Seddülbahir bölgesinde olduğu gibi 3-4 km. ilerleyebilmiş, Conkbayırı'nı bile ele geçirememiştir. Türk birliklerinin gece taarruzuyla, süngü hücumları ve boğaz boğaza yapılan mücadele, çatışmaları mevzi muharebesine dönüştürmüştür.

1.5.2.Seddülbahir Muharebesi:

General Hamilton, Çanakkale'de asıl çıkarma yeri olarak Seddülbahir ve çevresini seçmiştir. 25 Nisan 1915 günü donanmanın himayesinde İngiliz ve Fransız askerleri beş ayrı koya (ağırlık Ertuğrul koyuna olmak üzere) çıkarılır. Planlanan ilk hedef olarak Alçıtepe ele geçirilerek daha sonra Kilitbahir platosuna ilerlenecek, merkez tabyalar susturulacak ve Boğaz giriş bölgesi kontrol altına alınacaktır. 1915 Temmuz ayı sonunda kadar, Kirte muharebeleri, Kerevizdere muharebeleri ve Zığındere

muharebeleri cereyan eder. İtilaf Devletleri, donanma topçusu desteğiyle daha ziyade gündüz şartlarda taarruz etmeyi tercih ederken, Türk birlikleri deniz topçusu ve düşman uçaklarının tesirlerinden korunmak için gece şartlarında ve boğaz boğaza süngü muharebesi yapmayı tercih etmişlerdir. Bölgede cereyan eden muharebeler içinde sekiz gün, sekiz gece süngü hücumları ile geçen Zığındere muharebeleri, aynı zamanda zayıfın en fazla ve çarpışmaların en kanlı olanıdır. Dönem içerisinde İtilaf Devletleri bölgede sadece 3–4 km`lik bir arazi kesimini ele geçirirken, harekât daha çok mevzi muharebesine dönüşmüştür. Bu durum barış dönemine kadar sürmüştür.

1.5.3.Kumkale Muharebesi:

Buradaki çıkartma da diğerlerinden pek farklı değildir. 25 Nisan 1915 sabahı Fransız filosunun Kumkale ve Orhaniye tabyaları arasını şiddetli bombaladıktan sonra bu bölgeye çıkartma yapmışlardır. İki bölükle başlanan çıkartmaya karşı direnen Türk birlikleri, düşman tabur seviyesine çıkınca kaleyi bırakıp Kumkale köyüne çekilirler.

İnat ve sebatla süren savunma bir süre Kumkale köyü sokaklarında sürdükten sonra birliklerimiz mezarlığa çekilir. Tekrar taarruza geçen Osmanlı kuvvetleri Fransızları zor durumda bırakır. Çıkarmadan kısa bir süre sonra Fransızlar, General Hamilton'un emriyle geri çekilirler.

1.5.4.Anafartalar Muharebesi:

1915 Ağustos ayı başına kadar Seddülbahir ve Arıburnu bölgelerinden yapılan çıkarmalar başarılı olamayınca, çıkarmanın ağırlığı 1915 Ağustos ayından itibaren Anafartalar bölgesine kaydırılır. Bu maksatla diğer bölgelerde sahte taarruz yapılırken 9. İngiliz Kolordusu 30.000 kişi ile 6–7 Ağustos gecesi Suvla Limanı'na çıkarılır. Türkler bölgeyi üç bin kişilik kuvvetle tutmaktadır ve durum çok kritiktir. Fakat çıkan kuvvetler, hemen ilerlemek yerine beklemeyi tercih edince, bölgenin takviyesi için gerekli zaman kazanılmış olur. Kuzeyden iki tümen (24.000 kişi) hemen bölgeye kaydırılır. 8 Ağustos 1915 günü 19. Tümen Komutanı Albay Mustafa Kemal, Anafartalar Grup Komutanlığına atanır ve Arıburnu ve Anafartalar'daki bütün kuvvetler emrine verilir. 9 Ağustos 1915 günü sabahı İngiliz Kolordusu taarruza başlar. Aynı gün aynı saatlerde Türk birlikleri de taarruza geçer. Aynı anda başlayan iki taarruz sonunda İngilizler şaşkına dönerler ve geri çekilirler. Böylece Birinci

Anafartalar savaşı kazanılır. 10 Ağustos 1915 sabahı da Conkbayırı'ndan taarruz edilir ve Conkbayırı'nda neredeyse tepeyi ele geçirmek üzere olan Anzak askerleri geri püskürtülür; savunma emniyetinin sağlanmasına yetecek arazinin ele geçirilmesi üzerine savunmaya geçilir. İngiliz Kolordusu 21 Ağustos 1915'te Anafartalar'da tekrar taarruz ederse de bunda da başarılı olamazlar. Bu bölgede de İtilaf Devletleri Çanakkale bölgesini terk edene kadar siper savaşları sürer.

1.6.Çanakkale Savaşlarının Sonuçları:

Çanakkale Muharebeleri sonuçlarıyla dünya tarihine yön vermiş önemli bir savaştır. Tarih kaynakları bu konuda onlarca sonuç kaydetmiştir. Bizler sonuçları ayrıntılı olarak ele alıp yukarıda özetlediğimiz savaş hakkında daha sağlıklı bir fikir edinmeye çalışacağız.

1.6.1.Askeri Sonuçlar:

“1.Genellikle 18 Mart 1915'te geçen Boğaz Muharebesi'nde kazanılan zaferle, Birleşik Filo (İngiliz-Fransız donanmaları)'nın Marmara'ya girerek, İmparatorluğun başkenti İstanbul'u bir ay içinde ele geçirme planları suya düşürülmüş, böylece hükümet çevrelerinde beliren ve halka yansıyan İstanbul'u kaybetme korkusu ortadan kalkmıştır.

2.Boğaz'da elde edilen bu ilk zafer, çok geçmeden Gelibolu Yarımadası'na yöneltilen çıkarmalarla başlatılarak, dünyanın en güçlü zırhlılarınca sürdürülen cehennem bombardımanları altında Türk askeri, yılmadan aylarca süren mevzi muharebelerinde yüksek bir moral ve doruğa ulaşan bir mücadele azmi örneği vermiş ve sonunda düşmanlarını yarımadayı terk etmek zorunda bırakmıştır.

3.Böylece karada kazanılmış bulunan bu ikinci ve nihai zaferle de, Türk ordusunun Balkan Savaşı'nda zedelenen ve hatta yok olmaya yüz tutan prestiji kurtarılmıştır.

4.Deniz ve kara harekâtıyla bir bütün olarak gerçekleştirilip tüm anlamı ve çarpıcılığıyla Türk Harp Tarihi'nde yerini alan Çanakkale Muharebeleri, Mustafa Kemal gibi bir dâhiyi, Birinci Dünya Harbi'nin bitiminden hemen sonra başlayacak Milli Mücadele'nin liderini Türk ulusuna kazandırmıştır.

5.Çanakkale Zaferi, Anlaşma Devletleri'nin Osmanlı Devleti'ni ilk ağızda savaş dışı bırakarak, Almanya'nın güneydoğudan kuşatılmasını amaçlayan stratejisini boşa çıkarmış, böylece savaşın en az iki yıl daha uzamasına neden olmuştur.

6.Çanakkale Boğazı'nın kapatılıp Rusya'ya geçit verilmemesi, onu müttefiklerinin silah ve malzeme yardımından yoksun etmekle kalmamış, yarım milyonu aşkın İngiliz ve Fransız askerini üzerine çekmekle bu kuvveti, Alman cephesinden uzak tutmuş ve Almanya'nın Doğu Cephesi'ndeki harekâtını kolaylaştırmıştır.

7.Çanakkale Muharebelerinin diğerk bir anlam ve önemi de, çöküntü dönemini yaşamakta olan İmparatorluğun, dünya kamu oyununda yarattığı kötü imajın sonucu olarak, Türkün iyice tükendiği sanılan gücünün henüz tükenmemiş, koşullar nedeni ağır olursa olsun iyi sevk ve idare edilirse, tüm zorlukları yenebilecek güç ve inanca sahip olduğunu bu muharebelerde kanıtlamış olmasıdır. Bir başka deyişle düşman devletler, her nedense Osmanlı Devleti'nin çöküşü olayıyla, onun asıl unsurunu oluşturan Türk ulusunun ceddinden miras olan savaş azim ve ruhuyla, inanç gücünün birbirinden farklı şeyler olduğunu, bu muharebelerde çok daha iyi anlayabilmişlerdir.

8.Çanakkale Muharebeleri, Türk askerinin, dünyanın en güçlü zırhlıları ve en modern silah, araç-gereç ve bol cephanesiyle donatılmış deniz ve kara ordularına karşı sergilediği başka ulusların askerleriyle kıyas götürmez direnç, azim ve ruhu, Türk İstiklal Savaşımızın Kuvay-ı Milliye ruhuyla eş değer bir anlam taşıması açısından da ayrıca tarihsel bir değere sahiptir.

9. Birleşik Filo'nun, 18 Mart Boğaz Muharebesi'nde, 18 savaş gemisinden 7'si savaş dışında kalırken, Çanakkale Müstahkem Mevkii, savaş gücünü olduğu gibi korumuştur.

10.Çanakkale Cephesi deniz ve kara harekâtıyla birlikte mütalaa edildiğinde görülür ki, bu cephede geçen muharebeler, hasım kuvvet olarak katılmış olan İngiltere ve Fransa'nın, bir yıl boyunca Gelibolu Yarımadası'nda yarım milyondan fazla büyük bir kuvveti tutmak zorunda kalmaları ve bunun % 50'sini kaybetmiş bulunmaları, haliyle diğer cephelere kuvvet ayırabilme açısından savaşın genel seyrini etkilemiştir. Keza Türklerin de bu cepheye ayırdığı 300.000'den fazla askerden verdiği zayıatın, 211.000'e ulaşmış olması diğer cephelerdekinden kıyaslanamayacak bir fazlalık göstermektedir. Bunun insan gücü açısından yarattığı boşluk, yalnız Birinci Dünya Harbi sırasında değil, onu izleyen Türk İstiklal Harbi boyunca da hissedilmiştir.” (<http://www.canakkale.gen.tr/13.06.2007>).

1.6.2.Siyasi Sonuçlar:

“1.Çanakkale'de denizde ve karada kazanılmış olan her iki zafer, Osmanlı'nın Balkan felaketiyle içte ve dışta sarsılmış bulunan devlet prestijini kurtarıp güçlendirmiş, hükümetin iktidarda kalış sürelerini uzatmıştı. Anlaşma Devletleri'nin savaşın başından beri bekledikleri hükümet krizi olmamış ve kabine değişikliğine de gidilmemiştir.

2.Türk ulusunun tarihini süsleyen çok sayıdaki zaferlerine, Çanakkale'de, bütün dünyanın gözü önünde bir yenisini daha ekleyerek elde ettiği parlak zafer, onun eski güç ve dinamizmini koruduğunu, çöküntü dönemini yaşayan ve can çekişen bir imparatorluk içinde hala kahraman bir ulusun varlığını, yeniden ortaya koymuştur. Bir başka deyişle Çanakkale'de ölmesini bilenler, Türk milletinin tarihten silinmeden yaşayacağını kanıtlamıştır.

3.Çanakkale Zaferi, Batılıların Doğulu müttefiki Rusya'ya ulaşmasına olanak tanımamış, mahsur kalan Çarlık Rusyası içerden çökerek, Bolşevikliğin pençesine düşmüştür.

4.Anlaşma Devletleri'nin Çanakkale'deki başarısızlıkları henüz savaşa katılmamış olan Balkan Devletleri'nin tutumlarını da farklı yönlerde etkilemiştir.

Bulgaristan, Merkez Devletleri'nin yanında yer alırken, Romanya, Yunanistan ve İtalya'nın daha bir süre savaş dışında kalmalarını sağladığı gibi, Arap ayaklanmasını bir yıla yakın bir süre geciktirmiştir.

5.Çanakkale Muharebeleri, İngiltere'nin savaşın başından beri Japonya'dan yapmakta olduğu yardım talebini artırmasını istemesine rağmen, Japonya'nın bu istekleri çeşitli bahanelerle kabul etmemesine yol açmıştır.

6.Birleşik Filo'nun ağır yenilgiye uğrayıp Boğaz'ı geçemeyişi, İngiltere ve Fransa'nın, siyasi ve askeri prestijini bir hayli sarsmış, özellikle İngiltere'nin denizlerdeki tartışılmaz üstünlüğü imajını ortadan kaldırmıştı. Bu durum, adı geçen devletlerin sömürgelerinde bağımsızlık ve özgürlük akımlarının doğuşuna ve dolayısıyla dünya siyasi haritasını değiştiren bazı gelişmelere yol açmıştır. (<http://www.canakkale.gen.tr/13.06.2007>).

1.6.3.Sosyo-Ekonomik Sonuçlar:

“1.Anlaşma Devletleri tarafından Boğazların açılarak Rusya'ya ulaşılması halinde Rusya, dış alım-satım olanağına kavuşacağından, ekonomik dengesini kurup sıkıntıdan kurtulacak, İngiltere-Fransa da Rusya ve Romanya'nın zengin buğday ürünlerinden yararlanıp, gerek silahlı kuvvetlerinin, gerekse halkının yiyecek gereksinimlerini sağlamış olacaklardı ki, bu gerçekleşmemiştir.

2. Boğazlar geçilseydi, Tuna yolu da yeniden trafiğe açılıp Karadeniz'deki 120 parça ticaret gemisinden yararlanma olanağı elde edilecekti. Hâlbuki Çanakkale Zaferi, yalnız Rusya ile İngiltere, Fransa'nın değil, bunların aynı zamanda diğer Batılı devletlerle olan karşılıklı ticari ve ekonomik ilişkilerini de olumsuz yönde etkilemiş, ne İngiltere, Fransa müttefiki Rusya'ya ihtiyacı olan silah ve cephaneyi ulaştırabilmiş, ne de Rusya Batılıların ihtiyacı olan buğdayını Akdeniz'e aktarabilmiştir.

3.Birinci Dünya Savaşı başında Boğazların kapatılıp, bu savaş sonuna kadar açılmaması, kuşkusuz uluslararası ticari ilişkileri de olumsuz yönde etkilemişti. Nitekim, Karadeniz'de; İngiltere, Rusya, Fransa, Belçika ve İtalya'nın toplam 85; Yunanistan, Romanya, Danimarka, İsveç ve Hollanda'nın toplam 27; Almanya, Avusturya-Macaristan'ın toplam 17 olmak üzere, genel toplamı 129'u ve toplam tonajı 350.000'i bulan ticaret gemisi mahsur kalmıştı.

4.Yukarıdaki açıklamaların ışığı altında kısaca denebilir ki, Çanakkale'de Türk Zaferi, iki yıl uzayan savaş boyunca Doğulu ve Batılı müttefik devletlerin (Rusya-İngiltere-Fransa) ekonomilerinde sıkıntılar yaratmıştır. Bu durum, özellikle Rusya'yı bunalıma sürüklemiş ve sonunda rejim değişikliğine (komünizme) kadar gidebilmiş ve böylece de Rusya'nın savaş dışı kalmasına yol açmıştır.

5.Zaferin, yukarıdaki ticari ve ekonomik etkinliklerinin yanında, Türk ulusu açısından sosyal alanda da etkileri görülmüştür. Çanakkale deniz ve kara muharebelerinde toplam 211.000 insan zayıtı veren Türk ulusu, bu arada binlerce okumuş ve aydınını da kaybetmişti. Kesin olmayan tahmini rakamlara göre, 100.000'den fazla öğretmen, mülkiyeli, tıbbiyeli ve Türk ocaklarında yetişmiş okur-yazar yitirildiği sanılmaktadır. Böylece o günün koşullarında ülkenin beyin takımını oluşturan küçümsenemeyecek bir sayıya ulaşan bu kayıpların, olumsuz etkileri, savaş sırasında olduğu kadar, bu savaşı izleyen Türk

İstiklal Savaşı'nda da fazlasıyla hissedilmiştir. (<http://www.canakkale.gen.tr/13.06.2007>).

BÖLÜM 2: CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ŞİİRİNDE ÇANAKKALE MUHAREBELERİ

3 Kasım 1914 tarihinde başlayıp 8/9 Ocak 1916 gecesi düşman kuvvetlerinin Seddülbahir bölgesini mağlup ve perişan olarak terk etmesiyle sonuçlanan Çanakkale Muharebeleri, milletimiz ve devletimiz açısından hayatî önemi haizdir. 5 Haziran 1915 tarihli Sabah gazetesinde imzasız olarak yayınlanan bir makalenin sonunda zaferin önemine işaret eden şu cümle, bu durumu çok çarpıcı bir biçimde tespit etmektedir. “Çanakkale Zaferi Balkan Muharebesi’nin milletin alınına vurduğu lekeyi temizledi”(Çakır, 2004: 34).

Evet, diğer edebî dalların aksine Çanakkale ile ilgili çok şiir yazılmıştır. Antolojilerde, internette ve özellikle Çanakkale ile ilgili müstakil kitap neşreden şairlerin eserleri üzerinde yaptığımız araştırma sonunda gördük ki, binden fazla şiir yazılmıştır. Biz bu şiirlerin içinden, belli ölçülere göre, en başarılı bulduğumuz iki yüz şiiri dikkate alarak tezimizi hazırladık.

Çanakkale ile ilgili çok şiirin yazılmış olmasını İsmail Parlatır konuyla ilgili bir makalesinde bakınız nasıl değerlendiriyor:

“Şairlerin, cephede kazanılan zaferin coşkusu ile şiirler kaleme alması, milli ruhu coşturma ve orduya moral verme düşüncesinden kaynaklanmaktadır. İmparatorluğun günden güne çökmesi ve peş peşe girilen savaşların orduyu yıpratması atmosferi içinde kazanılan bir zafer, elbette bir övünme ve milli gururu okşama için güzel bir sebep oluyordu... 1897 Türk-Yunan Harbi’nden sonra bu zaferlerin en görkemlisi Çanakkale Zaferi idi. Trablus, Balkan ve Birinci Dünya savaşlarının art arda getirdiği yıkım içinde Çanakkale Zaferi Türk tarihinin parlak bir sayfasıydı.

Elbette Türk şairi, batılı devletlerin ordularına karşı kazanılan bu zafere ilgisiz kalamazdı. Büyük bir coşku ile Türk’ün sarsılmaz gücünü ve imanını şiirleştirdiler”(Çakır, 2004: 34).

2.1.İlk Yazılan Şiirler

Bu konuda, yazılmış ilk şiir, Türk Yurdu dergisinde 19 Mart 1331 tarihinde imzasız olarak yayınlanan “Çanakkale Güllenenirken”(Çakır, 2004: 5) şiiridir.

Bu şiir milletimizin azim, cesaret ve kararlılığını temsil eder. Burada aynı zamanda mücadeleye hazır bir halet-i ruhiyenin; geçmişten alınan güç ve haklılığın, Türk cesaretini kamçılmasıyla kazanılacak zaferin izlerini görürüz.

Şiirde, Batı tarihinden kahramanlara göndermede bulunarak tarihimizi hatırlatmaya ve seslendiği genç kızı uyandırmaya (genç kızın şahsında tüm millete seslenmektedir) çalışan şairin Batı'ya sitem dolu şu mısraları aynı zamanda şiirin en başarılı mısralarıdır:

“Milletlerin tarihine biz yabancı değiliz,
Biliriz ki minnettarlık genç ölür!
Zararı yok, âcizlere destek olan elimiz
Düşmanlara bir pençedir, bilekleri bükülür...

Ey düşmanlar! Hırsınızla ruhunuzu bileyin,
Toplarınız saçsın ateş ve demir;
Onlar bizi kızıştırır... Yalnız şunu belleğin:
Çanakkale Sivastopol değildir!

İstanbul'un kilidini kurcalayan elleri
Kırmak için bekliyoruz, geliniz;
Türk'ün azmi bir süngüdür, başımızı ileri
Uzattıkça ona çarpıp deliniz!

Beş bin yıllık ırkın oğlu, korkusuz bir milletiz;
Her hücumu gerilidir göğsümüz.
Düşmanlara el uzatan ölüye can veren biz
Canımıza kast edeni affetmeyen ölümüz! (Çakır, 2004: 270).

Şiirde büyük bir milletin vasıfları ile Batılı milletlerin nankörlüğü karşılaştırılıyor. Ayrıca tarih şuuru içinde geçmişin ibretlik dersleri hatırlatılıyor. Bütün bunlar milletin azmini ve cesaretini tahrik için söylenmiş sözlerdir.

Çanakkale ile ilgili tespit edilmiş ilk şiirlerden biri de, Ali Rıza Seyfi'ye ait “Kal'a-i Sultaniye” adlı şiiridir. Çanakkale Boğazı'nı bekleyen askerleri minnetle anan ve onların cesaret ve uyanıklıklarına hayran kalan; onları hayır ve duayla yadeden şair, millete şöyle seslenir:

“Gâziyi, şehîdi analım hayr ile dâim;
Evladına hizmet edelim şükre müdâvim.
Allah'a şükür, kullarına şükr ile kâim
Dînin bu mücâhitleridir küfre mukâvim.
Mülkü gözetirler denizin bir köşesinden”(Çakır, 2004: 281).

Bunun dışında önemli sayılabilecek şiirlerin yazılmaması üzerine Harbiye Nezareti'nin teşebbüsüyle bu konuda bir kampanya düzenlenir.

Ziya Gökalp, kampanyaya atıfta bulunarak zamanın şairlerine şöyle seslenir:

“O, orada senin için kanını
Seve seve döker iken ey şâir!
Sen ne için ona birkaç ânını
Vakfederek yazmıyorsun bir şiir!”(Çakır, 2004: 38).

Harbiye Nezareti'nin teşebbüsü çetin bir harbin habercisi gibidir. Zira şiir ve musikiden yararlanmayı düşünmek topyekûn bir harbin emarelerindedir. Kampanya kapsamında devrin gazetelerinde şöyle bir ilan yayınlanır:

“Harbiye Nezareti'nden:
Askerin hissiyât-ı milliye ve vataniyesini tehyîç ve tebrik ve fedakârlık ve itaat faziletlerini takviye edecek umumî şarkılar için bir müsabaka tertib edileceğinden bu gibi milli ve askeri şarkılar tanzimi ve güfteleriyle beraber mümkün olduğu halde notasının dahi nihâyet-i hazirana kadar irsâli ilân olunur”(Çakır, 2004: 38).

Bu ilanla da amacına ulaşamayan Harbiye Nezareti bu konuda ısrarcı olacak ve bir müsabakadan bahsedilmesine rağmen yeterli düzeyde eserlerin gelmemesi üzerine bu konuda eser verip bakanlığa müracaat eden herkesi ödüllendirecektir.

Sadık Tural, “Şahsiyetler ve Eserler” adlı eserinde kampanyaya birçok Türk şairinin iştirak ettiğini, fakat yazdıkları şiirler karşılığında para alanların yalnızca Yusuf Ziya ve Celal Sahir olduğunu söyler.

Verdikleri eser karşılığı para almayan şairler olduğu gibi, para almamak için 1915'te yazdığı şiiri bu uygulamanın kalktığı 1924 yılında yayınlayan Mehmet Âkif gibiler de vardır.

“Çanakkale Savaşları'na gönüllü katılımı sağlamak için Osmanlı Hükümeti, Alman kredisi ile ödüller dağıtmaktadır. Çanakkale için her şiir yazana, her hikâye yayınlayana para verilmektedir. Bu uygulama 1924 yılında kaldırılır. Çanakkale diye coşan kalemler 1924'te birden susar. İşte o zaman, ödül kalkınca, Âkif devreye girer. 1915'te yazdığı şiiri, dillerde, ezberlerde dolaşsa da para ödülü olduğu için yayınlamamıştır. Âkif'in o şiiri 1924'te yayınlanır” (Arslan; 2006: 2).

2.2. Çanakkale Harp Sahasına Edebî Heyet Gönderilmesi

Harbiye Nezareti, bütün bu girişimlerine rağmen beklediği kadar harp edebiyatı ürünlerinin yazar ve şairler tarafından kaleme alınmaması üzerine; cephedeki orduyu

coşturmak, halka moral vermek ve cephede kazanılan zaferleri gelecek nesillere aktarmak için düzenlenen kampanya çerçevesinde şair, ressam ve bestekârlardan oluşan bir heyeti Çanakkale'ye götürür ve savaş alanlarını gezdirir. Edebî heyetten izlenimlerini ve hissettiklerini eserlerinde yansıtmaları istenir.

“Türk Şiirinde Çanakkale Muharebeleri” adlı çalışmasında Ömer Çakır, gezinin amaçlarını şöyle sıralar:

- “1. Çanakkale'deki gösterilen yiğitlik ve kahramanlığın büyüklüğünü tespit ettirerek bunu halka, tarihe ve gelecek nesillere nakletmek.
2. Askeri harbe teşvik ve tebci mahiyetinde şiirler yazılmasını sağlamak.
3. Vatana ve millete olan borçlarını cephede fedâkârane bir şekilde ifâ etme imkânı bulamayan sanatkârları verimli hale getirmek; onları ikaz etmek suretiyle “harp edebiyatı”na teşvik etmek.
4. Çanakkale cephesindeki eşsiz mücadele ve kahramanlıkları sanatın bütün şubeleri ile tespit ettirip bu kahramanlık destanını diğer cephelere de yaymak”(Çakır, 2004: 41).

Bu gezi devrin matbuatında aynı gün yer alır. Herkes bu heyetten yukarıda sıralanan amaçlar doğrultusunda çok şeyler beklemektedir. Fakat daha davet aşamasında yazar ve şairlerin ilgisizliği, âdeta sonucun bir habercisi gibidir. Zira İstanbul'da bulunan bütün sanat ve edebiyat simaları bu geziye davet edilmişken sadece şu isimler davete icabet eder:

“Ağaoğlu Ahmet, Ali Canip, Celal Sahir, Çallı İbrahim (ressam), Enis Behiç, Hakkı Süha, Hamdullah Suphi, Hıfzı Tevfik, Mehmet Emin, Muhiddin (Eski Tanin Gazetesi muharriri), Nazmi Ziya (ressam), Orhan Seyfi, Ömer Seyfeddin, Selahaddin (eski Dârü'l-eytamlar müdürü), Yekta (bestekâr), Yusuf Razi Beyler ve ben (İbrahim Alâeddin)...

Erkân-ı Harb binbaşısı Edip (sonraları İstanbul mebusu olan), Edip Servet Beyle Yüzbaşı Hulûsi Bey mihmandarlığa, genç doktor Fikri Servet Bey de sıhî ihtiyaçları ikmale memurdurlar. Bir fotoğrafçı ile bir sinemacı heyetin tespit vasıtalarını ikmal ediyorlardı” (Çakır, 2004: 43).

28 Haziran 1331 (10 Temmuz 1915)'de yola çıkan heyetin seyahat öyküsü kısaca şöyledir:

“Sirkeci Garı'nda bir araya toplanan heyet, saat sekizde hareket eder ve ilk geceyi Uzunköprü'de geçirir. Kafile Uzunköprü-Keşan yolundan geçerek Bolayır ve Gelibolu'ya gelir. Bolayır'da Rumeli Fatihî Süleyman Paşa ile vatan şairi Namık Kemal'in düşman mermilerine hedef olan kabirlerini ziyaret ederler. Sonra,

Gelibolu'dan 5. Ordu Karargâhı'na geçer, oradan da Arıburnu ve Seddülbahir cephelelerini gezerler.

Arıburnu cephesi gezilirken Ali Canip, Esat Paşa'ya; "Paşam, müsaade eder misiniz, Mustafa Kemal Bey'i Selanik'ten tanırım, bir hal hatır sorayım" der. Bunun üzerine Esat Paşa, Mustafa Kemal'i telefonla bulur. Mustafa Kemal, Ali Canip'le görüşmesi sırasında arkadaşlarının kimler olduğunu sorar; içlerinden yalnızca şair Mehmet Emin Bey'i tanımaktadır. Kafileyi kendi bulunduğu yere davet eder. Ancak aradaki bir buçuk kilometrelik mesafe ateş hattında olduğundan bu görüşme telefon konuşmasıyla sınırlı kalır.

Heyet, 15 Temmuz 1915 Perşembe günü Liman Paşa'yı ziyaret eder. Daha sonra Çanakkale'ye geçen kafile oralardaki savunma tesislerini de görme imkânı bulur. Bu kısa ve yoğun ziyaret programının sonunda kafilenin İstanbul'a dönüşü şöyle olmuştur: Kafiledekilerin bir kısmı Çanakkale'den 22 Temmuz 1915 Perşembe akşamı Basra Torpidosu'na binerek deniz yoluyla 23 Temmuz sabahı İstanbul'a gelmiştir. Bir kısmı da Gelibolu'ya gelerek oradan kara yoluyla dönmüştür" (Çakır, 2004: 43-44).

9 Temmuz (24 Temmuz 1915) tarihinde İstanbul'a dönen heyet mensupları ortak bir beyanname neşrederler.

"Ey vatanın kurucu ve kurtarıcı kahraman ordusu! Biz, milletin düşünen ve duyan evlatları namına size geldik. Alnımızda bir milli gurur, gönlümüzde derin bir minnet ve şükran, beynimizde kuvvetli bir iman ile babalarımızın ölümlerini mezarlarında sevinçle titreten, dost ve düşman beş dünyanın bütün halkını şaşkınlıklara düşüren, milletimiz için tarihte altın yapraklar hazırlayan kahramanlarımızı yakından görmeğe geldik. Kilidini açmaya uğraşan hain elleri, toprağını çiğnemeye çabalayan namerd ayakları kırdığınız mukaddes Hakan ve Halife yurdundan; (480) yıl evvel Ayasofya'nın minaresinden okunan ilk ezanla tarihin bir devri kapanıp yeni bir devri başladığını dünyaya ilan eden büyük Fatih'in büyük mirası İstanbul'dan, sonra onun arkasından ona bakan sevgili Anadolu'dan size selamlar ve hürmetler getirdik. Oralarda büyük padişahımızdan en küçük adama kadar herkes sizi ve sizler gibi Kafkasya, Irak ve Mısır yollarında aynı emel ve duyguyla çarpışan arkadaşlarımızı düşünüyor, sizlerle öğünüyor. Belleri bükülmüş ihtiyarlar titreyen ellerini Ulu Tanrı'ya uzatarak size dua ediyorlar. Kadınlar bir ana sevgisi ve şefkatiyle yaralılarınıza bakıyorlar. Çocuklar şanlı cenklerin hikâyelerini dinleyerek küçük yüreklerinde tahammül-nâk vatan aşkını ve düşman kinini yarın için besleyip büyütüyorlar" (Çakır, 2004: 45).

Bu beyanname konuyla ilgilenenleri heyecanlandırır. Çünkü heyet seyahatin amacını doğru anlamış ve gereğini yapmak konusunda çabalayacaklarının işaretini vermiştir. Fakat seyahatin üzerinden bir yıl geçtiğinde İbrahim Alâeddin ve Mehmet Emin dışındaki yazar ve şairlerin bekleneni karşılamadığı görülür.

Seyahatin üzerinden bir yıl geçtiğinde akıllarda Celal Sahir'in "Ordunun Duası"; İbrahim Alâeddin'in "Çanakkale İzleri" üst başlığıyla Tanin gazetesinde yayınladığı

“Siperler Arasında, Gece Yürüyüşü, Yaralı Asker şiirleri; Hamdullah Suphi'nin “Gördüklerimiz” yazı dizisi; Enis Behiç'in “Çanakkale Şehitliğinde” şiiri; Mehmet Emin'in “Ordunun Destanı” kitabının bir kısmıyla “Orduya Selam” şiiri; Hakkı Süha'nın “Siperlerde” şiiri ve Yusuf Razi Bey'in “Harb Hikâyeleri – Arıburnu Cephesinde” başlıklı yazıları kalır.

Bu şiir ve yazılar yeterli sayı ve nitelikte değildir. Bu durum zamanın basınında sert bir şekilde eleştirilir; sanatkârlardan cephede savaşan fedakârlara ve millete karşı borçlarını ödenmeleri istenir ve sanatkârların suskunluklarını bozmaları için vaktin henüz geçmediği hatırlatılır.

Geçen ikinci yılın ardından yine bekleneni vermeyen sanat ve edebiyat heyeti mensuplarını eleştirenlerden biri de Samipaşazâde Sezâi'dir.

“Sezâi Bey, üzüntüsünün ötesinde; eleştirilerini biraz daha sertleştirerek siperler arkasındakilere vazifelerini hatırlatmadan edemez:

Semâdan zemine, şiirden hakikate intikal edince görüyoruz ki, asâkir-i Osmâniye her biri bir kahraman ruha beden olan siperlerde cihangirlikten tevâris etmiş sâde, sâkit bir vakar-ı mehîb ile mâzi-i Osmânî'nin şan ve satvetini muhafaza ve istikbâl-i vatanın ikbal ve istikbalini temin için harbederken, o siperlerin arkasında herkesin, her ferdin bir büyük vazifesi, bir büyük mesuliyeti vardır...

Harbin imtidad ettiği bu senelerde hükümetimiz, milletimiz kahraman kardeşlerine karşı hiçbir fedakârlıktan çekinmedi, çekinmeyecek! Yalnız siperlerde harbi kazananlara, siperlerin arkasında harpten kazananlar vazife-i azime-i milliyelerini ifâ ediyorlar mı? Bu suâli hal ve istikbal ibraz ve tekrardan hâl kalmayacaktır” (Çakır: 2004 s.51).

Harbiye Nezareti'nin bütün çaba ve teşviklerine rağmen millet üzerinde mühim bir tesiri olan sanat ve edebiyatın nimetlerinden faydalanılmasında yetersiz kalan “Heyet-i Edebiye” mensuplarının ortaya koydukları eserlerin yetersizliği zamanın aydınlarının ülke gerçeklerinden kopuk bir hayat yaşadıklarının ve batılılaşmanın ahlâkî yozlaşma olarak algılandığının göstergesidir.

Harbiye Nezareti'nin bu samimi çabalarının akîm kalmasının sorumlusu elbette heyete davet edildiği halde katılmayan ve katıldığı halde kendisinden bekleneni vermeyen şair ve yazarlardır.

Harbiye Nezareti'nin “harp edebiyatı” yapma konusundaki çabaları bununla da sınırlı kalmaz ve İstanbul'daki şair ve yazarlara birer yazı göndererek telif ettikleri eserleri

askerî matbaada basmayı veya özel matbaada basıp cephede dağıtılmak üzere satın almayı teklif eder.

Bu teklifi ilk kabul edenlerden biri Yusuf Ziya'dır. "Akından Akına" isimli, içinde 20 kadar şiir olan kitabını Enver Paşa'nın isteği doğrultusunda yazar. 1916 yılında Talat Paşa'nın emriyle askerlere dağıtılmak üzere 10.000 adet basılır" (Çakır, 2004: 74).

Askerî Matbaada basılan bir eser ise Ahmed Nedim'in "Cenk Destanı"dır. "İki şiirden oluşan eserdeki 'Cenk Destanı' isimli şiir Çanakkale Muharebelerini; 'Ölecek... Dönmeyecek' adlı şiir de Birinci Dünya Harbi'ne girişimiz ve ilk günler"(Çakır, 2004: 78). anlatılmaktadır.

Askerî Matbaa'da basılan bir diğer kitap ise Ahmed Nedim'in "Hediye" adlı eseridir. Cephedeki askerlere ithaf edilen ve onlara seslenen şair tarihten örnekler vererek askerlerdeki kahramanlık duygularını coşturmaya çalışır.

Askerî Matbaa'da basılan kitapların içinde tarihi gerçeklik, dil ve üslup akıcılığı açısından en önemli eserlerden biri de İbrahim Oğlu Ömer'in yazdığı "Şehitler sırtı Destanı"dır. Eser, bizzat Çanakkale Muharebeleri'ne katılmış bir Mehmetçiğin kahramanlıklarını anlatır.

Altmış beş kıtadan oluşan destan vezninde problem olsa da genellikle hecenin on birli vezniyle yazılmıştır.

1915 yılı içinde Askerî Matbaa'da basılan diğer bir şiir kitabı da Mustafa Fevzi'ye(1871-1924) aittir. "Orduya Arzuhal" adlı kitabın isminden ve muhtevasından anlaşıldığı kadarıyla bu eser de cephedeki askerlerimize dağıtılmak üzere bastırılmıştır (Çakır, 2004: 90).

Cephedeki Mehmetçiklere dağıtılmak üzere askerî matbaa'da basılan bir şiir kitabı da Yahya Saim (Ozanoğlu)'in "Hilalin Gölgesinde: Çanakkale – Kutü'l-amâre Zafer Destanı" adlı kitabıdır.

Çanakkale ile birlikte Irak Cephesi'nde "Kutü'l-amâre Zaferi"ni anlatan şiirlerin yer aldığı kitap sade bir dille ve aruz vezniyle yazılmıştır.

BÖLÜM 3: ŞİİRLERLE ÇANAKKALE MUHAREBELERİ

3.1.Savaş Öncesi Durum:

Çanakkale üzerine yazılmış şiirlerde “savaş öncesi durum”, genellikle, “Balkan Savaşları”na atıflarla anlatılır. Balkanlardaki yenilginin milletin yüzüne sürdüğü lekeden bahseden şiirler olduğu gibi, savaş öncesi durumu Viyana’da yaşanan çözülmeye kadar götürülenler de vardır. Bunun yanı sıra savaş öncesi cephe durumunu tasvir eden veya savaşın tarafları hakkında bilgi veren şairler de vardır.

Mehmet Âkif, savaşın taraflarını şu ifadelerle tasvir eder:

“Eski Dünya, Yeni Dünya, bütün akvâm-ı beşer,
Kaynıyor kum gibi... Mahşer mi, hakikat mahşer.
Yedi iklimi cihânın duruyor karşında,
Ostralya’yla beraber bakıyorsun Kanada!” (Ersoy, 1988:388).

Nihayet Ağçay, savaş öncesi durumu düşmanın niyetini ifade ederek anlatır:

“Çiğnemeğe gelmişti, çelikten zırhlı devler,

Şaha kalkmıştı tepeler, ağıt yakarken evler” (Ersavaş, 2000: 39).

Hakkı Süha ise, savaş öncesi durumu cephedeki vaziyeti tasvir ederek dile getirir:

“Mehabetli bir akşam denizlerde aksederken
Tek tük uzak yıldızlar semâlara damlıyordu,
Karanlığın hücumu, ziyâların hicretinden
Matem ve kan dalgaları ufukları yalıyordu” (H.M., 2006: 52).

İbrahim Alaeddin ise, Mehmetçiğin Çanakkale’ye gelme amacıyla savaş öncesi durumu ifade eder:

“Biz Çanakkale’yi demir yürekle
Kurtarmaya geldik candan emekle.
Düşmanı boğmaya yelken kürekle
Seddülbahir önünde sal yapacağız” (Gövsa, 1993: 55).

Savaş öncesi durumu bir zihniyet sorunu olarak gören Nurullah Genç’in kaybedilen her toprak için gözyaşı döken mısraları ve ellerimizden kayıp giden “Endülüs’e aşına ruh”lara mersiye söyleyen şu mısraları “savaş öncesi durum”u trajikleştirir:

“O vefasız, o gafil yürüyen cücelerin
Kılıcıyla vurulduk Viyana önlerinde
Birikti içimizde katranı gecelerin
Endülüs’e aşına ruh kalmadı derinde”(Genç, 2006: 7).

Şair, savaş öncesi durumu Viyana yenilgisine kadar götürmesi ve kaybedilen ruh ve anlayışla ilişkilendirmesi meseleye ne kadar derin ve esaslı yaklaştığını gösterir.

Osmanlı sınırlarının hızla küçülmesine işaret eden şair, içimizde yaşayan azınlıkların buldukları ilk fırsatta ihanet ettiklerini çarpıcı imgelerle tespit eder:

“Biz küçüldük; sınırlar küçülürken ağladık
Yine de uslanmadı efkârımızda hayal
Çatlayan yaramıza mor dikenler bağladık
Bilmedi Yed-î Beyza nedir, evlad ü iyâl

Bağrımızda beslenen engerekler uyandı
Zehirlendik, ihanet isyana yol bulunca
Dalâlet şahdamara bıçak gibi dayandı
Kalbimizden âleme bakan göz kör olunca”(Genç, 2006: 8).

Gafletimiz sebebiyle kuşatıldığımızı ve Malazgirt’te açan gülün Balkanlar’da solduğunu anlatan şairin ifadeleri çektiğimiz ıstırabın bir yansımasıdır.

“Kuşatıldı ninniler, masallar, efsaneler
Karaya vurdu gemi gaflet deniz olunca
Istraba gömüldü hanendeler, haneler
Malazgirt’te açan gül Balkanlar’da solunca”(Genç, 2006: 11).

Savaşa giden yolda, bizi, dış unsurlardan ziyade iç unsurlar zayıflatmıştır. Bunu Viyana’da ve ondan sonra kaybedilen her savaşta görmek mümkündür. Balkan Savaşları da iç çekişmelerin yaşandığı savaşlardandır. Şair, içeride yaşadığımız iç çekişmeleri ise şöyle ifade eder:

“Gül ağacında zakkum koklayınca tahayyül

Kalmadı bizden başka düşman dünyada bize” (Genç, 2006: 9).

3.2.Savaşın Sebepleri:

Tarih kitaplarında savaşın sebepleri şöyle sıralanır;

- a. Almanya’nın en önemli müttefiklerinden birisini saf dışı bırakmak,
- b. Rusya’ya yardım için hayati önemi haiz bir deniz yolunu açmak,
- c. Hala tarafsız olan Balkan Devletlerini, özellikle Yunanistan, Bulgaristan ve Romanya’yı İtilaf Devletleri safına çekmek.

Tarihi açıdan sebep olarak bunlar görülse de, şairlerin Çanakkale Cephesinin açılmasına sebep olarak gördükleri şeyler, bunların yanı sıra, düşmanın tespit edilmiş gizli emelleriyle ilgilidir.

“Budur en gizli emeli:
Müslümanlar uyanmasın!
Uçtan uca İslam ili

Kendine arpalık kalsın”(Gökalp, 1976: 68).

Ziya Gökalp, İngilizlerin gizli, siyasi ve ekonomik emellerini sömürgecilik ekseninde değerlendirmektedir. Çanakkale Cephesi'nin açılmasının siyasi sebeplerinden birini şöyle dile getirir:

“Moskof dedi İngiliz'e:
"Çanakkale aşılmalı;
Kızıl, Kara, Akdeniz'e
Hâkimiz, anlaşılmalı”(Gökalp, 1976: 68).

Mâbeyn-i Hümâyûn-ı Mülûkâne Etibbâsından Ali Paşa'nın “Tahmîs”inde ise, Çanakkale Cephesi'nin açılmasının sebebi, ticarîdir. Şairin “kasd-ı ihanet” olarak gördüğü saldırı, Batı'nın bize karşı daima iki yüzlü davrandığının bir göstergesidir.

“Girdiler fikr-i ticâretle bizim yurdumuza

Saldırıp nahs u şeâmetle bizim yurdumuza

Geldiler kasd-ı ihânetle bizim yurdumuza” (İ.Ü.E.F.T.D.E. Dergisi C.33, 2005:71).

Savaşın siyasi ve ekonomik sebeplerine pek itibar etmeyen, asıl sebebin “Hilal-Haç Mücadelesi” olduğunu söyleyen Nurullah Genç'in bu tespiti, savaşın dinî ve arkaik yönünü ortaya koymaktadır. Bu bir Haçlı saldırısıdır; çünkü saldırganların hedefindeki “İstanbul”, fethin ve “Hilal”in, “Haç”a karşı üstünlüğünün bir sembolüdür. Şair, Batı'nın, içinde bin yıldır büyüyen bir kinin, düşmanlığın ve korkunun sevkiyle, İstanbul'u almak için Çanakkale'ye saldırdığını söyler:

“Gözleri İstanbul'u arıyordu uzaktan

Kahrı da büyüyordu devlerin, korkusu da” (Genç, 2006: 27).

3.3.Savaşın Şiirlerle Anlatımı:

Mehmet Kaplan, “Çanakkale Şehitlerine” şiirinde, Asımın neslinin düşmanla nasıl savaştığını anlatıldığı söyler:

“Âkif, şiirinde Çanakkale savaşını geniş bir “tablo” şeklinde ele alır. Burada gerçekten “resim sanatına has”, göze hitap eden unsurlar önemli bir yer tutar. Biz şiiri okurken âdeta bir savaş tablosunu, daha doğrusu bir savaş filmini seyreder gibi oluruz. Zira burada sadece tablolarla olduğu gibi “statik bir manzara” değil, film sanatına has bir “hareketlilik” söz konusudur. Şair bu “hareketlilik”i

mısraların arka arkaya sıralanışından faydalanarak temin eder. Film şeridinde olduğu gibi her mısra, vak'anın ayrı bir görüntüsünü verir.
Öteden saikalar parçalıyor âfâkı:
Beriden zelzeleler kaldırıyor a'makı...
mısralarıyla başlayan kısımda bu teknik açıkça görülür" (Kaplan, 1999: 205).

3.3.1. Deniz Savaşı:

Çanakkale Muharebelerinin "Deniz Muharebeleri" safhasını işleyen şairlerin çoğu 18 Mart'taki büyük saldırıyı esas alır. Denizde cereyan eden diğer saldırıları da dikkate alarak yazılmış şiirler olsa da, öz itibarıyla deniz muharebelerini anlatan şiirler, 18 Mart Deniz Zaferi'ne odaklanmıştır.

Bazı şairler deniz muharebelerini tasvir ederken, bazıları deniz bahsi üzerinden milletin duygularının tercümanı olmaya çalışmışlardır.

Mehmet Âkif, Boğaz'ın geçilemeyeceğine inanmaktadır. Bu inancını iman dolu şu ifadelerle haykırır:

"Şu karşıımızdaki mahşer kudursa, çıldırsa,

Denizler ordu, bulutlar donanma yağdırsa" (Ersoy, 1988: 309).

Şairlerimiz Boğaz'ın geçilemeyeceği konusunda hemfikirdirler. Bu fikrin verdiği güven ve coşkuyla Kazım Nâmi, şöyle der:

"Mart on sekizinde görüldü toplar,
Yürekler sevinçten titreyip hoplar,
Karışıp bir yere hep soylar soylar,
Dedik utandırmak gerek şeytanı.

Düşmanın haylice zırhlısı battı,
Türk'ün yumruğunu iyice tattı;
Köpürdü, kudurdu vire top attı...
Çekilip defoldu, kırdı gerdanı" (Y. M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006: 144).

Batı, yüzyıllar boyu işlediği vahşetlerle irinli parmakları titreyen bir katil; denize doldurduğu donanması ise ecel kusan bir ejderdir. Yahya Saim bu durumu şöyle ifade eder:

"Bir tarafta denizlerden çıkıp gelen bir ejder" (Y.M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006: 288).

Yaşanan onca vahşetin ardından şairler, hâli bırakarak geçmişe özlem duyarlar. Çünkü yaşanan kâbus ruhları sıkkan bir mengene gibidir. Boğaz'ı saran donanma, Osmanlı'nın kalbini sökmeye kasteden bir karabasan gibidir.

Yahya Saim, deniz muharebelerinin dehşetini şöyle tasvir eder:

“Kızıl kanlarla, denizler taşıyordu ölenleri.
Dalgaların üzerinde ölenlerin bedenleri,
Fırtınalı denizlerde çarpıyordu kayalara.
Her tarafta taşıyordu bin inilti bin yaygara” (Y.M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006: 288).

Nurullah Genç'in Deniz Muharebeleri hakkında dikkat çeken mısralarında denizin şahsında bir milletin halet-i ruhiyesi görülmektedir:

“Denizin gözleri kızıl
Bakışları savrulan şarapnel parçaları
Denizin ayakları prangalı ve kırık
En zalim ağırlığı kalbinde yeryüzünün
...
Yüreğinde nilüfer kokulu mayınların
Tomurcuklanma vaktidir
Kâh bir zelzeleyle sarsılıyor ansızın
Kâh dibinde kalıyordu yanardağların
Sınanıyordu deniz

Martılar kan kusarken balıklar kan yutuyor
Sahilde kankırmızı dalgalar ağlıyordu
Zaman deli divane bir çılgıktı sularda
Denizde cehennem dişleri parlıyordu” (Genç, 2006: 14-15).

Agamemnon zırlısı, şaire göre, sulara değil, hüsrana gömülmüştür:

“Hüsrana gömülmüştü bir deniz mezarında
Zavallı Agamemnon, bahtsız bütün zırlılılar
Delikler açılmıştı göğün kulak zarında
Doluyordu yaralı arzın kalbine sular” (Genç, 2006: 18).

Nurullah Genç, muharebelerin önemli amaçlarından olan boğazları geçmenin imkânsız olduğunu şöyle anlatır:

“Boğazları aşarak yurdun kalbine varmak

Bir iğne deliğinden geçirmektir yolları”(Genç, 2006: 33).

3.3.2.Kara Savaşları

Edebî ve estetik açıdan Çanakkale’yi anlatan en güçlü şiir, “Çanakkale Şehitlerine” şiiridir. Bu şiir savaşın bütün dehşetini canlı tablolar halinde tasvir eder. Başlarken;

“Şu Boğaz Harbi Nedir? Var mı ki dünyâda eşi?
En kesif orduların yükleniyor dördü beşi.
-Tepeden yol bularak geçmek için Marmara’ya,
Kaç donanmayla sarılmış ufacık bir karaya” (Ersoy, 1988: 388).

diyerek Çanakkale Muharebelerini tanımlayan şair, kara muharebelerinin dehşetini şöyle anlatır:

“Öteden sâikalar parçalıyor âfâkı;
Beriden zelzeleler kaldırıyor a’mâkı;
Bomba şimşekleri beyninden inip her siperin;
Sönüyor göğsünün üstünde o aslan neferin.
Yerin altında cehennem gibi binlerce lağam,
Atılan her lağamın yaktığı yüzlerce adam.
Ölüm indirmedi gökler, ölü püskürtmede yer;
O ne müthiş tipidir: Savrulur enkaz-ı beşer...
Kafa, göz, gövde, bacak, kol, çene, parmak, el, ayak,
Boşanır sırtlara, vâdîlere, sağnak sağnak.
Saçıyor zırha bürünmüş de o nâmerd eller,
Yıldırım yayılımı tûfanlar, alevden seller.
Veriyor yangını, durmuş da açık sînelere,
Sürü hâlinde gezerken sayısız tayyâre” (Ersoy, 1988: 388).

Bu dehşetli sahneyi okurken insan kendini, savaşın içinde bulur.

İbrahim Oğlu Ömer ise, kara muharebelerini, top seslerini ön plana çıkartmak suretiyle tasvir eder:

“O büyük toplardan çıkan mermiler
Havada haykırır bağırır inler
Düştüğü yerleri târ u mâr eyler
Doğrusu durdurur akl-ı insanı

O müthiş seslerden kulak işitmez
Topraktan dumandan göz gözü görmez
Kâfirin topları hiç aman vermez
Hâsılı belâdır bombardımanı” (Çakır, 2004: 106).

Doktor Mehmed Fahri de kara savaşlarını bir dehşet tablosu olarak göstermektedir:

“Sandım cihan yıkıldı, cehennemdi gürleyen...
Sandım ölümdü kös-i belâsına çalıp gelen..

Toplar açardı ağzını dehhâş, kıpkızıl,
Bir yanda süngüler vuruşurlardı muttasıl.

Bir anda zırhlılardan uçarken ateş, demir...
Sandım tutuştu gökyüzü, polat imiş erir!

Mermilerin çıkardığı ıslık sadâları
Haşyetle titretirdi muhitimde dağları.

Bir anda süngüler çekilir, fişkirirdi kan..
Seylâb-ı mevtti, cengi kızıştırmaya akan.

Sandım kasırğa koptu... Denizlerdi yükselen,
Şiddetle çarparak kayalar çatlatan, delen...

Bir yanda patladıkça tüfeklerde çat çat,
Hükm eyleyen eceldi, kanadı... değil hayat...

Volkan mıdır? Lağımlar edildikçe berhevâ,
Gümbürtüsüyle sarsılarak kubbe-i semâ.

Yağdırdı sanki her tarafa âteşin remâd!
Sarsar değil o anda esen, ağılıyordu bâd!”(Y.M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006:
260).

Çanakkale Savaşları’ndaki kara muharebelerinde yerin altında patlatılan ‘lağamlar’ şairlerin kaleminde değişik benzetmeler ve tasvirlerle anlatılmıştır. Doktor Mehmed Fahri, lağamları volkana benzetir:

“Volkan mıdır? Lağımlar edildikçe ber-hevâ...

Gümbürtüsüyle sarsılarak kubbe-i semâ” (Y.M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006: 260).

Âkif, lağamları cehenneme benzetmektedir:

“Yerin altında cehennem gibi binlerce lağam,

Atılan her lağamın yaktığı yüzlerce adam” (Ersoy, 1988: 388).

Nurullah Genç, aynı içeriği farklı imgelerle tasvir eder:

“Heyelan, kan çamuru, ceset harmanı, rüzgâr
Ölüm binlerce kıymık zamanın ellerinde
Utancından toprağa giriyordu aynalar
Yanardağlar öfkeyle kaynıyordu derinde” (Genç, 2006: 19).

Nurullah Genç, kara muharebelerini anlatırken savaşı duygusal bir tabloya dönüştürür. Bir ressamın tuval üzerinde ahenkli fırça darbeleriyle bir hüznü resmetmesi gibi gerçekçi mısralar kurar. Bu, hem şairin Çanakkale’yi ruhunda hissetmesinin, hem de

şairliğinin bir göstergesidir. Şair, karabasan mermilerin dağı, taşı erittiği dehşetli görüntüde, Mehmetçiğin umutlarının sağ, yüreğinin dimdik ve hayallerinin hür olduğunu görür, gösterir:

“Taş taşı üstünde yok; tabiat kül ve enkaz
Bir savaş ki, simsiyah tüller bırakıyordu
Öyle bir kıyamet ki, parçalanmış, bembeyaz
Bedenlerle döşenen yollar bırakıyordu” (Genç, 2006: 24).
“Püskürdüğüce cehennem namlusundan siyanür
Buhurdan yüzlerce can toprağa koydu başı
Burada yalnız umut sağ, yürek dimdik, hayal hür
Karabasan mermiler eritti dağı, taşı” (Genç, 2006: 28).

Şair, küçük bir toprak parçası için düşmanın, dünyanın yörüngesini yerinden oynatacak kadar dehşetli saldırılar yapmasını algılayamaz, buna anlam veremez. Bu durumu kendi kendine sormadan, sorgulamadan duramaz:

“Anlamıyordu nedir altüst olan topraklar
Göğe fırlayan taşlar
Gökte kavrulan kuşlar
Alev yörüngesinde dönen bu dünya nedir” (Genç, 2006: 50).

57. Alay’ın anlatıldığı şiirde kara savaşlarının dehşeti tasvir edilmektedir:

“Bir Alay, yalnız omuz hizasında saf değil
Antika madalyalar ardında sarraf değil
İnsan boyunda mermi yağıyor tepesinden
Yer altında kalıyor yerin titremesinden
Her çukurdan başka bir patlamayla çıkıyor
Çelikten kafesleri parçalayıp yıkıyor” (Genç, 2006: 59).

Bu ifadeler, 57. Alay’ın şahsında Mehmetçiğin şanlı direnişinin tasviridir.

3.3.3.Hava Saldırıları:

Çanakkale Muharebelerinde düşman, keşif ve bombardıman amaçlı olarak uçak kullanmıştır. Uçaklarla yapılmış “hava saldırıları” şiirimizde farklı tablolar oluşturacak tarzda anlatılmıştır:

“Tayyare keşf eder hem bomba atar
Bir yandan denizden balonlar çıkar
Denize karaya işaret yapar
Seyr eyle sen artık bombardımanı” (Çakır, 2004: 111).
“Yüzlerce bomba yüklenerek durmayıp uçan
Tayyareler; bu müthiş ecel kuşlarıyla can.

Ecsâdı terk eder gibi titrerdi her zamân,
Vermezdi çünkü rastladığı kimseye amân...

Keskin ve sivri attığı oklar vurur, deler...
Düşmanların cinayeti bitmez... Neler neler!"(Y.M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006: 260).

Halit Fahri, "Düşürülen Bir Düşman Tayyaresine" adlı şiirinde düşürülmüş bir düşman uçağıyla alay eder:

"Peңesinde kanlı bir kemik taşıyan
Bir kartala benzerdin, ey ölüm kuşu!
Fakat şimdi bu müthiş sukutuna yan:
Hani kanatlarının mağrur uçuşu?

Avdetini beklesin uçtuğun ada;
Enkazını rüzgârdan rüzgâra git vur!
Bomban yalnız bir ağaç yıktı şurada;
Sonra açtı –ne mutlu- küçük bir çukur.

Zaferin bu... Pek büyük zafer doğrusu!
Alkış kopar duyulsa ordugâhtan!
Seni vurup indirdi kurduğun pusu;
Parçalandın nihayet son günahında.

Kasırmanın bile en çılgın eserini
Kalır Anafarta'da korkusundan lâl
Türk'ün tek bir kurşunu indirdi seni;
Topraktasın işte sen, semada hilâl" (1915'te Çanakkale'de Türk, 1957: 45).

3.3.4.Düşmanın Mağlubiyeti

Düşman, 8/9 Ocak 1916 gecesi Seddülbahir bölgesini terk etmesiyle mağlubiyeti kabul etmiştir.

Şiirimizde bu mağlubiyet "korkup-kaçma" olarak algılanmıştır. Bu konuda yazılan şiirlerin çoğu, düşmanla alay eden ifadeler ve öfke dolu kızgınlıklarla doludur.

Mesela, Birinci Kolordu-yı Hümâyûn Maliye Müfettişliği Muhâsebecisi Nazmî, Sultan Reşad'ın gazeline yaptığı tahmiste bu kaçışını şöyle anlatır:

"Zûr-ı bâzû-yı dilrâmı görünce nâ-çâr
Düşdü cân korkusuna geldi cihân onlara dar
Böylelikle ne hayâ kaldı ne nâmûs ne de âr
Kadr ü haysiyyeti pâmâl olarak etdi firâr
Kalb-i İslâma nüfûz etmeğe gelmiş-iken" (İ.Ü.E.F.T.D.E. Dergisi C.33, 2005: 86).

Mithat Cemal ise, alaycı ve aşağılayıcı bir üslupla düşmanın kaçışını şöyle anlatır:

"Kimdir bu kaçanlar, kızınız mı karınız mı?

Cidden o mehâbetli dirednotlarımız mı?
Bir şaibe şeklinde duran öyle denizde?
Namusunuzun derbeder enkazını biz de
Askerleriniz zannediyor aldanyorduk!” (H.M., 2006: 67).

Ispartalı Hakkı bu durumu öfke dolu mısralarla ve düşmanla hesabın görülmesi olarak değerlendirir:

“Zalimlerin turnakları söküldü,
Ağızları içlerine döküldü;
Hesapları görülerek defterleri dürüldü,
Dernekleri cehennemın tâ dibine sürüldü;
Şerefleri, kıymetleri, kuvvetleri hep düştü
Gâzî olduk, şehid olduk, gayemize ulaştık” (Çakır, 2004: 113).

3.4.Çanakkale Savaşlarının Önemi ve Büyüklüğü

Çanakkale Muharebeleri, İtilaf Devletlerinin amaçları da dikkate alınarak değerlendirildiğinde, sonuç ve etkilemeleriyle beraber tarihi değiştiren ender savaşlardan biridir.

Bu savaş, Balkan Savaşları’nda alınan yenilginin lekesinin silinmesinin yanı sıra, millet ve memleket kalbine uzanan ve İstanbul’un kilidini kurcalayan kirli ellerin kırıldığı bir savaştır.

Şiirimizde Çanakkale’nin önemi ve büyüklüğüyle ilgili görüşler bu doğrultudadır. Bununla birlikte milletimizin makûs talihini değiştirdiğine ve dünya siyasetine yön verdiği işaret eden şiirler de vardır.

Mesela, Faik Ali, “Kal’a-i Sultâniye Müdâfi’lerine” adlı şiirinde üç yüz yıldır gülmeyen yüzümüzün bu zaferle güldüğünü ifade eder:

“Ey dilîrân-ı cihâd, üç sene, üç yüz senedir

Gülmeyen yüzlerimiz güldü bugün” (Çakır, 2004: 116).

Ziya Gökalp’in şu ifadeleri, Çanakkale’nin dünya siyasetine yön veren yönünü ön plana çıkarmaktadır:

“Çanakkale dört devlete,
Galebeyi sen çevirdin!
Çar kölesi yüz millete,
İstiklâli sen getirdin!

Senden ötürü bilsen daha,
Kurtulacak nice ülke...
Ne Afrika, ne Asya'da,
Kalmayacak müstemleke” (Gökalp, 1976: 68).

Çanakkale'nin büyüklüğü konusu şiirimizde sıklıkla işlenmiştir. Halid Fahri, Çanakkale'yi Yunan efsane ve destanlarıyla karşılaştırır ve onların gerçeklikten uzak birer yalan olduğunu, Çanakkale'nin ise hakikatin tâ kendisi olduğunu söyler:

“Çanakkale... Tarihlerin en yıkılmaz âbidesi;
Uğulduyor etrafında altı asrın zafer sesi...

Her ne kadar yaşasa da efsâneler bugün de,
“Truva”nın esâtiri harâbesi üstünde
Çanakkale zaferi bir masal değil, bir hakikat...
Omerus'un destânı şimdi sakat

Bir heykele

Benziyor ki asırlarca elden ele
Gezdi, çok hırpalandı,
“İlyada”nın naklettiği hakikatte bir yalandı

Hurâfeler, karanlığa karışın!
İşte bugün aynı sâhil, aynı toprak sarışın
Bir hilalin şâhid oldu hakiki bir zaferine.
Aşil'lerin yosun tutmuş miğferine
Bundan böyle ışık vermez şeb-çerâğlar.
Türk ebedî bir şerefle yaşar, kadîm Yunan ağlar” (Ersavaş, 2000: 228).

3.5.Zafer Üzerine

Deniz Muharebeleri 18 Mart'ta, Gelibolu Yarımadası'nda yapılan kara savaşları ise 8/9 Ocak 1916 gecesi düşmanın Seddülbahir bölgesini terk etmesiyle resmen sona ermiş ve zafer resmen kazanılmıştır. Bunun üzerine şairler coşku ve heyecan dolu ifadelerle zaferi kutlamışlardır. Fakat bu şiirler, zaferin büyüklüğü karşısında sönük kalmıştır. İfadelerdeki zayıflığın, devletin bulunduğu sıkıntılı dönemden kaynaklandığını düşünüyoruz. Zira yaşanan sıkıntılı dönem, zaferin yeterince yaşanmasına imkân vermemiştir.

Şiirlerimizde zaferin tarihe mal edilmesi önemlidir. Çünkü yaşanan durumdan kurtuluş için geçmişimize her zamandan daha çok ihtiyacımız vardır. Mesela, Hıfzı Tevfik'in zafer üzerine yazdığı ifadelerinde geçmişten alınmış bir güç dikkat çeker:

“Evet, yolum zafer yolu, bu geniş yol, bu meydan,
Benim şanlı tarihime şeref vermiş bir destan,
Ertuğrul'un evlâtları bu yollara basmıştı.

Bu muhteşem tepelere sancağını asmıştı...
Bu yollarda mâzî ile o kadar çok nispet var,
Ki her geçen Türk onu görür hatırlar,

...

Eski günler geçiyordu birer birer önümden
Milletimin tarihini okuyordum sanki ben” (Y.M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006:
179).

Mithat Cemal, savaş sonrası durumu dehşetli bir tablo şeklinde anlatırken zafer uğruna gösterilen fedakârlığa işaret eder:

“Basma, sahilleri hep insan eti
İki yüz bin ölünün iskeleti
Basma, tâ Ankara’dan tut da Van’ın
Yıkılan nâ-mütenâhî yuvanın
Canlı enkazı olan evlâdı
Bu sâhilde geçen yıl kanadı.
Kan dolar, basma, ayak izlerine;
Çürüyen göğsünü toprak yerine;
Koyarak, ezme ölen kardeşinin.
Bir avuç yer ne kadar çok kişinin,
Koludur, sînesidir, gövdesidir” (Y.M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006: 202).

Mehmet Emin, kazanılan zaferin kutsiyetine ve Türk-İslâm Âlemi için önemine işaret ederken, zaferdeki en büyük payın ‘şanlı ordu’muza ait olduğunu tespit ederek orduyu selamlar:

“Bundan sonra Gelibolu
Bize yeni bir Hac yolu
Her İslâm’ın bu yüce yer
Bir ikinci Kâbe’sidir
Her tepede kanlı siper
Sahâbeler türbesidir.
Selâm sana şanlı ordu
Sen kurtardın aziz yurdu!

Bunun için hep beldeler
Bayram gibi şenlikteler
İşte güzel İstanbul’un
Güller açmış bahar gibi
Suriye’ne Anadolu’n
Gelin olmuş kızlar gibi” (Ersavaş, 2000: 309-310).

BÖLÜM 4: ÇANAKKALE ZAFERİ ÜZERİNE YAZILMIŞ ŞİİRLERDE ÖNE ÇIKAN KAVRAMLAR

4.1.Vatan Sevgisi:

“İnsanın mukaddes kabul ettiği değerler uğruna verdiği mücadeleler, ferdin şahsî hayatı için verdiği mücadelelerden çok ayrı mahiyettedir ve çok daha derin mânâ taşır. İnsan bu mücadelelerde korumak ve devamına imkân sağlamakla vazifeli olduğu birtakım değer sistemleri için derece derece, hayatına varıncaya kadar pek çok şeyi fedâ edebilir. Bu fedakârlıklara değer mukaddes varlıklar arasına, tehlikeye düşmediği zamanlar pek farkına varamadan üstünde hür ve mesut yaşadığımız “vatan” ilk sırayı alır.

Vatanı, bir toprak parçası, bir coğrafi varlık olarak değil de, üzerinde yaşayan ve uğrunda her türlü fedakârlığa hazır milletin hayatı ile birlikte ele alıp işleyen şiirlerin yazılması fetihlerin sona erip gerilemenin başladığı ve bilhassa çöküntü haline geldiği devirlere rastlar” (Birinci, 2000: 128).

1699 Karlofça Antlaşmasıyla başlatılabilecek bu süreç günümüze kadar devam edegelmiştir.

“Cumhuriyet devri edebiyatında gerek mütareke günlerinin, gerekse Kurtuluş Savaşı yıllarının tesiriyle başlangıçta duygu ve heyecan hâkimdi. Millî Mücadele’nin destanî havasından uzaklaşıldıkça yerini sanata bırakmaya başlamıştır. 1927’de Hayat Mecmuası’nda yayınlanan “Bir Yolcuya” şiiri, Onan’ın bu yönünü en iyi ortaya koyan eseridir” (Hayber, 1988: 7).

“Bu duygunun tesiriyle insan ve vatan kavramı ele alınırken yol ve yolcu sembolüne sık sık yer verilmiştir” (Hayber, 1988: 25). Şairin, vatanı, insanın bir parçası, uzvu olarak görmesi vatan sevgisinin değerini ölçmemizde bir kriter olarak değerlendirilebilir:

“Dur yolcu! Bilmeden gelip bastığın,
Bu toprak, bir devrin battığı yerdir.
Eğil de kulak ver, bu sessiz yığın,
Bir vatan kalbinin attığı yerdir.

...
Bu tümsek, koparken büyük zelzele,
Son vatan parçası geçerken ele,
Mehmed’in düşmanı boğduğu sele,
Mübârek kanını kattığı yerdir.

Düşün ki, haşrolan kan, kemik, etin
Yaptığı bu tümsek, amansız, çetin,
Bir harbin sonunda, bütün milletin,
Hürriyet zevkini tattığı yerdir ” (Hayber, 1988: 66).

Hayatımızdaki değeri kaybedilince acı bir şekilde anlaşılrsa da, vatanın kaybedilmeden değerini bilmemizi isteyen şairler de vardır. Ahmet Nedim, vatanın önemini, değerini ve ecdada duyulması gereken saygıyı şu ifadelerle dile getirir:

“Bir yana vatanım bir yana cihan
Taşını cevhere değişmem inan
Güzel toprağına olayım kurban
Vatanın olur mu değer bahası

Bu toprakta yatan dedemle babam
Ölürüm kabrine ayak bastırmam
Beni bugün için doğurdu anam
Kahbedir çekmeyen vatan sevdası”(Çakır, 2004: 158).

Şairin vatan sevdası çekmeyenleri suçlaması, saygının kutsiyet boyutuna ulaştığını gösterir.

Önemi ve değeri tartışma konusu olmayan vatanın kime ait olduğu şairlere göre değişmektedir. Meselâ, Mehmet Emin, vatanın kime ait olduğunu şöyle anlatır:

“Bu memleket büyüklüğün vatanıdır;
Ellerinde silahlarla ölenlerin,
Son nefeste ümitlerle gülenlerin,
Hakk’a kurban olanların Turan’dır.
Bu sâf ruhlar şu dünyadan ayrılırken
Yanık sesle “vatan!” diye haykırmıştır”(Tansel, 1989: 178).

Vatanın sahibi olmak bu konuda fedakârlık gerektirir. Mehmet Emin, vatan için göstereceği fedakârlıkları şöyle sıralar:

“Bize sizin yattığınız kanlı toprak,
Yedi kat gök, Tanrı şahit olsun ki:
Düşmanların bizden almak istediği
Topraklara yâd ayaklar basamayacak.
Biz hepimiz siperlere giriyorken
Bu yerleri birer mezar bileceğiz;
Hayatını, hukukunu biz gençlerden
Dava eden vatan için öleceğiz!”(Tansel, 1989: 198).

Ecdada hürmet gösterilmesi ve vatana sahip çıkılması konusunda önem arz eden şu ifadelerle Mehmet Emin, vatan sevgisini mukaddes bir değer olarak ele alır. Vatan konusunda yukarıda verilmiş veya veril(e)memiş birçok örnek, “vatan”ın anlamını ortaya koyar. Bu örneklerin en güzeli, Mithat Cemal’in şu mısralarıdır:

“Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır

Toprak, eğer uğruna ölen varsa vatandır”(Kuntay, 1945: 21).

Bir Anadolu kadınının (annenin) vatanın selameti için ciğerpare, yavrusunu feda etmesi, vatan için gösterilmiş en büyük fedakârlıklardan biridir:

“Ama,
Bugün git oğul,
Yoluna git,
Şu İslâm toprağını gâvur alacaksa,
Ezanların susacaksa,
El kemendini boynuna atacaksa,
Çiğnenecekse şehit atanın mezarı,
Git oğul,
Git...” (http://www.canakkalesavasları.net/15.06.2007).

Vatan kurtulduktan sonra ruhunu Azrail’e teslim etmek isteyen Hüseyin Rahmi, vatan için canını tahfif eder:

“Olma azmime hâil,
Çekil çekil Azrail.

Kurtarayım yurdumu,
Sonra gel al ruhumu” (Y.M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006: 308).

Vatan için canını feda eden kardeşinin ruhaniyetine seslenen İdris Sabih, kardeşi için annesinin gözyaşı döktüğünü haber verir ve bu duruma üzülmemesini ister; çünkü, vatan düşman işgalinden kardeşi gibi kahramanlar sayesinde kurtarılmıştır. O yüzden mutluluk gülücükleri saçmaktadır:

“Yad eller dağıttı halka gül suyu,
Yok sana gözyaşı dökcek anan.
Kardeşim üzülme müsterih uyu,
Ne mutlu gülüyor sevgili vatan” (H.M.,2006: 99).

Osman Yüksel, ailenin bütün fertlerinin vatan uğruna yaptıkları kahramanlık ve şehâdetlerini sıraladıktan sonra, şehâdetin manevi mükâfatına değinir ve vatan için cenk etmenin Allah’ın emri olduğunu söyler. Burada şairin vatan için ölmeyi dededen, babadan... kısacası ecdattan kalmış miras olarak görmesi de, dikkate değer:

“Dedem kayıp olmuş Yemen çölünde
Amcam şehit oldu Urum elinde
Babamın ruhu Çanakkale’de

Beşikte bırakmış beni pederim
Elimde süngüm cenge giderim

Mübarek kaza, cenk, döğüş, sefer

Böyle buyurmuş ulu peygamber
Demiş ki: “Yurt için can veren erler
Mahşerde benimle beraber”

Tanrının buyruğu buna ne derim
Elimde süngüm cenge giderim” (Serdengeçti, 1995: 13-15).

Faruk Nafiz, vatan için şehit olanları “şanlı”; gazileri ise “şerefli” olarak nitelendirir ve üçüncü bir durumun söz konusu olmadığını söyler:

“Bu yolda herkes bir, ey delikanlı,
Diriler şerefli, ölümler şanlı!
Yurt için dövüşen başı dumanlı,
Her zaman bu şandan, o şana gider” (Ersavaş, 2000: 86).

Haluk Nihat Pepeyi, vatani kurtarmak için ne kadar kan, can feda etmek gerekiyorsa feda edeceklerini, ama mutlaka vatanlarını kurtaracaklarını söyler:

“Doymayan topraklara akıtıp kanımızı,

Mutlak kurtaracağız aziz vatanımızı” (Ersavaş, 2000: 250).

Fahri Ersavaş, Türklerin muzaffer olarak doğduğunu ve vatan için ya şehit ya da gazi olacaklarını söyler. Burada, Faruk Nafiz gibi, gazilik veya şehadet dışında üçüncü bir halin ihtimali söz konusu değildir:

“Türk’üz,
Muzaffer olarak doğmuşuz bir kere,
Bir karış toprak uğruna
Kimimiz şehit oluruz,
Kimimiz gazi”(Ersavaş, 2000: 126).

Fazıl Bayraktar, vatanın şehit kanlarıyla santim santim mühürlendiğini ve kendilerinin de aynı şekilde vatanın bağımsızlığı için her zaman canlarını feda etmeye hazır olduklarını ifade eder:

“Toprağı santim santim mühürledi kanımız;

Ey vatan! Senin için feda olsun canımız” (Ersavaş, 2000: 62).

Mehmet Ateşoğlu’na göre, vatanın gerçek sahipleri, bu uğurda, Allah için, “yardan, serden ve her şeyden geçen şanlı şehitler”dir:

“Hak yolunda, yurt uğrunda “Allah Allah” diyerek,

Yârdan, serden, her şeyden geçen şanlı şehidler” (Ersavaş, 2000: 56).

Vatan için bin defa ölmeyi göze aldıklarını belirten şair, vatanın ne kadar değerli ve vazgeçilmez olduğunu tarihi bir süreç içinde değerlendirir:

“Her tepede,
Bir destanının adı var.
Her taş,
Gördüğünü kendine saklar.
Üstünden geçse de,
Yıllar, yüzyıllar.
Hatırladın mı adı;
Bir yemini tekrar eder dudaklar.
Bin defa ölürüz yoluna,
Bu, vatan toprağıdır.
Bir karışı verilmez!
Dün de, bugün de, yarın da
Tanrı şahit olsun ki;
Çanakkale geçilmez!” (T. E. D. S.: 353: 49).

Salim Dağ, Yozgatlı Kınalı Hasan’ın hikâyesini anlattığı manzumede, Hasan’ın saçının kınalanmasını merak eden komutana annesinin gönderdiği cevapta milletimizin “vatan sevgisi”ni şu şekilde anlatır:

“Kurban kınalı olur, yünü boynuzu ile,
Kınaladım ben seni, benzedin İsmail’e!

İstedim mahşer günü, o saçından bileyim,
Vatan için bir kurban, ben de verdim diyeyim!” (Dağ-Türk, 2003: 53).

Yukarıdaki örnekler Çanakkale üzerine yazılmış şiirlerin genellikle vatan için gösterile(bile)cek fedakârlıkları ön plana çıkardığını göstermektedir. Bu durum, hem milletin asaleti, hem de içinde bulunduğu durumla izah edilebilir. Bunun dışında, yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, vatanın tanımı, önemi, değeri ve vatanın kime ait olduğu da şairlerce işlenmiştir.

4.2.Bayrak Sevgisi

Çanakkale üzerine yazılmış şiirlerde “bayrak” genellikle “anlamı ve değeri” açısından ele alınmıştır.

Tarihle bayrağı bir bütün olarak gören Mehmet Emin bayrağın değerini şöyle anlatmıştır:

“Şu Osman’ın sancağı ki bayrakların güzelidir;

Ay yıldızı şanımızın
Kızıl rengi fetih ve zafer için akan kanımızın,
Yanıkları aşkımızla azmimizin timsalidir.
O yedi yüz yıldan beri şu Asya'da, Afrika'da,
Avrupa'da korku, hürmet dağıtarak savaşmıştı” (Tansel, 1989: 190).

Tarihî şuur ve devlet geleneğimizin en önemli sembollerinden olan bayrağın devam ve bekâsını, devletin devam ve bekâsıyla bir gören şairlerimiz, devletin bekâsı ve bayrağın dalgalanmaya devam etmesi için dua etmişlerdir. Gölgesinde huzur bulunduğu bayrağın dalgalanmaya devam etmesi için dua edenlerden biri de Nedim'dir. Tarihî bir şuur ve derinlikle bayrağa bakan Nedim, bayrağın değerini şu ifadelerle anlatır:

“Ey Oğuz oğlunun şanlı bayrağı
Gümüş ay yıldızlı anlı bayrağı
Gaza günlerinin kanlı bayrağı
Yalçın kalelerin zafer damgası”(Çakır, 2004:161).
“Dilerim Allah'tan güzel bayrağım
Yerlerde görmesin seni ocağım
Gölgende uyusun yurdumla bağım
Solmasın yâ Rabb'i kızıl boyası”(Çakır, 2004: 162).

Şairin milleti adına burada yaptığı dua bir millet tarafından topyekûn yapılmış gibidir. Devlet ve bayrağın selameti için canını feda etmeye hazır olan şair bunun için annesinden dua ister:

“Allah'a dua et, düşman tırpanı
Devlet ağacını yolmasın anne;
Altında dökülsün oğlunun kanı
Bayrağın gül rengi solmasın anne” (Gövsâ, 1993: 44-45).

Bayrağın anlam ve önemini ortaya koyan şairlerimizden biri olan Necmeddin Sahir, bayrak için, bayraklıktan öte bir değer ortaya koyar:

“Biz Türk eriyiz, şanlı yüce bayrağımız var,

Tarihimize nâm verecek sancağımız var”(Çakır, 2004: 161).

4.3.İstanbul Sevgisi

Osmanlı'nın kalbi olarak görülen İstanbul, Çanakkale Zaferleri hakkında yazılmış ilk şiirlere sıkça konu olmuştur. Fakat Cumhuriyet Döneminde yazılmış şiirlerde “İstanbul sevgisi” yerini “vatan sevgisi”ne bırakmıştır. Burada söz konusu olan “İstanbul Sevgisi”dir. Yiğitçe ifadeler arasında İstanbul sevgisi/saygısı, namus ve haysiyete duyulan saygı kadar değerlidir:

“İstanbul’umuzu alacak bir er

Var mıdır dünyada nerede o asker?”(Y. M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006: 320).

Mehmet Emin, Ordunun Destanı şiirinde İstanbul’un değerini, önemini ve Müslüman Türkler için anlamını anlatarak içindeki İstanbul sevgisini şu mısralarla dile getirmiştir:

“Âh İstanbul!... Bu, Türklerin medeniyet tarihidir;
Onun yedi tepesinden
Marmara’ya Boğaziçi sularına akseyleyen
Sarayları, kubbeleri beş yüz yıldan haber verir.

O cihangir Fatih burada Şark’ın eski Asya’sına
Avrupa’dan yeni bir nur girsin diye kapı açmış;
Kralların papazların faziletsiz dünyasına
Türk’ün dünya vicdanıyla, ahlâkıyla hayat açmış.

Burada yirmi dokuz hakan şerefle taç giymişler;
Burada Garb’ın birçok mağrur Kayserleri baş eğmişler.
Bu yer şanlı bir milletin
Ehramlardan daha büyük bir yıkılmaz heykelidir.
Bu yer Resûl Muhammed’in
Hicaz’ının, Kâbe’sinin, her şeyinin temelidir.
Bu beldenin arkasında Müslümanlık Türklük vardır;
Eğer bura sarsılırsa bütün bunlar hep yıkılır.

Nasıl olur, her ufkunda Kemaller’in, Sinanlar’ın
Camileri parıldayan,
Nedimler’in, Nefiler’in sazlarını haykıttıran
Bu dünyanın en sevimli, güzel şehri elden çıksın,
Bir büyük Türk hakanının yükselttiği bir hisarda
Rus Çarı’nın kara kuşlu bayrakları dalgalansın.
Peygamber’in Fatih’inin methettiği bir diyarda
Bu Fatih’in sandukası, kemikleri parçalansın?...

Mümkün mü ki, beş asırdır bize hutbe dinlettiren
O mübârek mâbetlerin, o binlerce minberinden
Bize öç, kin duyanların
Çirkin baykuş kahkahası gibi melun sesi gelsin?”(Tansel, 1989: 180-181).

İstanbul, Türk-İslâm Dünyasının kalbi ve gözbebeği olarak görülmüştür. Bu değeri ve düşmanların hedefinde yer alması nedeniyle İbrahim Alâeddin şu hicran dolu ifadelerle İstanbul’a âdeta yalvarır:

“Ey İstanbul, içim dolu hicranla,
Eteğine geldim yine hüsrarla.

Gönlümde var acı, derin bir düğüm,

Senin için çekileni hep gördüm.

Senin için bütün âlem döktü kan.
Sînendeki güzelliğe yakışan.

Şu muazzam vakarınla sen de bil,
Çanakkale senin için çok değil.

Âh orada mahvolana yazıktır,
Fakat sana kurban olmak lâyıktır.

Çocukların feda olsun sen kurtul,
Ey cihanın pırlantası İstanbul” (Gövsâ, 1993: 77-78).

Şairin, milletin uğruna gösterdiği fedakârlıklardan haberdar olmasını istemesi, İstanbul’un bir şehirden ziyade bir milletin kalbi, ruhu, aklı... kısacası her şeyi olduğunu gösterir.

Kesriyeli Mehmet Sıdkı ise zafer sonrası yaşanan sevinci İstanbul’un şahsında şöyle dile getirir:

“Sevindi Hazret-i Fatih ve hoşnud oldu Ertuğrul

Çanakkale muzafferdir donansın artık İstanbul” (Çakır, 2004: 166).

Çanakkale Zaferi üzerine yazılmış şiirlerde “İstanbul” sevgisi “vatan sevgisi” anlamında da kullanılmıştır. Zira o dönemde İstanbul’un kaybedilmesi bütün yurdun düşman eline geçmesi olarak algılanmıştır.

4.4.Cesaret (Yiğitlik)

Milletimizin en önemli özelliklerinden biri de cesur ve yiğit olmasıdır. Bu konudaki şiirlerde cesaretin anlamı, etkisi; cesur ve yiğit kahramanlara övgü dolu ifadeler yer alır. Tarihin bu konudaki şahitliği fazla söze gerek bırakmasa da, şairlerin kalemi bu gurur verici vasfı tablolastırmışlardır. Mehmet Âkif, Türk’ün bu cesaret ve yiğitliğine tarihi şahsiyetlerin hayran kaldığını belirtmesi ve ardından bu kahramanların Peygamberimiz tarafından senâkârâne kucaklanarak karşılanacağını vurgulaması, cesaretin büyüklüğü ve sonucunu vurgulamaktadır:

“Sen ki, son ehl-i salîbin kırarak savletini,
Şarkın en sevgili sultânı Salâhaddîn’i,
Kılıç Arslan gibi iclâline ettin hayran...
Sen ki, İslâm’ı kuşatmış, boğuyorken hüsrân,

O demir çemberi göğsünde kırıp parçaladın;
Sen ki, rûhunla beraber gezer ecrâmı adın;
Sen ki, a'sâra gömülse taşacaksın... Heyhât,
Sana gelmez bu ufuklar, seni almaz bu cihât...
Ey şehîd oğlu şehîd, isteme benden makber,
Sana âgûşunu açmış duruyor Peygamber”(Ersoy, 1988: 390).

Muhsin İlyas Subaşı, boğazı şah damara benzeterek önemini vurgulamış ve bu öneme binaen Mehmetçiğin gösterdiği cesareten düşmanın ürküp korktuğu dile getirmiştir:

“Boğaz şahdamarımdır, sâhiller pençelerim,

Kılıcımdan korkarlar, kıyl u kâle bürünür” (Ersavaş, 2000: 274).

Faruk Nafiz Çamlıbel, aradaki silah gücü dengesizliğine dikkat çekmiş ve bu dengesizliğin Mehmetçiğin cesaret ve yiğitliğiyle kapatıldığını anlatmıştır:

“Sen savaşa girince mızrakla, okla, yayla,
Karşına çıktı düşman çelikten bir alayla.
Sen topun donanmayla, tüfeğin bataryayla,
Neferin ordularla boy ölçüştüğü yersin!” (Ersavaş, 2000: 86).

4.5.Kahramanlık

Kahramanlık, bazen vatan için ölmek, bazen ise vatan için yaşamaktır. Milletimizin damarlarında birincisi ağır basmakla birlikte her iki yönde de kahramanlık kanı dolaşmaktadır. Şairlerin ifadelerinde, ecdadımızın şanına layık olmasa da, yer yer ifâdeler yerini bulmakta ve gerek söyleyiş, gerekse edebî değer açısından abide şiirlerin yazıldığı görülmektedir. Şairler, kahramanlığın farklı farklı yönlerine değinse de, gösterilen kahramanlığın şanımıza layık olduğu konusunda hemfikirlerdir.

Süleyman Nazif’e göre, kahramanlık bu milletin hamurunda vardır. Vatan, millet, bayrak, namus... vs. gibi mukaddesât uğruna fedâkârlık söz konusu olunca bu milletin kahramanlık damarları harekete geçer. Âdeta her Türk kahraman olarak doğar:

“Bu toprağı Türk’ün kanı yoğurdu

Annem beni bugün için doğurdu”(Çakır, 2004: 174).

Mücadeleye girişmek için imkân ve şartların önemsizliğine işaret eden İbrahim Oğlu Ömer, kahramanlığın cesaret ve azim işi olduğunu anlatır:

“Biliriz düşmanla vesâit-i hüner

Pek çoktur velâkin itmez hazer
Yalnız bir süngü bize hep yeter
Ateşten demirden yılmaz Türk kanı” (Çakır, 2004: 174).

İbrahim Alâeddin ise, kahramanlığın ata yadigârı olduğunu ve Çanakkale’de çarpışan her Türk’ün Yıldırım, Yavuz ve Osman Gazi gibi birer kahraman olduğunu söyler:

“Bellidir evladı o eski erlerin
Şurada gördüğüm kahraman askerin
Bu cehennem yerde döğüşen neferin
Her biri Yıldırım, Yavuz, Osman gibi”(Gövsa, 1993: 55).

Boyabatlı Mustafa, Türklerin asker elbisesini giyince kükreyip kahramanlaştığını söyler. Kükreyen bir Türk karşısında hiçbir milletin kahramanlık iddiasında bulunamayacağını dile getirir:

“Türk, askeri esvabı giyince kükrer
Allah, Allah! diye sarsılır gökler
İngiliz, Rus, Frenk sayılmaz hiç er” (Çakır, 2004: 175).

“Muhiddin Mekkî ise Türk askerinin zafer arzusunu ve korkusuzluğunu kahramanlığın kaynağı olarak görür:

“Bugün zafer günüdür isteriz o nusreti biz
Ateş değil, bize hatta ölüm de saçsa deniz;
Bu şanlı mai boğaz aksa kâmilten kandan,
Yıkılsa durduğumuz dağlar; olmayız lerzan,
Zafer, zafer dileriz! Gayemiz odur ancak;
Bu azme karşı eğilsin o mücteri sancak!” (Çakır, 2004: 176).

Vatan için yurdun her yerinden binlerce Mehmetçiğin toplanıp anadan, yardan, candan ve evlad ü iyalden ayrılıp gelmelerini övgü ve iftiharla karşılayan M. Halistin Kukul, İngiliz ve Fransızların Çanakkale’de olmalarının nedenini sorgular. Mehmetçiğin bu kahramanlığı karşısında İngiliz ve Fransızların barbarca tavırlarına dikkat çeker:

“Kimi Trabzon’dan, kimi geldi Erzurum’dan...
Gönül koydular, baş koydular bu yurda.
Demedi hiçbiri ayrıldım yavuklumdan, yavrumdan;
Lâkin, ne işleri vardı İngiliz’le Fransız’ın burada!” (Ersavaş, 2000: 197).

“Kendini Allah yoluna adanmış bir Mehmetçiği kıyamet ânını hatırlatan dehşetli bir saldırının bile sarsamayacağını” anlatan şair, böyle bir cesareti, “kahramanlık” olarak nitelendirir:

“Sarstı etrafı düşman bombardımanı;

Öylesine ki, -hâşâ - sanki kıyamet ânı.
Lâkin, mümkün mü sindirmek, Allah yoluna
Kendimi adanmış bunca kahraman!" (Ersavaş, 2000: 197).

Millet olarak, kundaktaki bebekten, duvaklı geline; çocuktan ihtiyara; kadından erkeğe kadar her ferдин vatan için şehit olmanın veya gazi kalmanın bir şeref olduğunu söyleyen şair, babadan evlada miras kalan bu kahramanlıkla övünür:

"Bu; şehid oğludur, bak, kundakla geliyor!
Bu; şehid kızdır - ki o da - duvakla geliyor!
Bu vatan bir uçtan bir uca şehid - gazi dolu;
Dedem, anam ve bacım da albayrakla geliyor!" (Ersavaş, 2000: 199).

Bu 'cennet vatan'da bir bahar havası yaşıyorsak bu "Çanakkale Kahramanları" sayesinde. Onlar vatan için, bayrak için, millet için, istiklal için... kanlarını, canlarını, rahatlarını fedâ ettikleri içindir.

Çanakkale yiğitlerini "acze meydan okuyan mecnunlar" olarak gören Nurullah Genç, bu vatanda yaşadığı halde, şehit olmuş kahramanları hatırlamayan ve onların hatırasına saygı duymayanlara isyan eder:

"Şehit kokusu sinmiş bahçesine bağına
Oysa biz nankörlüğe bahaneyiz evlerde
Acze meyden okuyan mecnunlar şimdi nerde
Onların bir ânını hangi tarih anlatır
Hazân hâlâ vefâkar mevzileri ağlatır
Hatıralardan yağın gül yağmuru diner mi
Çanakkale kutlu bir meşaledir; söner mi"(Genç, 2006: 102).

Kahramanlığı sade bir şekilde tarif eden Ali Rıza Alp, yurdunu çiğnemeye gelen düşmanlara karşı Mehmetçiğin haykırışına tercüman olur:

"Küffâra karşı hepsi yemin etmişler.

"Ya sen yardan ya ben serden" demişler" (Ersavaş, 2000: 49).

Boğaz'a bakış açıları yüzeysel ve şeklî olanları eleştiren şair, işin sevdasının bağımsızlık için yapılmış kavga olduğunu söyler. Bu anlayışa göre Boğaz'ın dumanı, sisi, suyu birer kahramandır. Çünkü düşmanın geçmemesi için Mehmetçiğe destek vermişlerdir:

"Ben asker çocuğu, şehit evlâdım,
Boğaz'ın havasında değil, kavgasındayım.
Senin anlayacağın oğlum;

Ben Çanakkale'nin başka sevdasındaım.
Bence Boğaz'da kıyasıya döğüş olur,
Din için, devlet için, millet için.
Gök parça parça kesilir,
Sis olur, duman olur.
Her zerresiyle sular kahraman olur” (Ersavaş, 2000: 49).

Kahramanlığı, mukaddesat için gözünü kırpmadan ileri atılıp saldırmak ve bir daha geri dönememek olarak anlatan Atsız, bunun Türklerin en önemli vasıflarından biri olduğunu söyler:

“Kahramanlık ne yalnız bir yükseliş demektir,
Ne de yıldızlar gibi parlayıp sönmemektir.
Ölmezliği düşünmek boşuna bir emektir,
Kahramanlık: saldırıp bir daha dönmemektir.

Sızlasa da gönüleri düşenlerin yasından,
Koşar adım gitmeli onların arkasından.
Kahramanlık: içerek acı ölüm tasından,
İleriye atılmak ve sonra dönmemektir.

Yırtıcılar az yaşar, uzun sürmez doğanlık,
Her ışığın ardında gizlidir bir karanlık;
Adsız, sansız olsa da, en büyük kahramanlık:
Göz kırpmadan saldırıp bir daha dönmemektir.

Kahramanlık ne yalnızlık bir yükseliş demektir,
Ne de güneşler gibi parlayıp sönmemektir.
Bunun için ölüme bir atılış gerektir.
Atıldıktan sonra da bir daha dönmemektir” (Atsız, 2004: 49).

Görüldüğü gibi Çanakkale üzerine yazılmış şiirlerde “kahramanlık” kavramının kaynağı, anlamı ve değeri vurgulanmış, kahramanlığın Türklerin ırkî özelliği olduğu ve dededen babaya, evlada adeta miras kaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, Çanakkale kahramanlarına övgü dolu güzel şiirler de yer almaktadır.

4.6.Şehitlik

Çanakkale Muharebeleri gibi dehşetli bir harpte Mehmetçiği cephede tutan unsurlardan biri de şehit olma arzusudur. Onlar şehitliği nimet olarak görmüş ve bu düşünceyle canlarını seve seve vermişlerdir. Bu düşünceyi İbrahim Oğlu Ömer, Şehitler Sırtı Destanı'nda şu ifâdelerle nazmetmiştir:

“Gazilik bir şandır, şehitlik bir nimet
Zaten bu can da bize emanet

Verirsek bu yolda verilir cennet
Şehidin şüphesiz cennet mekânı” (Çakır, 2004: 183).

Şehitlerin taş türbeler yapılarak anılmasını yeterli görmeyen Mehmet Âkif, onların ruhu için “Fatiha” okunmasını daha doğru bulur; çünkü onların beklediği şey de budur:

“Gök kubbenin altında yatar, al kan içinde,
Ey yolcu, şu topraklar için can veren erler.
Hakk’ın bu veli kulları taş türbeye girmez;
Gufrâna bürünmüş, yalnız Fâtîha bekler” (Ersoy, 1988: 446).

Şehitliği vatanın razı ve ordunun gazi olması için isteyen Mehmetçiklerin bu arzusunu Boyabathı Mustafa, destanında şöyle dile getirir:

“Bugün bizden vatan razı olacak,

Nefer şehit, ordu gazi olacak”(Y.M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006: 318).

Vatan uğruna şehit olmayı daima güzel nitelendiren şairlerimizden biri de Ali Rıza Seyfi’dir. Şair, vatani ve şehitliği “gülşen”e benzetir:

“Vatan gülşendi onlarca! Şehitlik başka bir gülşen!” (Çakır, 2004: 183).

Şehitleri yiğit olarak nitelendiren Muhsin İlyas Subaşı ise dökülen şehit kanlarıyla yurdun âdeta yıkandığını ve şehitleri karşılamaya gelen meleklerle mukaddes bir hale büründüğünü anlatır:

“Yüzbinlerce yiğidim kanıyla yıkar yurdu,

Melekler iner yere, son visâle bürünür” (Ersavaş, 2000: 274).

Çanakkale üzerine yazılmış şiirlerde “şehitlik” kavramı, değeri açısından ele alınmıştır. Ayrıca şehitler için saygı beklenmiş ve karşılık olarak onlara “Fatiha” okunması istenmiştir.

4.7.Dua

Çanakkale Muharebelerinin hemen her safhasıyla ilgili dua ve niyaz şiirleri vardır. Dualar genellikle muzaffer olmak ve vatanın kurtuluşu içindir. Sultan Reşad’ın Çanakkale Harbi için yazdığı meşhur gazeli ve Yahya Kemal’in bu gazele yaptığı “tahmis”te bu duaların en güzel örnekleri yer alır. Burada esas olan devlet, millet, bayrak, din gibi mukaddesatın muhafazası ve devamıdır:

“Kapanıp secde-i şükârâna Reşâd eyle duâ,

Mülk-i İslâmı Hudâ eyleye dâim me'men” (Y. M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006: 15).

Yahya Kemal, kazanılan zaferden sonra Allah’a şükrederek dua eder:

“Şükür Allâh’a ki gördüm bu mübârek sinde,

Kahraman ordumu serhadde muzaffer, zinde”(Y. M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006: 16).

Bir şehit annesinin evladına vedâ ederken ruhunda kopan feryadın bir kısmı dua şeklindedir:

“Bilesin ki Resul önündedir.
Bilesin ki melekler ardındadır.
Bilesin ki dualarım semadadır.
Bilesin ki yolun Allah’adır.
Düşte gördüm oğul,
Bize artık vuslat,
Mahşerden sonrayadır” (<http://www.canakkalesavaslar.net/15.06.2007>).

Şiddetli çarpışmalarda Mehmetçik duaya sığınmıştır. Dua hem cesaret vermiş, hem de dayanma gücünü arttırmıştır:

“Gün boyu siperlerde sığınağım duâmdır,

Gözlerim ve yüreğim o cemâle bürünür” (Ersavaş, 2000: 274).

M. Halistin Kukul’un duası Türk istiklalinin kurtulması ve Allah’ın adının yüceltilmesidir:

“Ey Yüce Rabbim, muzaffer kıl Türk’ün hâlini!
Kurtarmak istiyor can pahasına istiklâlini!
Ey yüce Rabbim, bir başka maksadımız yok;
Sadece düşmana tanıtılmaktır ism-i celâlini!” (Ersavaş, 2000: 199).

Ahmet Nedim ise, şiirinde, namaz kılan bir askerın dua haline ve duasına şahit olur:

“Tanrı’sına karşı, boynu bükük duran bu nefer,
Korku bilmez bir yiğitti, hürmetlerle eğildim...
Duasına, mutlak “âmin” diyorlardı melekler,
Kendimi pek fazla gördüm, usul usul çekildim!
Ben giderken kulağıma değdi onun sadâsı:
“Allahümme sallı ala seyyidina...” duâsı” (Y. M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006: 230).

Hakkı Süha Gezgin, dua vaktini haber veren bir sese dikkat çeker ve bu ânın vecd içinde Allah'a yaklaşmak olduğunu söyler:

“Tâ uzakta ufuklarla öpüştü seher
Gür bir sedâ dalgalandı ezandan evvel.
“Duâların zamânıdır, namaza asker,
Niyâzına vecd içinde Allah'a yüksel” (H. M., 2006: 52).

Şehit olmak için dua eden ve duaları kabul olan, babası ve dayısının şehit olmasına imrenen bir Mehmetçiğin hali, Çanakkale Savaşı yıllarında insanımızın ruh hali hakkında fikir vermektedir. Bu düşünce şiirde şu ifâdelerle anlatılmaktadır:

“Gözlerimde şimşeklenen bir gururla... Babam, dayım
Geçen günler bir süngü kavgasında...
Allah'a rahmet...
- Hudâ bilir efendi, acınmadım, ikisi de.
Her namazda: Yârabbî, şehidliği sen nasîb et!”
Diye niyâz ederlerdi... Muratları oldu işte” (H. M., 2006: 53).

Şairler ordumuz ve milletimiz için dua ederken düşman için ise beddua etmişlerdir:

“Düşmanın parlak yıldızı solsun

Andırsın sürünen bir solucanı”(Y. M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006: 147).

Çanakkale üzerine yazılmış şiirlerde Mehmetçiğin muzafferiyeti ve vatanın selameti için “dua” edilmiş ve düşmanın mağlubiyet ve perişan olması için “beddua” edilmiştir. Duanın faydasını anlatan şiirler olduğu gibi askerimizin dua halini tasvir eden güzel şiirler de yazılmıştır.

4.8.Mazi(Ecdat)

Türk şiirinde Çanakkale Muharebelerini işleyen şiirlerde mazi fikri genellikle ikiye ayrılır: Balkan Savaşlarında alınan ve milletin alınına bir leke gibi sürülen yenilgi ve milletin geçmişinde yaşadığı büyük zaferlere atıfta bulunan ve Türklerin daima hür yaşadığı ve bundan sonra da hür yaşayacağı fikrini tasdik eden şiirler. Her iki fikri birlikte ele alan ve her iki düşünce üzerine birlikte inşa edilmiş şiirler de vardır. Bunlardan biri de İbrahim Oğlu Ömer'dir. Şehitler Sırtı Destanı'nda bu düşünceyi şöyle ifâde etmiştir:

“Allah'a çok şükür gördük bu günü
Mazinin kalmadı lekeli günü
Hep sildik şan aldık yaptık düğünü

Şeref ü şanıımız tuttu cihanı” (Çakır, 2004: 223).

Kazanılacak zaferin Orhan Gazi’yi “şâd-mân” etmesini dileyen şairin ifadelerinde geçmişte kazanılan parlak zaferlere ve zaferin gerçek sahibi olan yaratıcıya şükür dikkat çeker:

“Elimi kaldırdım, yanık bir sesle,
Yalvardım yakardım ben Lem-Yezel’e
Dedim: Yüce Tanrım şâdmân eyle,
Ruhu bize bakan Gazi Orhan’ı” (Y. M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006: 147).

Çanakkale Zaferinin izlerini ecdadında arayan ve geçmişi ile öğünen İbrahim Güleç, mazi(ecdat) fikrini şiirinde şöyle işler:

“Tarihlere sığmayan neslimin yarınıyım
Yetimlerin oğluyum, şehitler torunuyum.”

...

Bir tehlike anında koşarım durur muyum?
Pısrık yaşayamam kahraman torunuyum.

...

Conkbayırı ne demek ne demek Çanakkale
Al kırmızı kanını kim vermiş o hilâle
Milyonda zerre kalır yazılan her makale
Yaz sen de yaz yine yaz unutulmaz olayı
Bayrağa kimler takmış yıldız ile o ayı

İbrahim bu isimle bir şehidin adıyım
Genç yaşında dul kalan ninemin muradıyım
Bırak ben de yurt için anamı ağlatayım
Söz konusu vatansa, saniye durur muyum
Yavrusu yetim kalmış şehitler torunuyum” (Ersavaş, 2000: 139-140).

M. Halistin Kukul ise, yediden yetmiş her ferdin vatan için bir fedakârlık yaptığını vurgular:

“Bu; şehid oğludur, bak, kundakla geliyor!
Bu; şehid kızıdır - ki o da - duvakla geliyor!
Bu vatan bir uçtan bir uca şehid - gazi dolu;
Dedem, anam ve bacım da albayrakla geliyor!” (Ersavaş, 2000: 199).

4.9.Millet Sevgisi

Çanakkale üzerine yazılmış şiirlerde millet sevgisi veya “Türklük” kavramı daha çok kendini ecdada saygı şeklinde göstermiştir. Millet ve ecdat kavramı çoğunlukla “Türk” kavramının içini dolduran iki farklı anlamdır.

Fakat biz, Çanakkale üzerine yazılmış şiirlerin ecdattan bahsederken tarihî bir arka planı öne çıkarmaları nedeniyle ecdat kavramını “mazi” kavramıyla birlikte almayı uygun gördük. Burada doğrudan “Türklük” ve “millet sevgisi”ni işleyen şiirleri değerlendireceğiz.

M. Halistin Kukul, Türklerin yüzyıllar boyu İslam’ın sancaktarlığını yapmasını ön plana çıkaran şu ifadeleri millet sevgisinin dinî boyutunu gözler önüne serer:

“Ey Yüce Rabbim, muzaffer kıl Türk’ün hâlini!
Kurtarmak istiyor can pahasına istiklâlini!
Ey yüce Rabbim, bir başka maksadımız yok;
Sadece düşmana tanıtılmaktır ism-i celâlini!” (Ersavaş, 2000: 199).

Mustafa Nihat Malkoç ise, Türklerin dünyaya korku salan gücü, hayranlık uyandıran cesareti ve şöhret olmuş kahramanlığını ön plana çıkaran “Türklük sevgisi”ni şu mısralarla anlatır:

“Duyanlar titresin sesini Türk’ün
Bütün dünya görsün hasını Türk’ün
Kimse attırmasın tasını Türk’ün
Derler ki kurudur tuzu zalimin” (<http://www.gonulsitesi.net/15.06.2007>).

4.10.Medeniyet

Çanakkale Muharebeleri, Avrupa’nın utanç sayfalarından sadece biridir. Türklerin dünyaya insanlık öğrettiği bu savaşlar özellikle İngilizlerin hümanistliğinin Müslüman Türkleri kapsamadığının bizzat İngiliz Harbiye Nazırı Winston Churchill’in ifadeleriyle anlaşıldığı tarihi bir olaydır.

Kendini medenî gören ve medeniyet kisvesi altında her türlü vahşeti mübah gören Batı’nın bu ikiyüzlü hali, şairlerin öfkeli ifadeleriyle kınanmış ve ayıplanmıştır. Bu konuda Batı Medeniyetini en şiddetli ifadelerle sorgulayan şair Mehmet Âkif’ tir.

Mehmet Âkif, meşhur “Çanakkale Şehitlerine” şiirinde Batı’nın bu vahşiliklerini şöyle anlatır:

“Ne hayâsızca tehaşşüd ki ufuklar kapalı!
Nerde gösterdiği vahşetle “Bu, bir Avrupalı”
Dedirir yırtıcı, his yoksulu, sırtlan kümesi,
Varsa gelmiş, açılıp mahbesi, yahut kafesi!” (Ersoy, 1988: 388).

Mehmet Âkif, asâlet maskesi arkasındaki Batı'nın sefilliğine ve rezâletine bütün çıplaklığıyla Çanakkale'de şahit olmuşçasına şiddetli bir tepki gösterir:

“Ah o yirminci asır yok mu, o mahlûk-ı asîl,
Ne kadar gözdesi mevcûd ise hakkiyle sefîl,
Kustu Mehmetçiğin aylarca durup karşısına;
Döktü karnındaki esrârı hayâsızcasına”(Ersoy, 1988: 388).

Çanakkale'deki vahşetin Batı Medeniyetinin maskesinin yırtılması ile görüldüğünü anlatan Âkif, bu yüzüzlüğe âdeta isyan eder:

“Maske yırtılmasa hâlâ bize âffetti o yüz...

Medeniyet denilen kahpe, hakîkat, yüzüz” (Ersoy, 1988: 388).

Vicdansız Batı'nın yedi düveli toplayıp geldiği, bombalarıyla nefret kustuğunu anlatan Mustafa Nihat Malkoç'un tepkisi Mehmet Âkif'ten farklı değildir:

“Yedi düvel bir olup kin, nefret kusuyordu

Bombalar konuşurken vicdanlar susuyordu” (<http://www.izedebiyat.com/15.06.2007>).

Düşmanın çokluğu, sömürgeci bir zihniyet taşıması ve yalan üzerine kurulu bir siyasetinin sonucu olan yüzüzlüğünü ön plana çıkaran M. Halistin Kukul'un şu mısraları da Batı Medeniyetinin iç yüzünü ortaya koyan ifadelerdir:

“Düşmanla kaynıyor tepeler... Mahzûn Boğaz!
Bunca kanı içer de bu düşman yine kanmaz.
Asırlardır emdiler dünyanın iliğini
Bu nasıl bir şehredir ki asla utanmaz!” (Ersavaş, 2000: 199).

Batı'nın Çanakkale'deki amansız saldırılarını ilme, irfana karşı yapılmış birer saldırı olarak gören Nurullah Genç, Çanakkale Savaşında şehit olmuş mektepli ve medreseli binlerce Türk gencini dikkate alarak bu duruma tepki gösterir. Savaş sonunda kazandığımız zaferle Batı'nın ısmarlama yiğitler heykelinin darmadağın edildiğini söyler:

“İsmarlanmış yiğitler heykeli darmadağın

Mezarıdır bu savaş ilme, irfana çağın” (Genç, 2006: 105).

4.11.Mâneviyat

Anafartalar Komutanı Mustafa Kemal Paşa, Çanakkale'deki Türk askerinin en büyük gücünün mâneviyatı olduğunu şu ifadelerle dile getirir:

“Yalnız size Bombasırtı vakasını anlatmadan geçemeyeceğim. Müteâkip siperler arasındaki mesafeniz sekiz metre, yani ölüm muhakkak... Birinci siperdekiler, hiçbiri kurtulmamacasına kâmilen düşüyor, ikincidekiler onların yerine gidiyor. Fakat ne kadar şâyan-ı gıpta bir itidal ve tevekkülle biliyor musunuz? Öleni görüyor, üç dakikaya kadar öleceğini biliyor, hiç ufak bir fütur bile göstermiyor; sarsılmak yok! Okuma bilenler, ellerinde Kur'an-ı Kerim, Cennet'e girmeğe hazırlanıyor. Bilmeyenler ise kelime-i şahadet çekerek yürüyorlar. Bu, Türk askerinde ruh kuvvetini gösteren şâyan-ı hayret ve tebrik bir misaldir. Emin olmalıyız ki Çanakkale Muharebesi'ni kazandıran bu yüksek ruhtur” (Savaş, Tarihsiz: 26).

Mehmetçiğin Çanakkale Muharebeleri'ndeki mâneviyatını en güzel yansıtan şairlerden birincisi Mehmet Âkif'tir. Şiir sanatının bütün incelikleriyle süslenmiş şu ifadeler Mehmetçiğin mâneviyatını yansıtır:

“Vurulup tertemiz alnından, uzanmış yatıyor;
Bir hilâl uğruna, yâ Rab, ne güneşler batıyor!
Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş, asker!
Gökten ecdâd inerek öpse o pâk alını değer” (Ersoy, 1988: 389).

Çanakkale üzerine yazılmış şiirlerde de Mehmetçiğin imanından aldığı güce sıkça vurgu yapılmıştır:

“Hep askere can üstüne can vermede iman

Ateş, su, hava, toprağı titretmede her an,

Gör askeri de secde et Allah'ı seversen”(Çakır, 2004: 178).

Askere can verenin iman gücü olduğuna dikkat çeken şairin ifadeleri Çanakkale Zaferlerinin kazanılmasında mâneviyatın ne kadar belirleyici rol oynadığını ortaya koyması açısından önemlidir.

Hakkı Süha, cephe hayatının mânevi kesitini şu ifadelerle anlatır:

“Yatsı vakti... Türküler, bağlamalar bütün sustu,
Ezan sesi, ruhları vecd içinde sarıyordu;
Şarapneller dağılan ufuklardan, Türk ordusu,
Karanlıkta Allah'ına giden yolu arıyordu” (H.M., 2006: 52).

En sıkıntılı zamanlarda namaz ve duanın bir sığınak olarak algılandığını ve cephedeki hayatın en önemli unsurlarından birinin dua olduğu aşağıdaki ifadelerden anlaşılmaktadır:

“Tâ uzakta ufuklarla öpüştü seher
Gür bir seda dalgalandı ezandan evvel:
“Duâların zamanıdır namaza asker
Niyazınla vecd içinde Allah’a yüksel” (H.M., 2006: 52).

Dehşetli bir savaş sahnesinde namazdaki huzur ve sükûnuyla dikkatleri çeken bir neferin mâneviyatını ve cesaretini anlatan Ahmet Nedim’e ait “Namaz” adlı manzume bu konuda yazılmış en güzel, en başarılı şiirlerden biridir:

“Ne havada ıslık çalan... Ne düştüğü yerlere
Kızgın çelik dahmelerle ölüm saçan güller...
Ne, semâda ifrit gibi, vızıldayan tayyare...
Ne dünyalık bir düşünce, ne bir korku, ne keder.
Onun demir yüreğini oynatmaktan acizdi,
Sanki toplar, şarapneller tehlikesiz, sessizdi!

Potinleri yanındaydı... Onun büyük saygısı
Kunduracı ibadeti görmüyordu muvafık.
Böyle temiz bir yüreğin bütün işi, kaygısı,
Elbet Hakk’ın rızasına olmalıydı mutabık.
Kuru toprak üzerinde kundurasız kılınan
Bu namazın pek uygun kubbesiydi âsumân.

Bir çam, ona gölgesinden yapmış idi seccade,
Sanki tekbir alıyordu, vakit vakit, top sesi...
Gözlerinin, sade akı beyaz kalan yüzünde
Parlıyordu, o sarsılmaz imanın gölgesi”(Y.M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006: 229).

Bir müslümanın cephedeki cesaretine ve ibadet aşkına hayran kalan Ahmet Nedim, bu hayretini şu ifadelerle dile getirir:

“Allah Allah, bu ne yüksek bir imandır ya Rabbi!

Bir Müslüman, ne büyük bir kahramandır ya Rabbi!” (Y.M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006: 229).

Maneviyyatın askerin cesaretine neler kattığı konusunda söylenmiş bir çok söz vardır. Fakat bunlardan hangisi Âkif’in şu sözleriyle yarışabilir:

“Ne çelik tabyalar ister, ne siner hasmından;
Alınır kal’a mı göğsündeki kat kat imân?
Hangi kuvvet onu hâşâ, edecek kahrına râm?

Çünkü te'sîs-i ilâhî o met'n istihkâm" (Ersoy, 1988: 389).

Yüksek manevi güç ve gaye birliğinin ateşlediği Mehmetçiğin yurdu kurtaracağına en çok inananlardan biri(ncisi) Mehmet Âkif'tir.

Âkif, Çanakkale Savaşı'nın henüz başladığı tarihlerde zafer için gerekli mâneviyatın Mehmetçiğin ruhunda olduğunu inanır:

“Cehennem olsa gelen, göğsümüzde söndürürüz.
Bu yol ki Hak yoludur, dönmek bilmeyiz, yürürüz!
Düşer mi tek taşı sandın, harîm-i nâmûsun?
Meğer ki harbe giren son nefer şehîd olsun.
Şu karşımızdaki mahşer kudursa, çıldırsa,
Denizler ordu, bulutlar donanma yağdırsa,
Bu altımızdaki yerden bütün yanardağlar
Taşıp da kaplasa âfâkı bir kızıl sarsar.
Değil mi cephemizin sînesinde iman bir;
Sevinme bir, acı bir, gaye aynı, vicdan bir.
Değil mi sînede birdir vuran yürek, yılmaz!
Cihan yıkılsa emin ol, bu cephe sarsılmaz!
Nasıl ki yarmadan âfâkı pâre pâre düşer,
Hüdâyı boğmak için saldıran cünûn-i beşer,
Nasıl ki nûr-i hakîkatle çarpışan evhâm;
Olur şerâre-i gayretle âkıbet kümıman,
Şu karşımızdaki mahşer de öyle haşrolacak.
Yakında kurtarılacaktır bu cephe...
Kurtulacak!” (Ersoy, 1988:309-310). der ve maneviyatından aldığı inançla zaferin yakın olduğunu haykırır:

“Demek yıkılmayacak kıblegâh-ı âmâlim,

Demek ki ölmüyoruz...

- Haydi arkadaşlar gidelim” (Ersoy, 1988: 310).

Bir annenin şehit olan yavrusuna son vedasında Mehmetçiğin en büyük gücü olan maneviyatını şu şekilde tarif eder:

“Bilesin ki Resul önündedir.
Bilesin ki melekler ardındadır.
Bilesin ki dualarım semadadır.
Bilesin ki yolun Allah'adır.
Düşte gördüm oğul,
Bize artık vuslat,
Mahşerden sonrayadır” (<http://www.canakkalesavasları.net/15.06.2007>).

Muhsin İlyas Subaşı ise, mâneviyatı Mehmetçiğin savaşta sığınağı olarak gördüğü dua olarak tarif eder:

“Gün boyu siperlerde sığınağım duâmdır,

Gözlerim ve yüreğim o cemâle bürünür” (Ersavaş, 2000: 274).

M. Nihat Malkoç, Mehmetçiğin mâneviyatının yüksekliği olarak, asırlarca “Peygamber ordusu” olarak görülmesini, delil olarak “meleklerin yardıma gelmesi”ni ve yardıma gelen melekleri gören Mehmetçiğin gayrete gelip cennet bahçelerine girercesine şehâdete koşmalarını gösterir:

“Gayrete geliyordu melekleri görenler
Vuslata koşuyordu makber gülü derenler
Şehâdet şerbetini içiyor alp-erenler

Çanakkale suları tutuşmuş yanıyordu
Peygamber ordusunu tüm cihan tanıyordu”
(<http://www.izedebiyat.com/15.06.2007>).

Şairin tasvir ettiği dehşet anında sadece mâneviyatı yüksek kahramanlar dayanabilir:

“Gök kubbeden ruhlara yağın kar üşüyordu
Bir nefer cenge girip öbürü düşüyordu
Can, cânâna varınca mekânı aşıyordu” (<http://www.izedebiyat.com/15.06.2007>).

Mehmet Âkif’in Çanakkale Şehitlerine şiirinde Mehmetçik için tasvir ettiği Peygamberimiz tarafından karşılanıp kucaklanma mükâfatını M. Nihat Malkoç’un da kullandığını görüyoruz:

“Gerisi lâf-ı güzâf budur cihad-ı ekber
Melekler hazırlıyor yüce ruhlara makber
Nur agûşunu açmış seni bekler Peygamber” (<http://www.izedebiyat.com/15.06.2007>).

Mehmet Zeki Akdağ, maneviyatın temellerini “Hira Dağı”na, dolayısıyla vahye; coşkusunu “Fatih Sultan Mehmet zamanı”na; mükâfatını ise şehitlerin cennet bağından laleler dermesine dayandırır:

“Nefes nefes geldik Hira Dağı’ndan
İlâhî coşkumuz Fatih çağından
Şehid Mehmetçiğin cennet bağından
Lâleler derdiği yer Çanakkale” (Ersavaş, 2000: 42).

Nurullah Genç ise, mâneviyatın temellerini Hz. İsmail, Hz. İbrahim ve Hz. Eyyüb’e dayandırır:

“Gül gemisi tûfanda yelken açmaz sevdasız
Kurban vaktiyse, gelir İsmâiller pervasız
Ağıtlar tayfun olur denizde ve karada

Bir yangınsa yaşamak, İbrahimler orada
Sular yarılacaksa, âsâdır şimdi yürek
Her fedaî bir Eyüp sabrıyla bekleyerek
Siperine bir anıt gibi diker ruhunu
Kara delikler bile görür semadan onu
Bir muammadır ölüm aşkın kitabesinde
Hâlâ bir temenni var kayaların sesinde
Yorgun iniltileri çoğaltan yaslı rüzgâr
Cefakâr meczupların sırlarını mı arar
Toprağına yeniden kan kuşları konar mı
Çanakkale kutlu bir meşaledir; söner mi” (Genç; 2006: 101).

Şair Mehmetçiğin maneviyatından o kadar emindir ki, bir erin imanını bir ordunun yenemeyeceğini söyler. Şairin burada tablosunu çizdiği dehşet sahnesinde dayanmanın yolu mânevîyatın güçlü olmasıyla mümkündür:

“Ecel hıyabanında düş ve sûret, ten ve sur
Burada her türlü acı bir nefeste bulunur
Kırılma noktası yok direnen mefkûrenin
Ey savaş, kimler anlar gizli âhını senin
Menkıbe olmalısın acıların ye’sine
Yoksa kalbin aheste yürür kan kâsesine
Biz ki, en sabıkalı gövdesiyiz mahremim
Ne yükseldik göklere, ne de yarından emin
Ketum bir karanlıkta tutunmuşuz her ize
Malihulya lekesi düşmüş ellerimize
İpek avuçlarımız sukut-ı hayal dolu
Bilir miyiz, nereye gider Kur’an’ın yolu
Bir ordu bir neferin imanını yener mi
Çanakkale kutlu bir meşaledir; söner mi” (Genç, 2006: 103).

4.12.İlâhî Yardım

Çanakkale Muharebeleri, millî ve dinî arka planı olan önemli muharebelerdendir. Haçlı Savaşları’nın devamı sayılabilecek bu savaşta Türk Milleti Anadolu’dan sökülüp atılmaya çalışılmıştır. Bu yönüyle zaferin tarihî ve siyasi önemi büyüktür.

İslâmiyet’i kabul ettikten sonra Türkler vatanlarını düşman istilalarından korumak ve İslâmiyet’i yaymak için her yöne seferler düzenlemişlerdir.

Mehmet Âkif, Çanakkale’de düşmanın saldırısına maruz kalanın toprak(vatan) değil Mehmetçiğin imanını (Allah’a olan inancı) olduğunu söyler. Bu, aslında, zaferin en büyük etkenidir:

“Top tüfekten daha sık, gülle yağın mermîler...
Kahraman orduyu seyret ki bu tehdîde güler!
Ne çelik tabyalar ister, ne siner hasmından;

Alınır kal'a mı göğsündeki kat kat imân?
Hangi kuvvet onu hâşâ, edecek kahrına râm?
Çünkü te'sîs-i ilâhî o metîn istihkâm" (Ersoy, 1988: 388).

Sultan Mehmed Reşad, amansız bir saldırıya uğrayan ordumuza İlahî yardımın yetişmesiyle her neferin bir ordu kuvvetine yükseldiğini anlatması, İlahî yardımın Mehmetçik üzerindeki etkisini gösterir:

"Lâkin imdâd-ı İlâhî yetişip ordumuza,
Oldu her bir neferi kale-i polat-beden.

Asker evlatlarının pîşgeh-i azminde,
Aczini eyledi idrâk nihâyet düşman"(Y. M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006: 15).

Ziya Gökalp, ilahî yardımın Allah'ın bir lütfû olduğunu ve zaferi de Allah'ın emriyle harekete geçen Türklerin kazandığını söyler. Çanakkale üzerine yazılmış şiirlerde "ilahî yardım"ın sebebi genellikle Türk ordusunun "İslâm sancaktarı" olması gösterilmiştir:

"Allah dedi: "Kabul olsun".
Ümmetimin bedduası,
Dağılsın ordusu Rus'un,
İngilizlerin donanması.

Türk dedi: "Demek yaradan.
Kurtarmayı ister bizden;
Karaları Kızıl Rus'tan,
Denizleri İngiliz'den"(Gökalp, 1976: 68).

Analar evlatlarını cepheye gönderirken sergiledikleri inanç Çanakkale'de ilahî yardımın celbine vesile olmuştur:

"Bilesin ki Resul önündedir.
Bilesin ki melekler ardındadır.
Bilesin ki dualarım semadadır.
Bilesin ki yolun Allah'adır.
Düşte gördüm oğul,
Bize artık vuslat,
Mahşerden sonrayadır" (<http://www.canakkalesavaslar.net/15.06.2007>).

Çanakkale gibi savaşın en dehşetli anlarının yaşandığı cephelerde en büyük ve koruyucu sığınak duadır; yani, Allah'tan yardım istemek ve korumasına sığınmaktır.

"Gün boyu siperlerde sığınağım duâmdır,

Gözlerim ve yüreğim o cemâle bürünür" (Ersavaş, 2000: 274).

Çanakkale Savaşlarını anlatan şiirlerde ilahî yardımın şekli farklı farklıdır. Bu konuda Ruşen Eşref'in yaptığı ve “Çanakkale’de Savaşanlar Dediler ki” adlı kitapta toplanan röportajlarında, İlahî yardımın tecellisi hakkında Çanakkale gazileri şu bilgileri vermişlerdir:

“1. Herkes görevini yiğitçe yapmış ve Allah’ın izniyle mermiler hep hedefe isabet etmiştir.

2. Hepsi dua ederek ve Allah’a sığınarak tehlikeye atılmışlardır” (Enginün, 1991: 520).

Muhsin İlyas Subaşı, “ilahî yardım”ın meleklerin yere inmesiyle tecelli ettiğini söyler:

“Yüzbinlerce yiğidim kanıyla yıkar yurdu,

Melekler iner yere, son visâle bürünür” (Ersavaş, 2000: 274).

M. Nihat Malkoç da “ilahî yardım”ın meleklerin yardıma gelmesiyle tecelli ettiğini söyler. Ayrıca, Allah’ın yardımını üzerine celbeden bir ordunun “peygamber ordusu” olarak nitelendirmeyi hak ettiğini söyler:

“Gayrete geliyordu melekleri görenler
Vuslata koşuyordu makber gülü derenler
Şehâdet şerbetini içiyor alp-erenler

Çanakkale suları tutuşmuş yanıyordu
Peygamber ordusunu tüm cihan tanıyordu” (<http://www.izedebiyat.com>
/15.06.2007).

Nurullah Genç ise, “İlahî yardım”ın melekler vasıtasıyla geldiğini öne çıkarır:

“Kim bilir kaçınıcı kez yere inmiş melekler
Bu benzersiz dergâhı şimdi hangi ruh bekler
Güneş mi aydınlatır alemleri, fener mi
Çanakkale kutlu bir meşaledir; söner mi” (Genç, 2006: 107).

4.13.Savaşın Dehşeti

Savaşın yapıldığı coğrafya, savaşan asker sayısı, kullanılan silahların tahrip gücü, savaşta verilen kayıp v.s. gibi unsurlar dikkate alındığında dönemine kadar dünyanın şahit olduğu en dehşetli savaşlardan biri de Çanakkale Muharebeleri’dir.

Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde bu konu sıklıkla işlenmiştir. Bu konuda en başarılı şair Mehmet Âkif’tir. Mehmet Âkif’in düşmanın çok ve çeşitliliğini ön plana çıkaran

ve ardından savaşta kullanılan tahrip gücü yüksek silahlarla yapılmış saldırıyı lanetleyen şu ifadeleri, savaşın dehşetini bütün açıklığıyla ortaya koymaktadır:

“Eski Dünya, Yeni Dünya, bütün akvâm-ı beşer,
Kaynıyor kum gibi... Mahşer mi, hakikat mahşer.
Yedi iklimi cihânın duruyor karşısında,
Ostralya’yla beraber bakıyorsun Kanada!
Çehreler başka, lisanlar, deriler rengârenk.
Sade bir hadise var ortada: Vahşetler denk.
Kimi Hindû, kimi yamyam, kimi bilmem ne belâ...
Hani, tâûna da zuldür bu rezil istîlâ!...
Sonra mel’undaki tahrîbe müvekkel esbâb,
Öyle müthiş ki: Eder her biri bir mülkü harâb” (Ersoy, 1988: 388).

Çanakkale’nin bütün dehşetini hareketli bir tablo gibi yansıtan Mehmet Âkif, coşku, gerilim, dehşet ve heyecanın yanında Türkçenin edebî ve estetik gücünü, şiire olan vukûfiyetini ve kaleminin kuvvetini de şiirinde ispat etmiştir:

“Öteden sâikalar parçalıyor âfâkı;
Beriden zelzeleler kaldırıyor a’ mâkı;
Bomba şimşekleri beyninden inip her siperin;
Sönüyor göğsünün üstünde o aslan neferin.
Yerin altında cehennem gibi binlerce lağam,
Atılan her lağamın yaktığı yüzlerce adam.
Ölüm indirmede gökler, ölü püskürtme de yer;
O ne müthiş tipidir: Savrulur enkaz-ı beşer...
Kafa, göz, gövde, bacak, kol, çene, parmak, el, ayak,
Boşanır sırtlara, vâdîlere, sağnak sağnak.
Saçıyor zırha bürünmüş de o nâmerd eller,
Yıldırım yayılımı tûfanlar, alevden seller.
Veriyor yangını, durmuş da açık sînelere,
Sürü hâlinde gezerken sayısız tayyâre.
Top tüfekten daha sık, gülle yağın mermîler” (Ersoy, 1988: 388-389).

Düşman saldırılarını kasırgaya benzeten Mustafa Nihat Malkoç, vicdansız Haçlı saldırılarına Çanakkale Kahramanlarının indirdikleri darbelerle cevap verdiklerini söyler:

“Karadan ve denizden kasırga esiyordu
Yedi düvel bir olup kin, nefret kusuyordu
Bombalar konuşurken vicdanlar susuyordu

Hey gidi Çanakkale kahramanlar otağı
Haçlı yedi silleyi taşırınca bardağı” (<http://www.izedebiyat.com/15.06.2007>).

M. Halistin Kukul, saldırıların dehşetinden “suların neredeyse alev alev yandığını” fakat buna rağmen Mehmetçiğin zihninde zaferden başka duygu olmadığını dile getirir:

“Ölüm korkusu yok; zafere ayarlı hep duygular!
Conkbayırı, Şahintepe, Anafartalar...
İnsaf yok... Gök kapkara; yer tiril tiril!
Öyle ki, yanyor neredeyse alev alev sular!” (Ersavaş, 2000: 198).

Nurullah Genç, savaşın dehşetini Mehmetçiğin cephede çektiği mahrumiyet ve tahammül ettiği sıkıntılar açısından ele alır. Burası ağaçkakanların bile hüsrânı tanıdığı dehşetli bir yerdir. Ölüm, kan kokusu ve yanık insan eti kokusu yanında gökyüzünü kaplayan kurşunlar ve kıyameti andıran bir cephe; Çanakkale! Burada savaşın dehşetinin şairin üslubuna da yansıdığına şahit oluyoruz:

“Mahrumiyet, bahadır yüreklerden utanır
Ağaçkakanlar bile burada hüsrânı tanır
Her manzara billur bir duvak, hicranlı diyar
Bir vuslat ki, şarkılar bile dingin, bahtiyar
Tahammül, son burcunda parlıyor endazenin
Deruni mevzilerde her dilâver nazenin
Harabat ehli bilmez neden gelir haber
Kavrulmuş kan kokusu bu yerde misk-ü amber
Gökyüzü hâlâ mahpus tutarken kurşunları
Hangi karine söyler kâinata bunları
Hükümran her musibet selam yurdunda biter
Bir kıyamet ki, yandı gulyabani, yandı ter
Cansiperane bu aşk efsun mudur, hüner mi
Çanakkale kutlu bir meşaledir; söner mi” (Genç, 2006: 104).

4.14.Düşmana Duyulan Kin ve Öfke

Çanakkale üzerine yazılmış şiirlerde düşmana duyulan kin ve öfke dikkat çeker. Çünkü söz konusu saldırı vatana, bayrağa, namusa, yani bütün mukaddes değerlere karşı yapılmış alçakça bir saldırdır. Bu saldırılara en şiddetli tepkiyi Mehmet Âkif gösterir.

Asil bir öfke ve sağlam temellere dayanan bir tepkiyle Mehmet Âkif düşmanı eleştirir. Âkif’e göre çeşit çeşit, renk renk düşmanın tek ortak özellikleri vahşilikleridir:

“Çehreler başka, lisanlar, deriler rengârenk.
Sade bir hadise var ortada: Vahşetler denk.
Kimi Hindû, kimi yamyam, kimi bilmem ne belâ...
Hani, tâûna da zuldür bu rezîl istîlâ!” (Ersoy, 1988: 388).

Medeniyet maskesi altında bir taunu andıran emperyalizmin çirkin yüzü, Âkif’in öfkesini zirveye çıkarır:

“Maske yırtılmasa hâlâ bize âfetti o yüz...

Medeniyet denilen kahpe, hakîkat, yüz­süz” (Ersoy, 1988: 388).

Mehmet Emin ise, Türk'ün kahredici gücüne vurgu yapar:

“Bu yurda yaklaşanlar burada iki şey bulurlar:

Öldürücü bir demir el, bir de kanlı derin bir mezar!” (Tansel, 1989: 185).

“Bugün burada tüy ürperten şu acıklı levhalardan
Bizim aziz yurdumuzu çiğneyenler utansınlar
Esaretin zincirine eğdirecek baş arayan
O harisler bu kavmin de varlığına inansınlar” (Tansel, 1989: 187).

Düşmana duyulan kin ve öfke sebepsiz değildir. Geçtikleri yeri yakıp yıkan, taş üstünde taş, omuz üstünde baş bırakmayan düşmanların geride bıraktıkları levha insanlık açısından utanılacak bir durumdur. Bu yüzden şair, işgale gelenleri utanmaya davet eder, baş eğmeyecek bir millet olduğumuzu artık kabul etmelerini ister.

Milletin duygularını terennüm eden şairlerden biri olan İbrahim Alaeddin, düşmana duyulan kin ve nefretin neticesi olarak atılan bir kurşunun haklılığını şöyle dile getirir:

“Âh ey düşman, sen beni çok incittin.
Milletime ait her bir ümidin

Önünde sen, bütün gayzın, kininle
Benimkini beğenmeyen dininle

Sen dikildin! Ben müftakir ve harap
İçin için çektim pek çok ızdırap,

Beni öyle tanıttın ki cihana
Türküm diye bazen düştüm hüsrana.

Dolaştığım her şehrinin izinde,
Okuduğum her cildinin içinde
Bana ait bir kin buldum ki zinde...

İşte gayzı, kini dolmuş ruhumun
Sana karşı hülasası: bu kurşun” (Gövsa, 1993: 54).

Düşmanı “utanmaz çehreli” olmakla nitelendiren Kukul, buna sebep olarak “kan içiciliği”ni gösterir:

“Düşmanla kaynıyor tepeler... Mahzûn Boğaz!
Bunca kanı içer de bu düşman yine kanmaz.
Asırlardır emdiler dünyanın iliğini
Bu nasıl bir çehredir ki asla utanmaz!” (Ersavaş, 2000: 199).

Fransız Bauvet Zırhlısının döktüğü kanlarla akibetini hak ettiğini söyleyen Kukul'un mısralarında düşmana duyulan kin ve öfke açıkça görülmektedir:

“Bu tabyalarda kimler ağladı, kimler güldü!
Nice vatan evlâdının hâince kanı döküldü.
Ettiğini buldu elbette Fransız Bouvet gemisi
Altı yüz kişisiyle bu sulara gömüldü” (Ersavaş, 2000: 198).

4.15.Hasret(Özlem)

Sevenlere ayrılığın katmerlisini yaşatan Çanakkale Cephesi, bu hasreti şairlerin en duygulu mısralarıyla tarihe yazdırmıştır. Şairler, genellikle cephedekilerin sılada bıraktıklarına duydukları özlemi dile getirmişlerdir.

Cepheyi ziyaret eden “Heyet-i Edebîye”den olan Hakkı Süha, Mehmetçiklerin memleket ve sevdiklerine duydukları hasret ve özlemi şu ifadelerle dile getirir:

“Şimdi henüz uzaklarda şafak söküyor?
Yıldızlara baktım da hep yâd ettim sizi;
Neden anne düşündükçe hayalinizi
Tâ kalbime bir gariplik çöküyor?

...

Kaç gecedir rüyalarım sizinle dolu;
Kalbim erir bu hasretin yangınlarından
Kaç zamandır yine düşman akınlarından
Cephemize uğramadı postanın yolu

Ey annesiz yavrularım, ak saçlı ninem!
Eğer sık sık yazmasam üzülmeyiniz;
Etrafımda çalkalanırken bu kanlı deniz
Kılıç kadar munis değil elimde kalem” (<http://canakkalesavaslari.comu.edu.tr/>
15.06.2007).

Bir askerın annesini teselli ederken vurguladığı “vatanın selameti için canını feda etme” gereği İbrahim Alâeddin tarafından şöyle dile getirilir:

“Düşünme boş gelse posta tatarı,
Siperden akın var yarın dışarı:
Kadere râzı ol, uzun yolları,
Bekleyen gözlerin dolmasın, anne!” (Gövsa, 1993: 45).

Memleket hasretini yüreğinde hissedip vatan aşkıyla bastıran bir Mehmetçiğın şairle sohbeti, siperde memleket ve sevdiklerine duyulan özlemin nasıl bastırıldığını anlaşılması açısından önemlidir:

“Mazgalın başında güneşlerden alnı yanan,
Yirmi beşlik bir çavuş dalgın dalgın bakıyordu;
Koyu, elâ bir rengin hülyâsıyla bulutlanan
Gözlerinde köyünün gölgeleri akıyordu...
Selâm verdim, çehresi sevinçlerle aydınlandı...
“-Söyle Çavuş bakalım, ne düşündün, neler esti?”

- Hiç efendi... azıcık gözüm daldı, çok zamandı
Döğüşmekten bizim köyü...”, sonra birdenbire kesti...
- Nerelisin?
- Konyalı.
- Kimsen var mı, evli misin?
- İki oğlum, bir kızım var, Allah’a ısmarladım” (H.M., 2006: 52-53).

Mehmetçiğin hasretini bastırmasında en etkili olan duygunun “vatan sevgisi” olduğunu Ispartalı Hakkı şu ifadelerle anlatır:

“Tüfenk elde, gözüm önde bekliyorum vatanı;

Ben varamam bu yerlerden sürmedikçe düşmanı...

Bu olmadan bana her şey haramdır” (Çakır, 2004: 186).

Kendisine ideal olarak “düşmanı yurttan kovmak” olarak gören Mehmetçiğin bu uğurda sevdayı, aşkı, evliliği ertelediğini ve vatan işgal altındayken özlem ve hasret duyulacak tek şey olarak “vatan”ı gördüğünü anlıyoruz:

“Sen ey yıldız, sen ey benim uğurlu can yoldaşım!
Beni anan sevgilime selam söyle, haber ver:
Varacağım çevresini kınalayıp yanına,
Batırarak İngiliz’in, Fransız’ın kanına...
İşte o gün bize düğün bayramdır”(Çakır, 2004: 187).

Vatan düşman ayakları altında çiğnenirken aşk, seveda, sevgili, evlilik teferruat olur. Mehmetçiğin beyinde vatanın istiklali için çabadan başka bir şeye yer yoktur. Bu durum Yusuf Ziya’nın şiirinde ifadesini şöyle bulur:

“Hiçbir ses yok... Sade gökten küçük bir yıldız
Sesleniyor: - “Ey bayrağa şan veren asker
Ne var ne yok? Seni görmek için geldim ben
Sor köyüne ait benden ne istersen!” (Önal, 1986: 39).

Ana yüreğinin bütün şefkatini ortaya koyan bu duygu yüklü ifadeler anaların Çanakkale kahramanları için çektikleri hasretin en güzel göstergesidir:

“Oğul;
Sen giderken,
Ardından baktığım oğul,
Seni gözledim,
Doğduğundan beri yaptığım gibi,
Seni izledim,
Yüzüne çarparsa yel, yüreğim ürperir oğul,
Ayağına taş değerse, bağrım yanar oğul,
Kıyamadım gülü ellemene,

Dikeni vardır diye,
Canımdan can, kanımdan kan oğul,” (<http://www.canakkalesavaslar.net/15.06.2007>).

Vatanın bağımsızlığa kavuşması, güneşin özgürlüğümüz üstüne doğması ve yılların birikmiş sıla hasretiyle zafer gününde şair şöyle haykırır:

“O sabah bir başkaydı suların köpüğü;
Ve; bir hoştu güneşle hasret öpücüğü.
Anafartalar’dan, Conkbayırı’ndan ezan seslerinin
Muhteşemdi, Boğaz’la kucaklaştırması, göğü!” (Ersavaş, 2000: 198).

Mustafa Nihat Malkoç, “zalim” olarak nitelendirdiği düşmana duyduğu kin ve öfkeyi anlatan şiirinin sonunda bir evladın anasına duyduğu hasretini şu mısralarla dile getirir:

“Sıladan uzakta ölmek zor anne
Yüreğimi yakan kızgın kor anne
Gayri bu rüyayı hayra yor anne
Cihanda gülmesin yüzü zalimin”(<http://www.gonulsitesi.net/15.06.2007>).

4.16.Hüzün

Cephe gerisinde yaşayanların yaşadığı en yoğun duygu “hüzün”dür. Harbin gölgesinin düştüğü ve yankısını bulduğu her şeyde biraz hüzün vardır.

İdris Sabih, “Kardeşime” adlı şiirinde hüznü şu şekilde yansıtır:

“O kadar yandı mı bağrın ey çocuk?
Ecelin sunduğu şarabı içtim.
Sırayı, saygıyı unuttun çabuk,
Sebepler ne, ağandan ileri geçtin?
Yirmi üç baharı kavuşturan ateş,
Güllerin kalbini dağlasa çok mu?
Bir damla şebneme susadı güneş,
Sümbüller sararsa hakları yok mu?
Yurduna son damla kanını verdin,
Ah cömert kardeşim sana pek yazık!
El fitre verdi de, sen canın verdin,
Ne acı bir ramazan bayramı yaptık!
Yad eller dağıttı halka gül suyu,
Yok sana gözyaşı dökecek anan.
Kardeşim üzülme müsterih uyu,
Ne mutlu gülüyor sevgili vatan.
Bir çile ipekten yumuşak sinen,
Serhaddi tuttu bak Balkanlar gibi
Kaşından daha çok bıyığın yokken,
Dövüştün yeşilli aslanlar gibi!
Ne beyaz bir mermer, ne biraz yaldız,
Nerede yaptığın o altın destan?
Sürekli alkıştan utanan adsız,

Koca şehnamene konmamış imzan.
Ne kadar aradım senin kabrini,
Yok diye boynunu büktü her çiçek.
Yanıldım kardeşim bağışla beni,
Mekanın semaya naklettin, gerçek!” (H.M., 2006: 99).

Çanakkale’de şehit düşmüşlerin toplumda meydana getirdiği özlemi dile getiren şairler olduğu gibi; kolunu, bacağını kaybetmiş gazilerin yarattığı hüznü nazmeden şairler vardır. Bunlardan biri Mithat Cemal’dir. “Kolunu Harp Meydanında Bırakmış Bir Askere” adlı şiirinde, şair, uzuvlarından birini cephede kaybetmiş binlerce Mehmetçik adına Hasan Dursun Efendi’nin hayaliyle konuşur:

“Ey genç hayâlinle konuştum da dedim ki:
“Evlâdın eğer varsa elinden tutacak el,
Hemşîre-i hassasına bir ufk-ı muhayyel,
Bir ufk-ı müzehher kuracak dest-i nevâziş,
Yoktur, o kerîm el ne için sanki kesilmiş!
Yok zevcene bir halka-i tatmin olacak kol;
Boşluk, uçurum artık o bîcâreye sağ, sol” (H. M., 2006: 89).

Coşkun Ertepinar, cepheye gidecek bir askerin eşi ve çocuklarıyla vedasını hüznü bir edayla tasvir eder:

“Çanta sardım genç yaşımda,
Cenk borusu ötüyordu!
Sevgi bir duman başımda
Burcu burcu tütüyordu...

Son geceydi yatağında,
Karım ağlardı sağımda,
Körpe yavru kucağında
Kirpiğini örtüyordu” (Ersavaş, 2000: 129).

Enis Behiç ise, Çanakkale ruhuna ve Çanakkale kahramanlarına layık olamama korkusundan hüznü duyar:

“Ne kadar alçalır bu ulvî hayat,
Baktıkça samîmî uzletinize.
Bir anda coşarak ağlarım; heyhât!
Günahkâr gözyaşım lâyük mü size?

Hayır, sanmayın ki bu gözyaşlarım,
Kırletmek istiyor merkadinizi.
Ey benim kaybolan arkadaşlarım,
Ben görmek isterim bir daha sizi” (Ersavaş, 2000: 194).

Yahya Saim, Çanakkale kahramanlarının şehit olmasını hüznüle anar ve bu konuda zaman ve semadan hesap sorar:

“Ay ey semâ niçin gömdün Çanakkale’de
Yüz binlerce demir kollu kahramanları?
Ay ey zaman niçin gömdün Çanakkale’de
Hak yolunda arslan gibi çarpışanları?” (Y. M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006: 288).

İhsan Mukbil, Çanakkale’de yaşananların hüznüne müdrik olduğunu ve bu hüznü sahildeki dalgaların bile anlattığını söyler:

“Uzanarak tecessüsle sordum sahile,
“Bir hicranın bestesiyle sesiniz bile,
Hıçkırıyor, mateminiz kimin yasına?
...
Bu kimsesiz sahillere dalıp ağlarım
Artık benim dinmeyecek hıçkırıklarım” (Y.M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006: 173-174).

4.17.Övgü

Türk ve dünya tarihini değiştiren önemli savaşlardan biri olan Çanakkale Muharebeleri’nde gösterdiği cesaret, yiğitlik ve kahramanlıkla Mehmetçik en güzel övgüleri hak etmiştir.

Maddî ve manevî birçok övgü ve iltifatı barındıran şiiirlerden en önemlileri Mehmet Âkif tarafından kaleme alınan şiiirlerdir. Özellikle Mehmetçik için manevî makam olarak Peygamberimizin kucaklamak için beklemesi Mehmet Âkif’in şaheser şiiiri Çanakkale Şehitlerine’nin son bölümünde ifade edilmiştir. Genellikle manevî makamların zikredildiği ve şehitlere layık unvan ve mükâfatların tasvir edildiği şiiirlerin en başarılısı Mehmet Âkif’e ait “Çanakkale Şehitlerine” şiiiridir. Âkif’in Mehmetçik için tasvir ettiği türbe maddi, manevi ve mukaddes değerler bütününden oluşmuş insanın hayalinde tasarlayabileceği en güzel türbedir:

“Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş, asker!
Gökten ecdâd inerek öpse o pâk alnı değer.
Ne büyüksün ki, kanın kurtarıyor Tevhîd’i...
Bedr’in aslanları ancak, bu kadar şanlı idi...
Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?
“Gömelim gel seni târîhe!” desem, sığmazsın.
Herc ü merc ettiğin edvâra da yetmez o kitâb...
Seni ancak ebediyetler eder istîâb.
“Bu, taşındır” diyerek Kâbe’yi diksem başına;
Rûhumun vahyini duysam da geçirsem taşına;
Sonra gök kubbeyi alsam da, ridâ nâmiyle;
Kanayan lâhdine çeksem bütün ecrâmiyle,
Ebr-i nîsânı açık türbene çatsam da tavan,
Yedi kandilli Süreyyâ’yı uzatsam oradan;

Sen bu âvîzenin altında, bürünmüş kanına,
Uzanırken, gece mehtâbı getirsem yanına,
Türbedârın gibi tâ fecre kadar bekletsem;
Gündüzün fecr ile âvîzeni lebrîz etsem;
Tüllenen mağribi, akşamları sarsam yarana...
Yine bir şey yapabildim diyemem hâtırına...
Sen ki, son ehl-i salîbin kırarak savletini,
Şarkın en sevgili sultânı Salâhaddîn'i,
Kılıç Arslan gibi iclâlîne ettin hayran...
Sen ki, İslâm'ı kuşatmış, boğuyorken hüsrân,
O demir çemberi göğsünde kırıp parçaladın;
Sen ki, rûhunla beraber gezer ecrâmı adın;
Sen ki, a'sâra gömülse taşacaksın... Heyhât,
Sana gelmez bu ufuklar, seni almaz bu cihât...
Ey şehîd oğlu şehîd, isteme benden makber,
Sana âgûşunu açmış duruyor Peygamber" (Ersoy, 1988: 388-389).

M. Nihat Malkoç, övgü olarak Peygamberimizin sevgi, şefkat ve ilgisini ön plana çıkarır:

"Gerisi lâf-ı güzâf budur cihad-ı ekber
Melekler hazırlıyor yüce ruhlara makber
Nur agûşunu açmış seni bekler Peygamber" (<http://www.izedebiyat.com>
/15.06.2007).

Nurullah Genç ise, Çanakkale kahramanlarını "Hz. İsmail gibi Hak yoluna kurban"; "Hz. İbrahim gibi Allah için ateşte yanan"; "Hz. Eyyüb gibi Allah'tan gelen musibetlere sabreden" birer kahraman olarak nitelendirir:

"Gül gemisi tûfanda yelken açmaz sevdasız
Kurban vaktiyse, gelir İsmail pervasız
Ağıtlar tayfun olur denizde ve karada
Bir yangınsa yaşamak, İbrahimler orada
Sular yarılacaksa, âsâdır şimdi yürek
Her fedaî bir Eyüp sabrıyla bekleyerek" (Genç, 2006: 101).

Ve şiirin devamında en derin duygular içeren şu güzel ifadelerle Mehmetçiği övmeye devam eder:

"Onlar kahramanlardı, ay yüzlü yiğitlerdi
Tunç bilekli gaziler, gül kokan şehitlerdi
Zamanın en cengâver, en devşirme gününde
Dağlar gibi durdular esaretin önünde
Yurdun ufuklarında gün mutlu, gece mutlu
Bir zafer ki, eriyen taşlar bile umutlu
Bir kan defilesinde yemyeşildi mevsimler
Felekleri kuşatıp devran oldu isimler
Rüyaları küçüldü fiyakalı erlerin
Papatyaları hâlâ kanıyor siperlerin
Ey semazen, dönmenin zamanıdır bu yerde

Ayetler hafızını arıyor tepelerde
Gün gelir de, mevziler esrarını sunar mı
Çanakkale kutlu bir meşaledir; söner mi” (Genç, 2006: 108).

BÖLÜM 5: ŞİİR ÇÖZÜMLEMELERİ

5.1.Çanakkale Şehitlerine (Mehmet Âkif ERSOY)

İki yüz elli üç bin şehidin mirası Çanakkale Zaferi'nin destanlaşmış metni olan “Çanakkale Şehitlerine” şiirine şair “Şu Boğaz harbi nedir?” sorusuyla başlar. Ama bu soruyu cevap almak için değil anlatacaklarına ilgi çekici bir me'haz, dikkat toplayıcı bir nokta olması açısından sorar.

“Var mı ki dünyada eşi?” sorusuyla, taraflar arasındaki güç dengesizliğine dikkat çeken şairin “Çanakkale”yi diğer savaşlardan farklı görmesi, tek sebebe dayanmaz. Çünkü bu savaş Batı'nın işlediği bir vahşettir, bir insanlık ayıbıdır.

Diğer tarafta ise manevî dinamiklerin ağır bastığı, Mehmetçiğin cesaret ve kahramanlığıyla savunma savaşına yeni zaferler, yeni kahramanlıklar, yeni destanlar eklediğini düşünürsek ve harbin sonunda dünya tarihinin çokça etkilendiğini dikkate alırsak gerçekten de bu harbin dünyada eşinin olmadığını görürüz.

Şair birinci mısradaki soruyu iki, üç ve dördüncü mısralarla destekler, çünkü bu mısralar, şiire başlarken sorulan soruları açıklayıcı mısralardır.

Peki, “hayâsızlık” kavramı hangi medeniyete göredir? Bu sadece bize göre mi, yoksa uluslar arası düzeyde kabul gören bir hayâsızlığı mı temsil ediyor? Tarihçe sabittir ki, “hayâsızca” olarak nitelendirilen, savaşta itilaf devletlerinin sargı yerini bombalaması, korumasız yaralıları öldürmesi ve savaşta kullanımı uluslararası antlaşmalarla yasak olan ve çeşitli toplu kısımlara sebebiyet veren kimyasal silahların kullanılması sonucu ağır biçimde insan haklarının ihlal edilmesidir. Bu tüm milletler ve insanlarca “hayâsızlık” olarak ifade edilebilecek kadar açık bir insan hakları ihlalidir.

Şiirde “vahşet” olarak nitelendirilen davranış ise, bombalanan sargı yerinin, sadece bizim yaralılarımızın değil, kendi yaralılarının da tedavi edildiği bir yer olmasıdır. Bu durumda esir düşmüş ve yaraları Türk tabipleri tarafından tedavi edilmekte olan askerlerini de öldürmüşlerdir. Kendi evladını öldürmek vahşetten daha öte bir cinnet hali değil midir? Dünyaya medeniyet ve insanlık dersi verme iddiasında olan Avrupa'nın bu vahşeti işlemesi şair tarafından sertçe eleştirilmiş ve Avrupa

medeniyetinin insanlık açısından hiç de söylendiği gibi hayırhah olmadığı ortaya konmuştur.

Bu savaş, tarihçe sabittir ki, Avrupa'nın vahşilik ve barbarlığının nüksettiği bir savaştır. Bu durum, Mehmet Âkif'in; "Tükürün Ehl-i Salib'in o hayâsız yüzüne! Tükürün..."(Ersoy, 1988: 183). şeklinde tepki göstermesini de haklı çıkarmaktadır.

Avrupalıların işledikleri ve tarihin henüz tozlanmamış sayfalarında da örneklerine rastladığımız vahşetler (Bkz. Oğuztürk, 2002), onların insanî duygulardan, merhametten, insaftan ne kadar mahrum olduklarını gösterir. Avrupa'yı inançsızlığın pençesinde kıvranan bir hapisaneyeye veya cinnet halindeki canavarların yaşadığı bir kafese benzeterek Çanakkale'de bize saldıranların niteliklerini anlamlı bir benzetmeyle ortaya koyan şair aslında bu ifadelerle Avrupa'nın çirkin yüzüne bakış açısını da ortaya koymuştur. Nitekim Mehmet Âkif'in, birçok şiirinde Avrupa için bu ve buna benzer ifadeler kullandığını görürüz.

Bu kural tanımazlık Batı'nın çirkin yüzünü gizleyen kirli maskesini bir kez daha düşürmüş ve Avrupa'ya karşı bakış açılarında büyük değişikliklere sebep olmuştur.

Şiire, cevabı istenmeyen ve beklemeyen bir soruyla başlaması, şairin savaşı ruhunda hissettiğinin bir göstergesidir. Zira son yıllarını cephede geçirmiş bir milletin, gençliğini, hatta ömrünü cephede sürdüren bir neslin, "hasta adam" muamelesi gören bir devletin düştüğü yerden doğrulması, şahlanması, zafer kazanması eşsiz olarak nitelendirilmeyi hak edecek bir durumdur.

Gelibolu Yarımadası gibi küçük bir toprak parçasında, sayıları yüz binleri bulan iki büyük kuvvetin boğaz boğaza geldiği "şu boğaz harbi" Avrupalının hayâsızlığının, vahşetinin ve hissizliğinin bir göstergesi değil midir?

Amaç; Gelibolu Yarımadası'nı aşip Marmara'ya inmek, hedef; İstanbul'u işgal edip Osmanlı'yı saf dışı etmektir. Araç; vahşiliği ile nam salmış İngiltere ve Fransa'nın güçlü orduları, yenilmez saydıkları donanmaları ve sömürgelerinden aldatarak toplayıp cepheye sürdükleri sömürge askerleridir. Yöntem ise; insanlık dışıdır. Lord Winston Churchill'in marifetiyle 'Türkler insan sayılmaz' (Vakkasoğlu, 2006: 199). diyerek

kimyasal silah kullanmayı mübah göstermeye çalışılmış, savaş hukukunu çiğnenerek, Türklere karşı bir ‘insanlık ayıbı’ işlenmiştir.

Bu savaşta Batı’nın hangi insanîliğinden söz edilebilir? Çatışma esnasında iki siper arasında kalmış yaralı subaylarını, kendilerine teslim eden Mehmetçiği kurşunlamalarından mı? Yoksa kendi yaralılarının da olduğu sargı yerini topa tutup binlerce yaralıyı öldürmeleri (Vakkasoğlu, 2006: 191) mi insanilikleridir? Tarihi kanlı vahşetlerle dolu medeniyetsiz bir toplumun, gittiği yerlere demokrasi ve özgürlük getirdiğini iddia etmesi kadar gülünç şey olabilir mi? Bu “hayâsızca tehaşşüd”ün bütün milleti sarmaması için Mehmetçiğin gösterdiği kahramanlık, gayret, cesaret elbette her türlü takdirin üstündedir, çünkü; İtilaf Devletlerinin Haçlı zihniyetinden hiçbir şey kaybetmemiş orduları Boğaz’ı geçmeleri durumunda ne yapacakları, nasıl bir tavır sergileyecekleri şair tarafından iyi bilinmektedir.

Âkif’in Batı’ya karşı öfkesinin temellerinde Batı’nın kanlı geçmişinin izleri vardır. Yoksa bütün gücüyle ufacık bir karaya Batı’nın dev(!) ülkeleri niçin çullansın? Şair “eski dünya” olan Asya ve Avrupa ile “yeni dünya” sayılan Avustralya(Anzak) ve Amerika (Kanada)’nın sanki “kum gibi” (nereden geldiklerinin belli olmaması ve amansızca saldırımları kum fırtınalarına benzetiliyor), “tufan gibi” (Mehmetçiğin tepesine yağdırdıkları güllerle semavî bir afeti andırıyorlar), mahşeri andıran bir kalabalıkla, yedi iklimin yaşandığı bölgelerden kopup gelen bu insan kalabalığının Mehmetçiğin karşısında, Gelibolu Yarımadası gibi “ufacık bir kara”da toplandığını, insanı dehşete düşüren fotografik tablolar halinde tasvir ediyor:

“Eski Dünya, Yeni Dünya, bütün akvâm-ı beşer,
Kaynıyor kum gibi... Mahşer mi, hakikat mahşer.
Yedi iklimi cihânın duruyor karşında,
Ostralya’yla beraber bakıyorsun Kanada!
Çehreler başka, lisanlar, deriler rengârenk.
Sade bir hadise var ortada: Vahşetler denk.
Kimi Hindû, kimi yamyam, kimi bilmem ne belâ...
Hani, tâûna da zuldür bu rezîl istîlâ!” (Ersoy, 1988: 388).

Çanakkale’de milletimize karşı savaşanların ne kadar çok ve çeşitli olduğunu anlatan şairin kullandığı “Eski dünya, yeni dünya...” ifadesinde çok derin anlamlar gizlemiştir. Çünkü “eski dünya” ile tarihi bir husumetimiz olmasına karşılık “yeni dünya” ile

tanışıklığımız bile mevcut değildir. Hatta Senegalli, Avustralyalı (Anzaklar) ve Yeni Zellandalı'ların çoğunun burada niçin savaştıklarını dahi bilmediklerini biliyoruz.

Bu kalabalığı oluşturan topluluklar, çehreleri başka, dilleri başka, derileri başka başka, vasıfları çeşit çeşit, her biri dünyanın bir ucundan gelmiş, çoğu nerede ve niçin çarpıştığını bilmiyor. İngiliz desiselerine kanmış, aldanmışlar. Onları birbiriyle buluşturan tek ortak noktaları olan vahşiliklerinin, yamyamlıklarının milletimizin başına bir taun gibi çökmesinden, alçak ve rezil bir istiladan(beladan) başka ne olabilir ki?

Cephede bu kadar farklı milletlerden, bu kadar çok askerin toplanması “mahşerî bir kalabalık” olarak nitelendiriliyor. Bu kadar çeşitli renk ve ırktan insanın bir arada toplanarak saldırıya geçmesinin tek nedeni, şaire göre, “vahşilik” nitelikleridir. Bu bölümde şairin sık sık benzetmeler kullandığını, tamlamalar ve aliterasyonlarla şiire bir ritim, kaotik bir âhenk kattığını, aynı zamanda, savaşın dehşetine uygun bir gerilim ve askerlerimizin kahramanlığına uygun bir coşku atmosferi oluşturduğunu görüyoruz.

Korkunç bir salgın hastalığı andıran bu rezil istila, şairin ifadesi ile “ta’ûna züldür”. Bu, Batının çirkin geçmişinin, insanlıktan nasipsiz tarihinin bir yüzü, bu yüzünün bir tezahürüdür. Bu vahşet, insanlık tarihinin hangi döneminde yaşanmış veya bu vahşiliğe Batının kanlı tarihinin dışında nerede rastlanılmıştır?

Şiirin bu bölümü savaşın insanlık tarihi açısından önemini, batının vahşiliğini ve savaşın dehşetini anlatmaya yönelik bir başlangıç/giriş mahiyetindedir. Çanakkale’de milletimize saldıranların fikriyatı hakkında önemli ipuçlarının verildiği bölüm, dil ve teknik açısından da mükemmeldir.

20. yüzyıl Osmanlı açısından çöküşlerin, devrilişlerin, kaybedişlerin yaşandığı bir dönemdir. Manevî değerlerden ve insanlıktan yoksun olan Batı'nın insafsızca saldırıları öyle tahribatlar açmıştır ki, Türk milleti, Batı'nın yırtılan maskesi altındaki çirkin yüzünü ve hayâsızlığını yaşamış ve ondan tiksiniştir. Bu çirkinlik ve hayâsızlık tahribe endekslenmiş yıkıcı bir zihniyetin mahsulüdür. Aslında burada, Mehmet Âkif'in işaretiyle, Batı zihniyetinin temelleri hakkında önemli ve çarpıcı tespitlerle karşılaşılıyor. Ortaçağ Avrupası'nın izlerini taşıyan bu afet, iki dünya

savaşıyla milyonlarca insanın ölümüne, milyonlarca dramın yaşanmasına, milyonlarca insan hakkı ihlaline sebebiyet vermiş, insanlık tarihine kara bir leke olarak çalınmıştır.

Bu vahşet, Batı'nın çirkinliklerle dolu tarihinden bir yapraktır. Savaşın dehşeti anlatılırken, Mehmetçiklerin bu saldırılar karşısındaki cesaret ve kararlılığının “iman gücü”ne bağlanması ve zaferi kazandıran ruhun bu temele dayandırılması şiirin mihenk noktasıdır. Bu, savaşın ve zaferin en önemli güç kaynağı; Mehmetçiğin halet-i rûhîyesini yansıtmaktadır. Başka bir deyişle bu, aslında, Mehmetçiğin millî ve manevî değerlerine bağlılığının; vatan, millet ve bayrak sevgisinin; imanından aldığı kuvvet ile sergilediği azmin ve kararlılığının bir tezahürüdür. Bu, onun için, bir “namus” meselesidir. Şair, işgal edilen vatan toprağında yapılan veya yapılabilecek aşağılık hareketlerin farkındadır ve tarihin ibret verici yönünü göz ardı etmemektedir.

Şairin öfkesi şiirin coşkusuyla birleşince kelimeler birer top güllesi gibi zihnimize patlarken tarihi gerçekliğin göz ardı edilmeden, estetik değerlerden ödün vermeden şaheser değerinde bir şiirin mısraları arasında tarihi yolculuğumuz devam ediyor. Evet, Mehmet Âkif, Çanakkale Şehitlerine şiirinde manayı şekle feda etmemiş, kafiye ve redifi tutturabilmek için doldurma mısralar dizmemiş, her yönüyle zirve olan bir şiir yazmıştır.

Şair, Osmanlı'nın son döneminde hayranlık duyulan, taklit edilen, kurtuluş reçetesi olarak sunulan Avrupa'nın hiç de görüldüğü, gösterildiği veya zannedildiği gibi olmadığını; çünkü anlatılanın aksine Avrupa'nın iyiliğinden çok kötülüğünün görüldüğünü, insanlığından çok vahşetinin yaşandığını, barışçılığından çok milletleri ve memleketleri felakete sürükleyen savaşlar yaşattığına şahit olunduğunu, yüksek fikirlerinden ziyade bir insanlık ayıbı olan, başka milletlerin yaşama hakkını cebren gasp etmeyi ilke edinmiş alçak fikirlerin tezahürüne maruz bıraktığını anlatmaktadır.

Burada, 20. asır değişen değerlerin, Batı siyasetinin ve Avrupa'nın etkili propagandası ile oluşturulan “barışçı, insancıl ve iyilik meleği Avrupa” imajına bir itiraz söz konusudur. Çünkü bu imajı oluşturan Batılı Devletler işte en aşağılık, en alçakça tavır ve davranışlarıyla “şu ufacık kara”da vahşetlerini sergilemektedirler. İşte bu sefil varlıklar en gelişmiş silahlarıyla bin yıldır devam eden Hilâl-Haç mücadelesi sonucu biriktirdikleri gayzlarını hırsıyla, utanmadan Mehmetçiğe kusmuşlardır. Bu onların

gerçek yüzü değil mi? İşte maskelerinin yırtılmasıyla çirkin yüzü gözüken Avrupa budur. Vahşiliklerini, “medeniyet” süsü arkasına saklayan bu Avrupalılar, dönek, yalancı, sahtekâr, utanmaz ve insanlığın yüzkarası değil midir?

Bununla birlikte şairin dikkat çektiği bir nokta da şudur ki; Batı'nın elinde kitle imha silahları bulunmaktadır. Uluslararası savaş hukukuna göre kullanımı yasak olan bu silahlar neden Çanakkale'de Mehmetçiğe karşı kullanılmıştır? Öyle dehşet verici silahlardır ki bunlar; “her biri bir mülkü harâb” edebilecek mahiyettedir.

Şair, siperlerimiz karşısındaki harp düzeni almış düşman gemilerinden binlerce mermi atıldığını, atılan mermilerin siperlerimizi cehenneme çevirdiğini, adeta gökten ateş yağdığını, patlayan bombaların cesetleri göğe savurduğu, yerin altında kazılan tünellerde patlatılan bombalarla yüzlerce Mehmetçiğin yandığını bir film şeridi gibi gözler önüne seriyor. Savaşın dehşetini hangi ifadeler bu kadar güzel ortaya koyabilir?

“Öteden sâikalar parçalıyor âfâkı;
Beriden zelzeleler kaldırıyor a'mâkı;
Bomba şimşekleri beyninden inip her siperin;
Sönüyor göğsünün üstünde o aslan neferin.
Yerin altında cehennem gibi binlerce lağam,
Atılan her lağamın yaktığı yüzlerce adam.
Ölüm indirmede gökler, ölü püskürtmede yer;
O ne müthiş tipidir: Savrulur enkaz-ı beşer...
Kafa, göz, gövde, bacak, kol, çene, parmak, el, ayak,
Boşanır sırtlara, vâdîlere, sağnak sağnak.
Saçıyor zırha bürünmüş de o nâmerd eller,
Yıldırım yayılımı tûfanlar, alevden seller.
Veriyor yangını, durmuş da açık sînelere,
Sürü hâlinde gezerken sayısız tayyâre.
Top tüfekten daha sık, gülle yağın mermîler...
Kahraman orduyu seyret ki bu tehdîde güler!” (Ersoy, 1988: 388).

Havaya savrulan ceset parçalarının bir yağmur gibi vadilere yağması aslında mübalağa değildir, çünkü; “ufacık bir kara” da yarım milyon askerinin çarpışması, yüz binlerce Mehmetçiğin şehit olması, yüz binlerce İtilaf devleti askerinin ölmesi vb. bu gerçeği doğrular niteliktedir.

Çelik zırhlılar arkasına saklanmış bu vahşet sürüsü, makineli tüfekleriyle, bombalarıyla etrafı yakıp yıkmakta, bütün hunharlıklarıyla ortalığı dehşete vermektedirler. Mehmetçik bu tehdide gülmektedir, çünkü; kalplerindeki iman ve beyinlerindeki “ölürsem şehit, kalırsam gazi” düşüncesi, onlara düşmandan korkmamayı öğretmiştir.

Allah'tan korkan başka bir şeyden korkmayacağını bildikleri için ölümü gülerек karşılamışlardır.

Mehmetçiğin korunmak için siper istememesi, hem onun cesaretinin hem de düşmanın şiddetli bombardımanına dayanıksız siperlere sığınmanın anlamsızlığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Ancak, Mehmetçiğin imanından aldığı cesaretle bu saldırıları göğüsleyebildiğini unutmamak gerekir. Zaten insan eliyle yapılmış en sağlam siperler dahi yıkılıp ele geçirilebilir. Bunun için korkaklar çelik siperlerin arkasında bile titrerler. Fakat şaire göre, Mehmetçiğin imanlı göğsü ele geçirilemez - Allah vergisi- bir siperdir. Çünkü o, içinde Allah'tan başka sevgiyi barındırmayan, Allah Resulünün övgüsünü kazanmış Mehmetçiğin kalbini barındırmaktadır.

Burada Allah'ın yarattığı en değerli varlık olarak insanın korunması da söz konusudur. Çünkü; kainatın en değerli meyvesi olan insan(can) Allah'ın bir emanetidir ve korunması gerekir. Bu eşsiz emanetin korunmasında ve memleketin kurtulmasında şair, "Asım'ın nesli"ne güvenmektedir. "Asım'ın nesli" de bu itimada hakkıyla layık olduğunu göstermiştir. Bunca saldırıya rağmen o, yılmamış, yolundan dönmemiş ve milletin namusunu çiğnetmemiştir. Şair, bu durumun (bu ruh durumunun) kıyâmete kadar devam edeceğine inanır. İşte Çanakkale ruhu budur; Çanakkale zaferi, bu ruhla kazanılmıştır.

Aslında Mehmet Âkif, Safahat'ın 6. Kitabı "Âsım"da, "Asım'ın nesli"nden 'memleketin kurtarıcısı' olarak övgüyle bahseder. Çünkü Mehmetçik son sözü söylemiş, bu yurdu hak ettiğini göstermiştir. O bakımdan bu bahis, "Çanakkale Şehitlerine" şiiriyle taçlandırılmıştır.

Şair, Gelibolu yarımadası gibi ufak bir karada şehit düşen yüz binlerce Mehmetçiğin dağları, taşları doldurduğunu ve alınlarından vurularak şehit olduklarını söylüyor. Burada alından veya göğsünden vurulmak yiğitliğin ve cesaretin ifadesidir. Çünkü korkaklar kaçarken sırtlarından; yiğitler saldırırken göğüslerinden ve alınlarından vururlar. Burada can alıcı bir nokta da şudur;

Feda edilen canlar hilâl uğruna, yani İslâmiyet uğrunadır. Zaten şehitlik din uğruna ölmek değil midir? Bizim inançlarımıza göre vatan, millet, bayrak, namus ve mukaddesat uğruna ölmek aynen din uğruna ölmek gibi asil bir davranıştır ve

şehitliğin yüce mertebelerinden biridir. İşte şair, bu kutsî değerler uğruna ölenleri, Mehmetçikleri, gökten ecdad inerek alınlarından öpmek suretiyle ödüllendirilmesini istiyor. Her ne kadar “layık görme” şeklinde ifade edilse de aslında bu ödül Mehmetçik tarafından hak edilmiştir. Çünkü; Çanakkale Zaferi ile tevhid inancı düşman tasallutundan, yok olmaktan kurtulmuştur. Bu kadar büyük bir hizmetin ve önemli bir zaferin ödülü de büyük olmalıdır. Şair önce Mehmetçiği alnından ecdadına öptürür. Fakat, bununla tatmin olmaz ve tarihe bakar. Yaptığı hizmetle Mehmetçiği tarihte benzetilebileceği en önemli savaş Bedir Savaşı’dır. Çünkü Bedir de Çanakkale gibi kaybedilseydi tek bağımsız İslam devleti düşman tasallutu altında kalacak ve belki de Müslümanlar bu zulüm altında yıllarca inleyeceklerdi. İşte Mehmetçik uğruna temiz kanını dökerek Çanakkale Zaferini kazanmış ve dinimizi, devletimizi, milletimizi, bayrağımızı ve namusumuzu kurtararak bu en şerefli makamı hak etmiştir.

Aslında bu savaş, sıradan bir savaş değildir. Çünkü, Cuhurchill “Anlamıyor musunuz, biz Çanakkale’de Türkler ile değil, Allah ile harp ettik. Tabi ki yenildik” (Vakkasoğlu, 2007: 33) itirafı savaşın tarafları konusunda fikir vermektedir.

Savaşın dehşetinin bütün çıplaklığıyla anlatıldığı şiirde taraflar arasındaki güç dengesinin itilaf devletleri lehine olması da yetmeyeceğini ve Çanakkale’deki kahramanların konum ve işlevleri yönünden “Bedr’in Aslanları”na benzediğini yukarıda söylemiştik. Fakat, bu benzetmenin “Bedr’in Aslanları”nı küçültme, küçümseme değil “Çanakkale Şehitleri”ni yüceltme anlamı taşıdığını unutmamak gerekir. Zira Mehmet Âkif, iman şuuru ve sağlam itikadı ile bu farkı fark edebilecek şahsiyetlerden biridir.

Mehmet Âkif, Çanakkale’de savaşan askerlerimizin portresini çizerken, merkeze askerin istiklal aşkını ve onun da merkezine imân kuvvetini koyar. Bunu millî ve manevî değerlerle destekleyen şair, oluşturduğu “Mehmetçik” kavramında, Allah sevgisi; peygamber aşkı; vatan, millet, hürriyet, istiklal ve bayrağa olan bağlılık; namus, şeref ve haysiyete olan düşkünlük ön plana çıkar. Bu özellikler aslında “Asım’ın nesli”nin vasfıdır. Burada dikkat çeken önemli bir husus da azmin her şeyin üstesinden geleceği düşüncesidir. Yalnız bu azim, Allah’a dayanmanın, sa’ye sarılmanın bir mükâfatıdır ve bunlara bağlıdır.

Şiirdeki “Mehmetçik” kavramı, sınırları Âkif tarafından çizilmiş ve kavramın içi yine şair tarafından “Asım’ın nesli”nin vasıflarıyla doldurulmuştur. Çünkü şair, bu milletin, mukaddesatı için, tarihin şahitliğiyle, yaptığı nice fedakârlıklarla Allah’ın yardımını üzerlerine celp edeceğine inanıyor. Şiirde zaferin kazanılacağına olan inanç Allah’a olan inançla paraleldir. Aynı zamanda kazanılan zaferin arkasında “Asım’ın nesli”nin bulunması, Âkif’in gençliğe bakışının ve gençlikten beklentisinin göstergesidir.

Mehmet Âkif’in “Mehmetçik”e ödül vermede, unvan zikretmede haklı olarak oldukça cömert davrandığını söyleyebiliriz. Onları gönlünden geçen en yüce makamlara layık gördüğünü, tarihe sığmayacak kadar büyük bir destan yazdıklarını, faziletleri ve azimleriyle cihan değer bir kıymete haiz olduklarını hiç çekinmeden vurgular. Şiirin sonlarına doğru, askerimizin yaptığı bu vatan savunmasının, tarihin en müstesna hadiselerinin biri olduğunu, bu nedenle mevki ve makamların, ödüllerin en büyüğüne layık olduklarını anlatır.

Bir millete vurulmaya çalışılan esaret zincirinin, kölelik prangasının paramparça edildiği ve sadece Türklerin değil tüm Müslümanların kurtuluşuna bir vesile, bir mebde olması dolayısıyla ve askerimizin niyetini de dikkate alarak onları hiçbir yere sığdıramaz ve en sonunda onları Peygamber Efendimizin kendilerine kucak açtığı birer kahraman mesabesine çıkarır. Bu şiirle tarihe mal olmalarının memnuniyetini ve onlara karşı minnettarlığını ifade etmiştir. Cephede düşmana saldıran ve ölümün muhakkak olduğu yerde, askerimizin hasretle Peygamberimize koştuklarını görmesi harikulade bir görüş ve olağanüstü bir düşünce güzelliğidir.

Bedir Savaşı İslâm dini için ölüm kalım savaşıdır. Çanakkale de Haçlıların topyekûn saldırılarına karşı en büyük direnç noktalarından biri, hatta birincisidir. Bu savaş Anadolu’da başlayacak olan Millî Mücadelenin de tohumlarının atıldığı, milletimizin bağımsızlık aşkının göstergesidir. Şiir, bu kahramanları, tarihin şahitliğiyle, dünyalık makamlar peşinde olmayacaklarını, dünyalık makamların onların ayaklarını dahi ıslatamayacağını, çünkü gönüllere taht kurduklarını ve Allah rızası dışında hiçbir gaye gözetmediklerinin açık ifadesidir. Şaire göre zaferin sırları bunlardır.

Şair, ahengi bulmak için vezin, kafiye, ses, ahenk, şiir sentaksı ve imajlardan yararlanır. Genellikle tam kafiye kullanılan şiirde “r”(215 defa) , “s” (123 defa) ve “l” (124 defa) ile de aliterasyon yapılmıştır.

Şiirde dikkat çeken önemli bir husus da duygu yoğunluğudur. Yani savaşın her hali şiirin her mısrasına sinmiştir. Şair bütün ruhuyla savaşı hissetmiş ve bu hissiyatla yazmıştır. Savaş ne kadar büyükse, savaşı kazanan ruh da o kadar büyüktür. İşte “Çanakkale Şehitlerine” şiiri bu büyüklüğe yakışır kıymette bir şiirdir. Çünkü o, büyüklerin destanını anlatmaktadır. Bu büyükler küçük şeylere tenezzül etmezler. Onlar en büyük mükâfatlara layıktırlar. Çünkü onları iki cihan güneşi Hz. Muhammed beklemektedir. Şairinin ifadesiyle:

“Ey şehid oğlu, isteme benden makber,
Sana âğûşunu açmış duruyor Peygamber”(Ersoy, 1988: 390).

5.2.Sultan V. Mehmed Reşad'ın Çanakkale Gazeli ve Yahya Kemal'in Ona Yaptığı Tahmis:

Çanakkale üzerine yazılmış şiirlerde Mehmet Âkif'in Çanakkale Şehitlerine şiiri ne kadar ayrı ve müstesna bir yere sahipse, Sultan V. Mehmed Reşad'ın gazeli de ayrı ve müstesna bir yere sahip olmalıdır. Kimileri tarafından basit olarak nitelendirilse de, yazıldığı zaman ve edebiyatımızda oluşturduğu tesir itibariyle dikkatleri çeken şiir sade dili, yalın anlatımı ve duygusal yönünün ağır basmasıyla önemlidir.

Evet, Sultan V. Mehmed Reşad'ın gazeli bir Osmanlı Padişahı'nın milletine şefkatini, memleketine olan sevgisini, imanını ve insanîliğini yansıtmaktadır. Bu durum, bir padişahın şiir yazmasına indirgenemez. Zira şiir yazmak, duygu yoğunluğuyla alakalıdır. Ateşi yüreği yakmayan sevdanın, endişesi ruhu sarmayan kaybetmenin aksi her halde kâğıda düşmez. Bu da gösteriyor ki, Sultan V. Mehmed Reşad, Çanakkale Harbinden en çok etkilenenlerden biridir. Bu etkileşimi gazelin doruk noktası olan son beyit anlatmaktadır:

“Kapanıp secde-i şükrâna Reşâd eyle duâ

Mülk-i İslâmı Hudâ eyleye dâim me'men”(Y.M.Çanakkale Özel Sayısı, 2006: 15).

Sultan V. Mehmed Reşad durumun vahametinin farkındadır. Memleketin kurtuluşunun çare-i yegânesi Allah'ın yardımının ve Resûlullah'ın ruhaniyetinin askerinin imdadına yetişmesindedir. O da bilmektedir ki sebepler tahtında galip gelmemiz mümkün değildir. Zira yıllardır yenilmemiş İngiliz donanması ve Akdeniz'in önemli bir gücü olan Fransız donanması ile iki yüzdenden fazla irili ufaklı gemiden oluşan bir donanmanın ufacık bir karaya hayâsızca tasallutu, elbette işinin ne kadar zor olduğunu Sultan'a da öğretmiştir. Fakat bu farkındalığın bir farkı vardır. O da milletimizin imanı ile tarihte yazdığı şanlı destanların varlığıdır.

Tarihçe sabittir ki, Osmanlı Sultanları milletini, memleketini seven ve bu uğurda canını, malını, mevki ve makamını feda etmekten çekinmeyen insanlardır. Sultan Reşad'ın duygusal gazeli bu yönüyle insanı derinden etkileyen bir gazeldir.

Gazelin edebî ve estetik yönü tartışılabilir; fakat, Sultan Reşad'ın his yüklü, millet ve memleket muhabbetiyle dolu gazelinin temenni ve dua ile süslenmesi/sonlandırılması yadırganmamalıdır. Zira büyükler şefkat ve merhametlerini millet ve memleketlerine her vesileyle göstermeleri gerekir. Bizim ecdadımız bu konuda insanlığa örnek uygulamalar sunmuştur.

Osmanlı'nın kalbine uzanan kirli ellerin defedilmesi Sultan'ı mutlu etmesi kadar zaferin sahiplerine, Mehmetçiklere karşı takındığı şefkatli rol de dikkat çekicidir. Zira zaferleri orduların kazandığını; mağlubiyetleri komutanların hazırladığını bilen Sultan Reşad bu konuda herkese hakkını teslim ediyor. Hatta zaferi sağlayan en önemli unsurun Allah'ın yardımının ve Resûlullah'ın rûhâniyetinin Mehmetçiğin imdadına yetişmesi olduğunu söyleyerek zaferi yüceltiyor. Zira Allah kendi yolunda olanlara yardım edeceğini va'detmiştir. Bu gerçeğe Sultan'ın ifadesinin örtüşmesinin temelinde, Türk milletinin bin yıldır İslâm'ın bayraktarlığını yapmasında düstur ittihaz ettiği, ne yaparsa yapsın “Allah rızası için...” yapması yatmaktadır. Gittikleri yere huzur, sükûn ve güzellikler götüren bir ecdadın torunu olduğunun farkında olan Sultan Reşad, bu farkındalığı gazelin her mısrasına nakış nakış işlemiştir. Bu farkındalık şairin üslubuna da yansımıştır. Allah'a güvenen ve şükreden bu söylemin arkasında asil bir üslubun izlerini görmek, şiire mistik bir hava katmıştır. Bu da Sultan'ın, yetiştiği yüksek kültür ve medeniyeti ruhunda ne kadar özümlediğini göstermektedir.

Şairin Mehmetçik'e karşı gösterdiği babacan muamele, derunî ve seviyeli takdir padişah olmasına bağlanabilir. Zira şiirde derin bir duygusallık gibi görünen bir coşku vardır. Bunu şiirde seçilen kelimelerden anlıyoruz.

“Asker evlâdlarımın pîşgeh-i azminde
Aczini eyledi idrâk nihâyet düşmen

Kadr ü haysiyyeti pâmâl olarak etdi firâr
Kalb-i İslâma nüfûz etmeğe gelmiş-iken” (Y.M. Çanakkale Özel Sayısı, 2006:
15).

Beyitlerde düşmana karşı aşağılayıcı ifadeler yerine daha yumuşak ama daha derin ifadeler tercih etmiştir. Bu durum Mehmet Âkif'in “Çanakkale Şehitlerine” şiirinde tam tersidir. Âkif, öfkelenirse de, İngilizlerin ve diğer düşmanların gerçek yüzünü ortaya koymuş, onlara hak ettikleri muameleyi yapmış ama onlara hak etmedikleri ifadeler

kullanmamıştır. Öfke dolu mısraları da aslında var olan bir gerçeğin tasviri veya tespit edilen bir hadisenin tahlilinden başka bir şey değildir.

Bu gazelin tesirleri konusunda “Enfel Doğan ve Fatih Tıǧlı”nın yazdıkları “Sultan V. Mehmed Reşad’ın Çanakkale Gazeli ve Bu Gazele Yazılan Tahmisler” adlı makaleyi de dikkate aldığımızda Sultan Reşad’ın gazelinin tesirlerinin boyutlarını daha rahat tespit edebiliriz. Gazele tahmis yazan şairleri ve yazılan tahmislerin sayı ve nitelikleri hakkındaki malumatı bir tarafa bırakıp Yahya Kemal’in edebî ve estetik tahmisi hakkında kısa bir tahlil ve değerlendirme yapmak sûretiyle tesirin boyutları hakkında bir fikir vermek istiyoruz.

Beşleme anlamına gelen “tahmis”, bir gazelin, bir kasidenin veya beyitlerle yazılmış başka bir nazım şeklinin beyitlerinin önüne aynı vezin ve kafiyede üç mısra eklenerek beşli bentler hâline getirilmesidir. Yahya Kemal de Sultan Reşad’ın gazelini bu şekilde tahmis etmiştir. Peki, neden başka gazel değil de Sultan’ın gazelini tahmis etmiştir? Elbette gazeli tahmis edilenin Sultan olmasının rolü çok büyüktür. Zira Enfel Doğan ve Fatih Tıǧlı’nın yazdıkları “Sultan V. Mehmed Reşad’ın Çanakkale Gazeli ve Bu Gazele Yazılan Tahmisler” makalesinde yaptıkları tespitten de bu anlaşılıyor. Sultan Reşad’ın gazeli gazete ve dergilerde yayınlandığında büyük ilgi görmüş ve toplumda olumlu bir tesir uyandırmıştır. Yahya Kemal de bu rüzgârın tesiriyle ve Sultan Reşad’a olan sevgisinin ve şairliğinin sevkiyle bu gazeli tahmis etmiştir. Burada başka sebep aramak yersizdir. Bizler nasıl devlet büyüklerini seviyorsak Yahya Kemal’in de zamanın devlet büyüğü olan Sultan Reşad’a sevgi duyması normal karşılanmalıdır. Sevginin, saygının dışa yansımaları olan bu tahmis sonucu Sultan’ın verdiği hediye (TDV İslam Ansiklopedisi, 1993: 208-209) ise tamamen bir ihsan-ı şahanedir. Evet, ihsan istenilmez, belki verilir. Verilen ihsan ise reddedilmez. Zira bu, o makama hürmetsizlik olur. Dolayısıyla milletini seven hiçbir fert böyle bir hürmetsizlik yapmaz.

Evet, Yahya Kemal’in tahmisi diğer bütün tahmislerden daha başarılıdır. Zira yazdıkları muhteva bütünlüğüyle beraber ifadede de Sultan Reşad’ın gazeliyle uyumludur. Genellikle Sultan’ın anlattığı şeyleri destekleyen veya tamamlayan tahmiste şekil yönünden de bir bozukluk yoktur. Ayrıca Sultan Reşad’ın gazeline

muhteva yönünden uyum için doldurma kelime ve ifadeler de yoktur. Yani Yahya Kemal'in ifadeleri şiirdeki yerlerine tam oturmuş, yeni elbisede yamalık gibi de durmamıştır.

Bununla birlikte Yahya Kemal'in tahmisi Sultan Reşad'ın gazeline değer katmıştır. Bu değer hem muhteva hem de şekil yönündendir. Daha kuşatıcı ifadeler içeren Yahya Kemal'in mısraları gazeli, daha ayrıntılı olarak bütün bir milletin duygularının tercümanı haline getirmiştir.

Sultan Reşad sadece düşmanın geldiğini ifade ettiği gazeline Yahya Kemal:

“Cepheden topları ejder gibi bârû-efgen,

Arkasından gemiler bir sürü dîv-i âhen.

Gökde tayyarelerinden saçarak nâr u fiten” (Beyatlı, 1974: 109). diyerek gelişin karadan, denizden ve havadan olduğunu anlatmıştır.

Sultan Reşad zaferi Allah'ın yardımının yetişmesiyle ordumuzun kazandığını ifade ederken Yahya Kemal:

“Kadın erkek anadan tâ süt emen yavrumuza,

Hepimiz canla sarıldık da vatan duygumuza.

İntizâr eyledi gafletle adû korkumuza” (Beyatlı, 1974: 109). diyerek cephe gerisindeki fedakârlıklara ve fedakârlık yapanlara dikkatleri çekmiş Allah'ın yardımının gelmesindeki Mehmetçiğin fiili dualarının yanında halkın kavli dualarının da tesirini dikkatlerimize sunmuştur.

Sultan Reşad askerinin azmiyle zafer kazanıldığını ve bunu sonucunda düşmanın aczini anladığını ifade ederken, Yahya Kemal yıllardır zafere hasret ordumuzun muzafferiyetini alkışlarken bu haberi İran ile Turan'a ve Çin ü Hind'e müjdelemektedir.

Sultan Reşad, düşmanın İslam'ın kalbine nüfuz etmeye gelmişken haysiyetini pa-mâl ederek firar ettiğini anlatırken, Yahya Kemal bunun nasıl olduğunu şöyle tasvir etmektedir:

“Allah Allah nidasıyla mühâcim ahrâr,

Tepelerden boşanıp sâika- vâri, kakhâr.

Etdiler düşmanı bir öyle ki iclâ-yı kenâr” (Beyatlı, 1974: 110).

Son bölüm ise belki de şiirin en can alıcı noktasıdır. Zafer kazanılmış ve milletin önderi Sultan Reşad şükür secdesine kapanmıştır. Aynı zamanda milletin bir daha böyle felaketlere duçar olmaması için dua etmektedir. Bu Sultan Reşad’ın anlatımıyla insanı duygulandıran tabloyu bakınız Yahya Kemal nasıl tamamlamaktadır:

“ Rûh-ı Peygamberi tebşîre giderken şühedâ,

Millet arkanda bugün vecd ile tekbîr- serâ.

Sen de mihrâb-ı hilâfetde cebîn-sâ-yı senâ” (Beyatlı, 1974: 110).

Bu da bütün milleti zaferin arkasında görmenin güzel bir ifadesidir. Şehitlerin Peygamberimize zafer müjdesini götürürken arkalarında bütün bir millet vecd içinde tekbir getirmektedir. İstanbul kurtulmuştur ama buna sadece Sultan Reşad değil bütün millet sevinmiştir. Bunun için bütün millet Allah’a müteşekkirdir. Sultan Reşad, şükür secdesini sadece kendisi için değil bütün milleti adına yapmaktadır.

5.3.Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor (Arif Nihat ASYA)

Vatanın bağımsızlığı için canını feda eden kahramanların övüldüğü bir şehitlik destanı olan şiir, iki tekrar bölümü ve bir de şehitlere saygı bölümünden oluşmaktadır. Şiire başlarken ve bitirirken bir hitabet tonunu hissettiren şair, içinde şehide saygı ifade eden bölümde ise derunî bir ses(sizlik) yaşatır.

Şiirdeki coşku ve duygu yoğunluğu akıcılıkla birleştiğinde şiirin kalabalıklar karşısında okunmak için yazıldığı intibamı vermektedir. Şiirlerinde âhenge büyük önem veren Arif Nihat Asya, burada da mânâ bütünlüğü ile birlikte âhengi de sağlamayı başarmıştır. Mesela, mısra sonlarında yer yer kendi arasında kafiye oluşturan kelimeler şiirde âhengi sağlayan bir unsurdur. Şair, bir de, “l” (56 defa), “r” (56 defa), “t” (36 defa), “s” (37 defa) ile aliterasyon yaparak âhengi sağlamaya çalışmıştır. “Bayrak” şiiri kadar olmasa da burada da aliterasyonlarla âhenk sağlamada başarılı olmuştur.

Şiirde hâkim duygu “şehide saygı”dır. Bunu aşağıdaki mısralardan rahatça anlıyoruz:

“Türbesi yakışmış bu kutlu tepeye,”

...

Destanını yapmış, kasideye kanmış...
Bir el ki ahiretten uzanmış,
Edeple gelip birer birer
Öpsün diye faniler.

Öpelim temizse dudaklarımız...
Fakat basmasın toprağına
Temiz değilse ayaklarımız.

Rüzgârını kesmesin gövdeler...
Sesinden yüksek çıkmasın
Nutuklar, kasideler!

Geri gitsin alkışlar, geri...
Geri gitsin ellerin
Yapma çiçekleri!

Ona oğullardan, analardan
Dilekler yeter...
Yazın sarı, kışın beyaz
Çiçekler yeter.

Söyledi söyleyenler demin...
Gel süngülü yiğit, alkışlasınlar,
Şimdi sen söyle, söz senin!
...”(Asya, 2005: 17-18)

Yukarıdaki mısralardan şehide duyulan saygının yüceltme anlamı taşıdığı görülmektedir. Nitekim Arif Nihat Asya, “Bayrak” şiirinde “Bayrak”a duyduğu saygıyı burada “şehit”e yöneltir. “Bayrak” şiirinde; “*Bayrak ‘mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü’, ‘kız kardeşimin gelinliği’, ‘barışın güvercini’, ‘savaşın kartalı’, ‘yüksek yerlerde açan çiçek’*tir” (Kaplan, 2005b: 370). Burada ise; “şehit”, “fanilerin edele gelip öpebileceği ahiretten uzanmış bir el”, “temiz değilse toprağına ayakların basamayacağı bir türbe”, “rüzgârını gövdelerin kesemeyeceği kutlu bir mekân”, “nutukların, kasidelerin sesinden yüksek çıkmayacağı bir destan”, “yapma çiçeklerin ve alkışların geri gönderildiği yalnızca analarından ve oğullarından dileklerin kabul olduğu bir kahraman”, “yazın sarı, kışın beyaz çiçeklerle türbesi süslenmiş biridir.”

Şiirde yüceltilen şehidin yattığı yerin bir tepe olması tesadüfî değildir. Yüceltmenin tamamlayıcı bir unsuru olan “tepe” ve tepede dalgalanan “bayrak” ve bayrağın dalgalanmasını sağlayan “rüzgâr” şehitler içindir. Zira yüceler yüceltici unsurlarla zikredilmelidir. Ta ki yücelikleri daha açık görünsün.

Şiirde tarih, kahramanlık, din, sanat, saygı ve şehitlik duygularını birleştiren şair Mehmetçiğin “Meçhul Asker” olarak isimlendirilemeyeceğini söyler. Burada Cahit Sıtkı Tarancı’nın “Meçhul Asker” şiirine de bir göndermeden bahsedebiliriz.

Hangi tarlayı sürmeğe kalksam
Sapanıma takılan bu kemik
Bir pırıl pırıl ki güneşte
Alnımızdan ak

Göğe çıkar gibi düştüğün yerlerdir
Çanakkale, Sakarya, Dumlupınar
Haktın vazifeydin namus ve şeref
Mert kapılarında Varşova'nın

Bir yanda yaptıkların destanlar dolusu
Bir yanda sürüp giden nankörlüğümüz
Doğrusu yüzüm yok çiçek getirmeğe
Dağ taş bellediğim mezarına (Tarancı, 1997: 206).

Şiirde görüleceği gibi, Cahit Sıtkı şehitlerimize yapılan vefasızlığı dile getirmek için bu kavramı kullansa da Arif Nihat Asya’nın buna bile tahammülü yoktur. O, gönlünde Mehmetçiğe diktiği abideyi tüm memleket ufkunu kaplayacak kadar büyütmüş ve Mehmetçiğe hiç kimsenin “meçhul asker” isimlendirmesi yapmasına razı olmamıştır.

Şair geçmişe hayranlık duyar. Bu hayranlık sathî değil, derûnîdir. Çünkü şaire göre, ecdat saygıyı hak edecek kadar fedakârlıklar yapmış kahramanlardır. Bu yüzden bu topraklara “vatan” muamelesi; bu topraklar uğruna canını feda edenlere ise “kahraman” muamelesi yapılmalıdır.

Şairin; “Tuttuğu bayrak belli” derken söylemek istediğini doğru anlayabilmek için “Bayrak” a bakış açısını bilmemiz gerekir. Bunun için “Bayrak” şiirine bir göz atalım:

Ey, mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü,
Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü!
Işık ışık, dalga dalga bayrağım,
Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım.

Sana benim gözümle bakmayanın
Mezarını kazacağım.
Seni selamlamadan uçan kuşun
Yuvasını bozacağım.

Dalgalandığın yerde ne korku, ne keder...
Gölgede bana da, bana da yer ver!
Sabah olmasın, günler doğmasın ne çıkar.
Yurda ay yıldızın ışığı yeter.

Savaş bizi karlı dağlara götürdüğü gün.
Kızılığında ısındık,
Dağlardan çöllere düşürdüğü gün.
Gölgene sığındık.

Ey, şimdi süzgün, rüzgârlarda dalgalı;
Barışın güvercini, savaşın kartalı...
Yüksek yerlerde açan çiçeğim;
Senin altında doğdum,
Senin dibinde öleceğim.

Tarihim, şerefim, şiirim, her şeyim:
Yeryüzünde yer beğen!
Nereye dikilmek istersen,
Söyle, seni oraya dikeyim!” (Asya, 2005: 22-23).

Bayrak, “mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü”, “kız kardeşimin gelinliği”, “barışın güvercini”, “savaşın kartalı”, “yüksek yerlerde açan çiçek”tir. “Mavi göklerde beyazlık ve kızılık” zıtların temsil ettiği sükûn ve öfkeyi hatırlatsa da burada bayrağımızdaki al ve aklı da kastetmiş sayılabilir. Şair, milletimize ve bayrağımıza kastedeceklerin hışma uğrayacağını da ifade etmiş olabilir. Bayrağın “kız kardeşimin gelinliği”ne benzetilmesi ise, hem bayrak ile gelinlik arasındaki renk benzerliğini hatırlatıyor, hem

de gelinlikteki beyazlığın temsil ettiği saf, masum ve namusluluğu akla getiriyor. İşte bayrak bir gelin kadar alımlı, saf, temiz ve mukaddestir.

“Barışın güvercini”, “savaşın kartalı” benzetmelerini beraber ele almak gerekir. Bayrak, barış anında masum, iyi niyetli ve yardımsever; savaş durumunda ise düşmanları kahreden, parçalayıcı bir kartaldır. Bu ifadeler, bir milletin cihana duyurulmuş beyannâmesi gibidir. Bu çarpıcı benzetme ile şair, serbest şiir tarzının sınırlarını zorlamaktadır.

“Yüksek yerlerde açan çiçek” ifadesi bayrağı yüceltmenin en samimi ifadelerinden biridir. Bayrağı yüceltmenin ve onure etmenin, şairin muhayyilesindeki yeri gökyüzünde özgürce dalgalanması ve güzelliği temsil eden çiçeklerle anılmasıdır.

“Bayrak” a bakış açısı böyle olan şairin, “tuttuğu bayrak belli.” ifadesiyle bu mukaddes ve güzide değeri kastediyor:

“Şehitler tepesi boş değil,
Biri var, bekliyor...
Ve bir göğüs nefes almak için
Rüzgâr bekliyor.

Türbesi yakışmış bu kutlu tepeye,
Yattığı toprak belli,
Tuttuğu bayrak belli.
Kim demiş Meçhul Asker diye?” (Asya, 2005: 17).

Peki, bir insanı bu kadar büyük fedakârlıklar yapmaya sevk eden nedir? Mehmet Kaplan’ın tespit ve ifadesiyle, “*kahramanlık ve din duygusu*” (Kaplan, 2005b: 371)dur. Çünkü insanın en kıymetli şeyi olan canını bu kadar tahfif etmesi, ancak mistik bir duygunun teşvik ve sevkiyle olur.

Elbette vatani, milleti, dini, devleti, namusu için bu kadar fedakârlıklar yapanları bu millet, bu din, bu devlet alkışlayacak, bağrına basacaktır. Nitekim İslâm dini şehitlere ölü denmemesini istemiş(□), bu millet şehitlerini hiçbir zaman unutmamış; bu devlet şehitlerine tarihin her devrinde sahip çıkmıştır. Öyleyse şairin ifadesiyle:

“Kim demiş Meçhul Asker diye?”(Asya, 2005: 17).

□ Bakara Suresi 154. Ayet(<http://www.diyaset.gov.tr/kuran/fihrist.asp?index=513&konu=Şehitlik>)

5.4.Bir Yolcuya (Necmettin Halil ONAN):

Söyleyeceklerinin ilgi çekmesi ve amacına ulaşması için şair, kendine muhatap ararcasına bir hitap cümlesiyle başlıyor şiire. Bu hitapta aynı zamanda bir emir gizlidir. “Bir Yolcuya” yazılmış gibi görünse de bu şiir, bütün bir millete bir uyarı niteliğindedir. Vatan toprağına, gafletle, şuuruzca basanları yerine çivileyecek kadar büyük ve derin gerçeklerin anlatıldığı şiirde vatan sevgisinin ve şehitlere saygının önemine de dikkat çekilir.

1. Dünya Savaşı ile yıkılan Osmanlı, milletimiz için “bir devrin battığı” zamandır. Zira yurdumuzun işgal edildiğı, namus, şeref ve haysiyetimiz ayaklar altına alınmaya çalışıldığı bir dönemin şair tarafından “batık bir dönem” olarak isimlendirilmesi acı verse de gerçekleri yansıtmaktadır.

Batan devri milletimiz adına “hürriyet zevkinin tadıldığı yer” haline getirmek için, bu uğurda canını veren Mehmetçiklerin yattığı sessiz tümseklerin vatanın kalbi olduğunu ve bu kalplerin, vatanın korunması, devletin bekâsı, milletin muhafazası için atmaya devam etmesi gerektiğini söylemektedir. Bunun için şair, milletin her ferdinin bu şuurda olmasını, yerin altında yatan şehitlerin sesine kulak verilmesini istemektedir.

Şair, bu kadar fedakârlığa lakayt kalınmamasını isterken aslında bir gerçeğe de işaret etmektedir. Bilinmesi gereken, “vatan uğruna ölmeyi bilmek” gerçeğidir. Şaire göre vatan sadece bir toprak parçası değil, aynı zamanda “vatan kalbinin attığı yer”dir. Benzer nitelendirmeyi Mithat Cemal’in ifadelerinde de görürüz:

“Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır

Toprak, eğer uğruna ölen varsa vatandır” (Kuntay, 1945: 21).

Hem Necmettin Halil Onan hem de Mithat Cemal Kuntay’a göre toprağı vatan yapan unsurlardan biri, belki de en önemlisi vatan uğruna canını veren şehitlerdir. Bu fedakârlıkta ön plana çıkan duygu, “vatan sevgisi”dir.

Bütün uyarıcı ifadeler ve göndermeler, vatanın selameti için fedakârlık yapacak gençliğin olması ve insanlarımızın bu uğurda canını fedâ eden şehitlere saygı duyması içindir. Şaire göre şehitleri en çok üzen şey, unutulmaları ve hatıralarına saygı duyulmamasıdır. Zaten şehidine saygı duymayan, vatanını korumayan ve namusunu

muhafaza için canını vermeyen bir fertten hiçbir zaman millete hayır gelmez. Bu tür insanları Mehmet Âkif “soysuz” (Ersoy, 1988: 197) olarak nitelendirir.

Şairin, bir şehidin mezarını şekil olarak tasvir ederken yaptığı benzetme, şehide saygı duymayanların o mezara bakış açısını ortaya koyar. Zira onlar için şehidin mezarı bir tümsekten başka bir şey değildir. Peki, bu tümsek neden oluşmuştur? Vatanımızın kurtulması ve “hürriyet zevkinin tadılması” için değil midir? Ülkenin bağımsızlığı, milletin huzur ve sükûnu binlerce Mehmet’in sayesinde değil midir? Öyleyse bunun karşılığı olan, onlara saygı ve layık olma bilincini ruhumuza kazımamız gerekir. Bu gerçeği Arif Nihat Asya şöyle dile getirir:

Bir el ki ahiretten uzanmış,
Edeple gelip birer birer
Öpsün diye faniler.

Öpelim temizse dudaklarımız...
Fakat basmasın toprağına
Temiz değilse ayaklarımız.

Rüzgârını kesmesin gövdeler...
Sesinden yüksek çıkmasın
Nutuklar, kasideler!

Geri gitsin alkışlar, geri...
Geri gitsin ellerin
Yapma çiçekleri!

Ona oğullardan, analardan
Dilekler yeter...
Yazın sarı, kışın beyaz
Çiçekler yeter.

Söyledi söyleyenler demin...
Gel süngülü yiğit, alkışlasınlar,
Simdi sen söyle, söz senin!” (Asya, 2005: 17-19).

Şair, şehide saygının nasıl olması gerektiğini o kadar açık bir şekilde ifade ediyor ki, bu konuda yoruma gerek bırakmıyor. Aslında şehide saygı duymak sadece bir vefâ borcu değil, aynı zamanda insanlığın gereklerinden biridir.

İnsan ihsanın kölesiye, bizlere canları pahasına iyilik yapanlara nankörlük yapmamalıyız. Şairin arızî bir zelzele olarak nitelendirdiği Birinci Dünya Savaşı’nda, kaybettiklerimizin tek tesellisi olan ve milletimizi Millî Mücadeleye teşvik ederek

cesaretlendiren Çanakkale Zaferini hatırladıkça şehitlere rahmet okumak boyun borcudur. Çünkü Çanakkale Muharebeleri kaybedilip Boğaz, İtilaf Devletleri tarafından o günlerde geçilseydi büyük bir felâket olacaktı. Vehbi Vakkasoğlu diyor ki:

“Eğer, düşman 1915’te Çanakkale’yi geçseydi, (İstanbul’dan) hiç çıkmazdı. Çünkü paylaşma planı çoktan imzalanmıştı aralarında... “Hasta Adam” dedikleri Osmanlı’nın zengin mirasını, hiçbir korkuya kapılmaksızın aralarında paylaşacaklardı.

Ancak Çanakkale gösterdi ki, bu iş, düşündükleri kadar kolay değildir. Hesaba katmadıkları bir iman ve o imanı yılmaz temsilcisi Mehmetçik vardı karşılarında...

Bunu gördükleri için, İngilizler ve diğerleri Kurtuluş Savaşımızda bizi Yunanlılarla baş başa bıraktılar. Çünkü Mehmetçik onları Çanakkale’de yordu, yıprattı ve ümitsiz etti.

Çanakkale ile İngiliz politikası altüst oldu. Çanakkale’yi kaybeden siyasi otorite silinip gitti. Çanakkale’nin fikir babası olan ünlü İngiliz devlet adamı Churchill, hüsrana uğradı ve büyük itibar kaybetti.

İngiliz kamuoyu Çanakkale yenilgisini unutmadı ve daha sonra bize karşı askeri bir harekâta izin vermeyeceğini gösterdi.

Çanakkale, Kurtuluş Savaşı’mızın dinamosu, manevi gücü ve moral kaynağı oldu. Eğer biz 1915’te Çanakkale’de direnmeseydik, Kurtuluş Savaşı yapacak gücü ve ümidi bulamazdık. Çanakkale, Balkan bozgunun bezginliğini sildi ve Osmanlı’yı bir daha kendine getirdi.

Çanakkale heyecanıyla, ordularımız diğer cephelerde de başarılar kazandı. Birinci Dünya Savaşı’nda silah bıraktığımız birçok cephede galip durumdaydık.

Kurtuluş Savaşı’nı yapan kadro, başkumandanından rütbesiz askerine kadar, esas unsur olarak Çanakkale gazileriydi” (Vakkasoğlu, 2007: 21-22).

Şair, Birinci Dünya Savaşıyla ilgili bir değerlendirmesinde, Mehmed’in, düşmanı, akıttığı mübarek kanıyla boğduğunu söylemektedir. Tarihin en kanlı savaşlarından olan Çanakkale, Mehmetçiğin akan kanının mübarek olarak nitelendirilmesini hak edecek kadar büyük tesirleri olmuş, tarihin seyrini değiştirmiş ve milletimizin mukadderatını büyük ölçüde etkilemiştir. Zira iki yüzyıldır geriye çekilen ordularımızın, bu hayâsızca saldırıları artık durduracağının işaretlerini ilk defa Çanakkale’de vermiştir.

Buradaki şehit kanının “mübarek” olarak nitelendirilmesinin bir sebebi de, İslâm dininin şehitlere verdiği değerle ilgilidir. İslâmiyet, şehitleri cennete Peygamberlere komşu yapacak kadar önemli addetmiştir.

Şaire göre, Çanakkale’de girişilen bu mücadele “Millî Mücadele”ye girişme azmini de doğrudan etkilemiştir. Son otuz yılını savaşlarla geçirmiş bir devletin ve milyonlarca

gencini şehit vermiş bir milletin “bağımsızlık” mücadelesine girişmesi için harekete geçirici faktörlerden biri de, “Çanakkale Zaferleri”dir.

Çanakkale sadece bir savaş değil; maneviyatın maddeye, insanın teknolojiye, hakkın batıla, Hilâl’in Haç’a karşı kazandığı destansı bir zaferdir. Dün, Balkan Savaşlarında yenilen bir milletin, bugün, yekvücut olduğunda alınıdaki Balkan Savaşları hezimetini lekesini silebileceğini ve yenilmez diye bilinen Avrupa’nın güçlü donanmalarını yenebileceğini göstermiştir.

5.5.Çanakkale (Faruk Nafiz ÇAMLIBEL)

Hecenin beş şairinden biri olan Faruk Nafiz, her ne kadar aşk ve tabiat güzelliklerini işleyen bir şair olarak bilinse de milletimizin yaşadığı buhranlı günlerde memleket meselelerine eğilmiş ve Mehmetçiğin savaş kahramanlıklarını anlatan manzumeler de yazmıştır. “Çanakkale” manzumesi, işte bu tür şiirlerden biridir.

Faruk Nafiz, burada “Çanakkale”yi bir kavram olarak ele almış ve bu kavram çerçevesinde, Çanakkale Savaşlarının çeşitli yönlerine göndermelerde bulunarak elde edilen başarıları övmüştür. Övgü dolu sözlerinde mübalağa sanatına başvurulduğu görülmektedir. Şairin kullandığı “yüz” ve “bin” rakamlarını da bu sanat çerçevesinde değerlendirmek gerekir.

Şiirde kullanılan “Çanakkale” kavramı milletimizi temsil etmekte ve şiir boyunca “Çanakkale” ile düşmanlarımız arasında bir kıyaslama yapılmaktadır. Ancak bu temsil mutlak değil, görecelidir, bazen ayrı bir hüviyete bürünebilmektedir. Bunu şairin:

“Sen bir büyük milletin savaşa girdiği gün,

Başına yüz milletin birden üstüğü yersin!” (Ersavaş, 2000: 86).

mısrarlarından anlıyoruz. Bu ifadelerde şair “Çanakkale”yi kavram olmaktan çıkarıp mekânlaştırmıştır. Bu mekânda yapılan savaşlarda düşmanlar hiç zafer kazanamamıştır. Şaire göre buna “Çanakkale” izin vermemiştir. Burada “Çanakkale”, bir milletin şahsını temsil eden bir mekândır. Şair bu zaferi kıyâmete kadar övünebilecek bir başarı olarak nitelendirmektedir. Bu nitelemede görünüşte bir mübalağa görülse de, hakikatte bir mübalağa söz konusu değildir; çünkü Birinci Dünya Savaşı’nda, Batılı Devletler, Osmanlı üzerine yok etmek amacıyla saldırmışlardır. Eğer savaş kaybedilseydi Türkler Anadolu’dan çıkarılacaktı. Ancak Türkler esir olarak yaşamayı asla kabul etmeyeceklerinden, yok oluncaya ya da bağımsızlık kazanıluncaya kadar savaşıyorlardı. Bu mücadele için milleti harekete geçirecek bir zafere ihtiyaç vardı. İşte o zafer Çanakkale’de kazanıldı. Bütün bu durum gösteriyor ki Çanakkale bir ölüm kalım savaşıydı. Bu nedenle tarihimiz ve milletimiz açısından son derece önemlidir.

Âkif’in düşmanlar hakkında söylediği;

“Eski Dünya, Yeni Dünya, bütün akvâm-ı beşer,

Kaynıyor kum gibi... Mahşer mi, hakikat mahşer” (Ersoy, 1988: 388). ifadesi ile, Faruk Nafiz’in:

“Sen bir büyük milletin savaşa girdiği gün,

Başına yüz milletin birden üstüğü yersin!” (Ersavaş, 2000: 86). ifadesi arasındaki anlam benzerliği dikkat çekicidir. Çünkü o dönemde şairlerimizin büyük çoğunluğu, düşmanın sayıca çok ve çeşitli milletlerden oluştuğuna dikkat çekmişlerdir.

Aradaki silah gücü farkına dikkat çeken şairin burada bir mübalağaya başvurduğunu görüyoruz; fakat bu mübalağaların bazı tarihi gerçeklere dayandığı da bir gerçektir. Şair de biliyor ki, Çanakkale’de okla, yayla değil, düşmanın gücü karşısında yetersiz de olsa topla, tüfikle savaşılmıştır. Fakat şairin teşbih ve mübalağasını haklı kılan bir neden de, düşmanın o zaman dünyadaki en büyük ve güçlü(!) donanmaya sahip olmasıdır:

“Sen savaşa girince mızrakla, okla, yayla,
Karşına çıktı düşman çelikten bir alayla.
Sen topun donanmayla, tüfeğin bataryayla,
Neferin ordularla boy ölçüştüğü yersin!” (Ersavaş, 2000: 86).

Yukarıdaki ifadeler, aynı zamanda, şairin savaştaki güç dengesini karşılaştırdığı ifadelerdir. Burada şairin amacı, aradaki güç dengesizliğine dikkati çekmektir.

Şair birinci bölümde uzaktan Çanakkale’yi tasvir ederken, ikinci bölümde aradaki güç dengesizliğini anlatır. Üçüncü bölümde askerlerimizin yaşlarının genç olduğuna işaret edip cesaretleriyle düşmanı uğrattıkları hezimetini hatırlatır. Dördüncü kıtada toprağa düşmüş şehitlerin çokluğuna değinip bu uğurda dökülen kanların “Çanakkale”de hayatı kanlı bir hâle getirdiğini söylemektedir. Zira “ırmağın kanla akması”, “yağmurun kanlı damlaması” ve “kızıl akşamlar”, şaire göre, Çanakkale’de vatan uğruna dökülen kanların bir yansımasıdır.

Son bölümde ise Çanakkale Destanı’nın bir ihtilâlin, yeni bir devletin, büyük bir kahramanın habercisi olduğunu anlatan şair, Mustafa Kemal’in şahsında Türk Milletinin düşmanla yaptığı amansız mücadelenin varlığına işaret etmektedir. Şairin Çanakkale Zaferini bir destana benzetmesi, olağanüstü olayların vuku’u ve olağanüstü

başarılar kazanan komutanların varlığına dayanmaktadır. Mevcut durum zaferi imkânsız hale getirirse de, imkânsızlıklardan imkân üreten kahramanların, kahraman bir ordunun kahraman kumandanlarının varlığı, aleyhte olan durumdan büyük bir zafer meydana çıkarmaktadır: Bu bir destandır, destan olarak nitelendirmeyi hak edecek bir durumdur.

Şiirde derûnî bir söyleyişten ziyade coşkun bir ifade ve âhenkli bir söyleyiş vardır. Şair, Âkif'in "Çanakkale Şehitlerine" şiirindeki veya Nurullah Genç'in "Çanakkale Şimdi Sevdalı Bir Türkiye'dir" metnindeki derinlikten ziyade insanın hançeresini zorlayan coşkun bir sesle şiirini söylemiştir. Bu durum okuyucuda, ilk bakışta şiir okunduğunda anlaşılacakmış gibi bir intiba uyandırıyor. Bu intibayı destekleyen bir diğer unsur ise şairin, somut sembolleri şiirinde kullanmasıdır: "düğün, mızrak, ok yay, donanma, tüfek vs." gibi.

Şair, âhengi sağlamak için tam ve zengin kafiye kullanmıştır. Buna redif de eklendiğinde mısra sonlarındaki benzerlik âhengin sağlanmasına daha fazla katkı sağlamıştır. Vezni de kusursuz olan şiirde Faruk Nafiz'in yerellikten yana olmasının izlerini görüyoruz. Şiirde seçilen kelimeler ve ifadeyi oluşturan kelime yapısı, şairin üslubuna ve şiir anlayışına uygundur.

Şiirin dikkat çeken bir diğer yönü ise, düşman hakkında ifadelerin yok denilecek kadar az iken, şiirin Mehmetçiğe övgü dolu ifadelerle oluşturulmasıdır. Bu durum, şairin yazış amacı hakkında bizlere bilgi vermektedir. Bu tavır aynı zamanda Cumhuriyet döneminde Anadolu'ya yönelişin izlerini taşır. Faruk Nafiz için bu yöneliş, "Han Duvarları" ve "Sanat" şiirleriyle zirveye çıkacaktır.

Faruk Nafiz'in şiir gücü dikkate alındığında, "Çanakkale" şiiri, diğer şiirlerine göre oldukça zayıftır. Hayallerin mübâlağalı oluşuyla da dikkat çeken şiirin kahramanlık şiiri olmasına rağmen mistik yönü zayıf, duygusallığı yetersiz, fakat coşkulu bir yapısı vardır. Her şeye rağmen Faruk Nafiz imzalı olması, şiirin değerini hak ettiği değer üzerine çıkarmaktadır.

5.6.Önsözü (Fazıl Hüsnü DAĞLARCA)

“Yeni Türkiye’nin Önsözü” alt başlığıyla yayınlanan “Çanakkale Destanı” şiir kitabında destanın özünü yansıtan veya eser hakkında bir fikir vermesi en muhtemel görülen, “Önsözü” şiiridir.

Dağlarca, kendine özgü anlatımı ve söyleyiş tarzıyla diğer şairlerden ayrılmakta ve üretkenliğe rağmen tekrara düşmeden şairliğini devam ettirmektedir. Şair hakkında sağlıklı bir değerlendirme yapabilmek ve şiiri doğru okuyabilmek için Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın “Çanakkale Destanı” kitabını baştan sona okumak gerekir. Çünkü şair, Çanakkale Savaşları’nı adım adım ele almış, kimi zaman olayları, kimi zaman şahısları, kimi zaman ise olay ve şahısların çağrıştırdıkları üzerine şiirlerini inşa etmiştir. Kimi olayları doğrudan çağrışımlar yoluyla anlatan şair, kimi zaman ise olay veya şahıslara göndermelerde bulunmakla iktifa etmiştir.

Savaşın dehşeti, düşmanın amansızlığı yanında, Mehmetçiğin kahramanlığını, savaş psikolojisini veya sosyal hayattan bir kesiti yine serbest çağrışım yoluyla şiirine almıştır. Şiirinde klasik bir düzenin yer almaması da serbest çağrışım yoluyla şiirlerini yazmasına bağlanmıştır. (Kaplan,2005: 144) Yerel söyleyişin izleri kendini masalımsı bir eda halinde gösterirken, bunun şairin işini kolaylaştırdığını ve yerelliğin masalımsı anlatımla Dağlarca’nın şiirine katkı sağladığını söyleyebiliriz. Dağlarca’nın şiirine katkı sağlayan diğer bir unsur da “serbest çağrışım” yoluyla yazdığı şiirlerin her haliyle orijinal olmasıdır. Bu orjinalliği şiirlerinde bol bol tabiat unsurlarını kullanarak zenginleştirmiştir.

Şair, savaşı, yer yer savaşı oluşturan bütün unsurlardan soyutlar ve işi “geçmek-geçirmemek”e indirger. Bu bir inat olmasa da, bir sebat veya restleşme sayılabilir:

“El yok burada
Ayak yok
Gövde yok,
Bir çift söz var burada:
Geçiyorum dediği
Geçemezsin dediğim.

Şahadet yok burada
Kan yok
Ölüm yok,
Bir çift yankı var burada:

Geçiyorum dediği
Geçemezsin dediğim” (Dağlarca, 1999: 27).

Yalnız, yer yer hayallerin akışına bıraktığı kaleminden zayıf şiirler de ortaya çıkmıştır. Fakat kelime yığınlarını hatırlatan şiirlerin aksine burada serbest tarzın güzel örneklerine de rastlamaktayız. “Önsözü” şiiri bu güzel örneklerden biridir.

Çanakkale’yi “Yeni Türkiye’nin Önsözü” olarak görmesi, çarpıcı ve çok anlamlı bir tespittir. Bu tespit ciltler dolusu kitaplarla anlatılabilecek olayları, olaylar arası ilişkiyi veciz ve şairâne bir ifadeyle sembolleştirmiştir.

Mehmet Kaplan’ın deyişiyle, “serbest çağrışım metodu”nu Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın burada da uyguladığını görüyoruz. Şiirdeki konu bütünlüğü, kapsamı çok geniş bir bütünlüktür. Soyut kavramlardan somut kavramlara, tarihten coğrafyaya, gökten yere ve insandan tabiat kavramlarına kadar geniş bir alanı, hattâ geniş bir âlemi kapsamaktadır. Bu kadar genişlik, hayaller ve çağrışımlara zemin oluştursa da, anlatılan konudan bir uzaklaşma ve yabancılaşma söz konusu olabilmektedir.

Aslında şairin anlatmak istediği son bölümdedir. Bunu kitabın bütünü için de söyleyebiliriz. Bu bölüm aslında bir konu, bir ana fikir, bir mesaj veya Çanakkale Savaşlarından şairin anladıklarının bir özeti, kısacası “önsözü”dür:

“Çanakkale,

Yeni Türkiye’nin önsözüdür”(Dağlarca, 1999: 174).

Çanakkale’nin destanların özü olması, bayrakları dalgalandıran rüzgâra benzetilmesi, yiğitlerin nam kazandığı bir yer olması, devlet veya milletin yaşamının anlamı olarak görülmesi, Ankara’yı oluşturan çekirdek kadronun fidanlığı olarak nitelendirilmesi kısacası bütün bir ülkenin, bir coğrafyanın kalbi olarak görülmesi veya böyle ifade edilmesi, “Çanakkale’nin Yeni Türkiye’nin önsözü” olduğu kanaatinin bağlanması, kayıt altına alınması çabasından başka bir şey değildir.

Dağlarca için şiir yazmak, bir konuda fikir beyan etmek, âdeta birinci derecede önem arz etmez. O, ruhundaki fırtınaları dindirmek, duygularını dile getirmek, hayallerini ifade etmek ister. Bunun için serbest çağrışım yoluyla, düşünce beyne nasıl hücum ettiyse, düzeltme, şekle sokma ihtiyacı hissetmeden şiirlerini kaleme alır. Fakat bu

onun şairâne ruhunun devre dışı kalması anlamına gelmez. Bu yönüyle de şiirlerinin orijinalliği dikkati çekmektedir.

Evet, Çanakkale, Kurtuluş Savaşı'nın fidanlığı hükmündedir. Millî Mücadele'nin çekirdek kadrosu Çanakkale'de yetişmiş, tecrübe kazanmış veya tanınmıştır. Meselâ, Mustafa Kemal, Çanakkale Savaşlarında bir albay olarak, özellikle Anafartalar'da büyük yararlıklar göstermiş, milletin dikkatini çekmiş ve güvenini kazanmıştır. Buna Fevzi Çakmak gibi Kurtuluş Savaşı'nda görev almış komutanları da örnek verebiliriz.

Çanakkale'nin “önsöz”lüğü sadece şahıs bazında değil, aynı zamanda bütün bir toplum için de geçerlidir. Çünkü, Çanakkale Zaferi, Balkan yenilgisini unutturup milletin maneviyatını yükseltirken Millî Mücadeleye de zemin hazırlamış, halkın ve ordunun azmini arttırmıştır. Bu durum millet-ordu bütünlüğünü ve halkın orduya olan güvenini sağlamış, dolayısıyla mücadele için itici güç olmuştur.

Şair, insanın kâinatla olan münasebetiyle ilgili en yüce mertebeyi “yiğit”lere vermektedir. Onları sonsuzluk duygusuyla besler. Söylediklerinden, sonsuzluk olmasa “yiğitlik” yapan çıkmayacakmış gibi bir anlam ortaya çıkar. Bu aynı zamanda şu mânâyı da akla getirir: Eskilerin anlayış ve ifadesiyle asgari yaşam için gerekli besinleri kasten söylenen “ekmek-tuz yemek” burada yiğitler için “sonsuzluk” olarak söylenmiştir. Dolayısıyla şair, “yiğitlik” yapmak için “ebedî yaşama”yı şart koşmaktadır.

Şiir, serbest çağrışım yoluyla yazıldığından, anlamlar bazı kavramlar yardımıyla avlanmış, kayıt altına alınmıştır. Burada şairin şuur altında yatan kavrayış ve konunun çağrıştırdığı kavramlar ile muhayyilesinde oluşturduğu âlem arasındaki bağ yazdığı şiirlerde kendini göstermektedir. Bu aslında Dağlarca'nın şuur altında gizlediği “Çanakkale”dir. Aynı zamanda tarihimize bakış açısı hakkında derinlemesine bilgiler elde etmek için önemli bir kaynaktır.

Önsöz, bir şeyin sebep, sonuç ve yönteminin açıklandığı yer demektir. Burada “neden?”, “niçin?” ve “nasıl?” sorularının cevabı verilir. Hedef ve amaçla birlikte konu hakkında söylenecek şeylere kısa işaretler edilir. Şair kitabın “Önsöz”ü ile Çanakkale'nin Cumhuriyetin kuruluşu arasındaki benzerliklerden mülhem Çanakkale'yi “Yeni Türkiye'nin Önsözü” olarak görmektedir. Buna göre, Çanakkale

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş amacını, Anadolu'nun kurtuluşunun nedenini açıklayan bir savaştır. Çanakkale Savaşları sebep ve sonuçlarıyla Türkiye Cumhuriyetine giden yolun başlangıcıdır.

“Kalanlar, ölenlerin izidir.” ifadesi ile Sezai Karakoç'un “Şehidin mirası, zaferdir!” ifadesi arasında şekli bir benzerlik olsa da ikisi arasında temelde büyük bir fark vardır. Sezai Karakoç'un ifadesi mistik bir derinlik taşıırken Dağlarca'da bu, sosyal bir yön almaktadır. Çünkü Dağlarca'nın bilinçaltı mistik düşüncelerden ziyade tabiat unsurlarıyla yoğrulmuş ferdi düşüncelerden müteşekkildir.

Şaire göre “Kalanlar, ölenlerin izi” ise, ölen olmayınca kalanların izi silinecektir. Dolayısıyla milleti uğruna ölen olmayınca, o millet kültür ve medeniyetiyle tarih sahnesinden silinecek ve o milletten dünya kültür ve medeniyet tarihinde bir iz kalmayacaktır. Bunu soyut iz anlamında değil de, somut anlamda düşünürsek, toprağın vatan olma hasiyetini kazanması akla gelmektedir. Bu düşünce Mithat Cemal Kuntay'ın şu mısrasını hatıra getirir:

“Toprak, eğer uğruna ölen varsa vatandır” (Kutay, 1945: 21).

Evet, uğruna kan dökülüp can verilmeyen bir yerden “vatan” diye bahsetmek, o yer ile ilgili hak iddia etmek, esassız bir iddiadan öteye gitmez. Ama bu millet, Çanakkale'de döktüğü kanlar ve uğruna feda ettiği canlar ile bu toprakların bin yıldır Türklerin vatanı olmasını hak ettiğini göstermiştir.

5.7.Çanakkale (Ziya GÖKALP)

Edebiyatımızda Tanzimat ile başlayan halka inme çabalarında önemli bir yere sahip olan Ziya Gökalp hakkında, fikirlerinin edebiyatımızdaki aksi nedeniyle çok eser verilmiştir.

Şinasi ile başlayan edebiyatta halka hitap çalışmaları, Namık Kemal'den sonra Ziya Gökalp ile devam etmiştir. Bu dönemde Gökalp'ın çok ilgi görmesinin en önemli nedenlerinden biri, belki de birincisi, Türkçülük ideolojisini sistemli hale getirmesidir. Zira birçok Türk aydını bu zeminden beslenmiştir.

Zamanla yazı hayatında önemli bir paya hâkim olan Türkçüler, halk kültürüne büyük önem vermiş ve asırladır nesilden nesile aktarılan Türk kültür ve medeniyetini eserlerinde yansıtmışlardır. Yalnız eserlerinde yansıttıkları halkın profilini de kendileri çizmiştir. Mesela, Ziya Gökalp'a göre halk;

“Eskilerin -ve bugün bazı aydınların- zannettikleri gibi, câhil, kaba, kültürsüz ve şekilsiz bir yığın değil, bilakis asırların gelenekleri içinde yaşayan, ince, olgun, güzel eserler vücuda getirmiş, aydınların kendisinden çok şey öğrenebileceği, kendisine tamamiyle güvenilebilecek bir içtimaî tabakadır”(Kaplan-1999: 218).

Bir düşünür ve sosyolog olarak cemiyetin problemleriyle ilgilenen Gökalp, toplumun hayatında derin izler bırakan Çanakkale Savaşları ile de ilgilenmiştir. Bu konuda yazdığı ve incelememize konu olan “Çanakkale” başlıklı şiir de, yukarıda sözünü ettiğimiz fikirler ve ideolojiyle doğru orantılıdır. Anlatımı ve sözcük seçimi bu minval üzere olan şiirden Ziya Gökalp'ın fikirlerinin yansımalarını tespit etmek mümkündür.

8'li hece vezni ile yazılan “Çanakkale” şiirinde halk şiirinin izleri, ama Ziya Gökalp'ın fikirleri görülür. Kısa bir hikâyeyi andıran şiirde öncelikle İngilizler hakkında kısa bir bilgi verilir:

“Uzarlarda bir ada var,
Halkına derler İngiliz.
Hem medeni, hem canavar,
Fendinden emin değiliz.

Doğrulukta Rus Kazağı,
O'nun yanında sofudur.
Topu tutar dört bucağı
Denizlerin Moskof'udur” (Gökalp, 1976: 67-68).

Verilen bu bilgilerden şairin alaycı bir üslupla ve benzetmelerle şiirin cazibesini arttırmaya çalıştığı görülür. Şair, daha sonra İngilizlerin emellerinden bahseder:

“Budur en gizli emeli:
Müslümanlar uyanmasın!
Uçtan uca İslam ili
Kendine arpalık kalsın” (Gökalp, 1976: 68).

Aslında şair, İngilizlerin gizli emellerini sayarak milleti uyandırmayı amaçlamaktadır. Burada savaşın sonunda İngiliz Donanmasının mağlubiyeti ve Çarlık Rusya’sının yıkılmasına dolaylı bir işaret vardır. Gerçekleşen bu zaferi duaların kabul olmasına bağlayan şairin “Kullarımın..” ifadesi yerine “Ümmetimin” kelimesini kullanması dikkati çekmektedir.

Beşinci dördlükte ise, “Karaların Kızıl Rus’tan; Denizlerin İngiliz’den...” kurtarılmasını Allah tarafından Türklere verilmiş bir görev olarak ifade eden şair, bu ifadelerle Türk Milletini yüceltmiş ve onları Allah’a muhatap olarak görmüştür.

Bir süreç olarak olayları sıralamaya devam eden şair Türkleri Çanakkale’ye köyden getirerek zaferi halka mal etmeye çalışır. Aslında böyle bir ayırım yapmak doğru değildir. Çünkü İstanbul ve Anadolu’nun birçok şehrinden, toplumun her kesiminden gönüllü olarak bu harbe iştirak etmiştir. Fakat burada Gökalp’in halka inme çabalarının bir sonucu olarak böyle bir genellemeyi yaptığını düşünüyoruz.

Aynı zamanda Türk köylüsünün Çanakkale’ye gelme haberinin İngilizlerde korku yarattığını söyleyerek düşmanlarımızı küçümserken Türk köylüsünü yüceltmıştır. Yalnız son yüzyılların Türk düşmanı Rusları unutmayan şair bir sonraki dördlükte Çanakkale cephesinin açılmasında Rusların rolüne işaret eden şu ifadeleri kullanmıştır:

“Moskof dedi İngiliz’e:
Çanakkale aşılmalı;
Kızıl, Kara, Akdeniz’e
Hâkimiz, anlaşılmalı” (Gökalp, 1976: 68).

Bu dördlükte dikkat çeken bir ayrıntı da şairin “Kızıldeniz” yerine “Kızıl”; “Karadeniz” yerine ise “Kara” demesidir. Burada amaç vezni tutturmaaktır.

Bütün bu hazırlıklardan sonra İngilizler yanlarına Fransa gibi devleti de alarak Boğaz’da yalı kiralamış, tatil yapmaya geliyor gibi Çanakkale Boğazına dayanır. Tarihler 18 Mart’ı gösterirken düşman bütün dehşetiyle Mehmetçiğin üzerine ateş

kusar. Mehmetçik ise düşmana göre daha eski ve kısa menzilli toplarıyla ve bir gece önce Nusret Mayın Gemisi'nin döşediği mayınlarla düşman gemilerini Boğaz'ın serin sularına teker teker gömer. Bu onların hak ettiği bir derstir.

Şair, iki dördlükte özetlediği savaştan sonra, savaşın sonuçlarını da aynı tarzda anlatmaya devam eder:

“İngilizler korktu kaçtı,
Rus ümidi kesti artık;
Anarşistler bayrak açtı,
Rus ilinde düştü Çarlık...

Çok geçmeden birdenbire,
Parçalandı Rus ülkesi,
Sevinçle düştü tekbire,
Elli milyon Türk'ün sesi” (Gökalp, 1976: 68).

İngilizler ve Fransızlar denizde ve karada aldıkları mağlubiyetlerle korkup kaçmaları üzerine Rusların ümidi kırılır. Komünistler ihtilal bayrağı açınca Çarlık Rusyası yıkılır. Yıkılan Rusya'dan geriye elli milyona yakın bağımsızlığını yeni kazanmış Türk kalır. Şaire göre bu “Turan Ülküsü”nün gerçekleşmesinin hayalden hakikate döndüğü gündür. Bu vesileyle tüm Türkler aynı dili konuşacak ve bu bağımsızlık günü tüm Türk Dünyasında düğün, bayram olarak kutlanacaktır.

Şair, hayallerini hakikate çeviren bu büyük zaferin mimarı olan Mehmetçiğe dönerek şöyle der:

“Çanakkale dört devlete,
Galebeyi sen çevirdin!
Çar kölesi yüz millete,
İstiklâli sen getirdin!

Senden ötürü bilsen daha,
Kurtulacak nice ülke...
Ne Afrika, ne Asya'da,
Kalmayacak müstemleke...

Çünkü nasıl karalarda,
Artık yoksa Rus zorbası;
Gezemeyecek deryalarda,
İngiliz'in donanması” (Gökalp, 1976: 68-69).

Bu ifadeler aynı zamanda Çanakkale Savaşlarının dünyadaki esir milletler üzerindeki etkisini veya sonucunu anlatır. Gerçekten de kısa bir süre sonra esaret altındaki

milletler uyanmış ve teker teker bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Mehmetçik burada düşman donanmalarına ağır kayıplar verdirirken aynı zamanda Ruslar'a yardım gitmesini engelleyerek Ziya Gökalp'ın ifadesiyle “anarşistlerin” Bolşevik İhtilalini gerçekleştirmesine imkân sağlamıştır. Yıkılan Çarlık Rejimi ve bağımsızlığını kazanan onlarca devlet “Çanakkale Zaferi”nin bir sonucudur.

Şiirde sadelik ve akıcılık yanında bir de söyleyiş kolaylığı vardır. Bu durum Ziya Gökalp'ın dilde sadeleşme çabaları ile halk şiirinden etkilenmesinden kaynaklanmaktadır. Şiirde halkın anlayabileceği ifadeler kullanması yanında yer yer Turan mefkûresine göndermelerde bulunarak halkın nazarını bu ideâle çevirmek istemiştir.

Şiir boyunca çeşitli unsurlar arasında kıyaslamalar da yapan Ziya Gökalp bununla şiire ahenk katmayı amaçlamıştır. Şiire mistik bir hava vererek derinliği arttırmayı hedefleyen Gökalp, menşei itibariyle Türkçe dışında kelimeler kullanmamaya özen göstermiştir.

5.8.Şehid Oğlum (Ali Ekrem BOLAYIR)

Şair bir babanın oğlu olan ve Osmanlı'nın buhranlı günlerinde yetişen Ali Ekrem, devrin yönetiminin de teşvikiyle hamasî şiirler de yazmıştır.

“Şehid Oğlum”, insandaki kahramanlık duygularını tehyî eden ve devrin sosyal yapısı hakkında önemli tespitler sunan bir şiirdir. Şiir, bir ninenin ağzından şehit olan torunu hakkında duygu yüklü bir anlatımla yazılmıştır.

Türk kadınının fedakârlığını bir ninenin şahsında yansıtmaya farklı ve başarılı bir çalışmadır. Zira anneleri anlatan şiirler çok yazılmış olsa da ninelerin ağzından bir şehidin destansı mücadelesi daha önce pek yazılmamıştır.

Ruslara karşı çarpışırken şehit olan bir gencin, rüyâ âleminde ninesiyle konuşmasından oluşan ve ninenin uyanmasıyla biten şiirde gencin hâlâ düşmanla savaşmak için gitmek istemesi, hem yükseldiği şehitlik mertebesinin yüceliğinden ve aynı makama tekrar yükselmek istemesinden, hem de Çanakkale'de zor durumda bulunan askerlerimize yardım etmek ve vatanını tehlikelerden korumak istemesinden kaynaklanabilir. Zira vatan işgal edilmişken yaşamının ne anlamı olabilir ki? Asıl yaşamak hür yaşamaktır. İnsan ya gazi olarak vatanında yaşar; ya da şehit olup gönüllerde yaşar. Şaire göre, vatansız yaşamak en zelil ve rezil bir yaşamaktır.

Rüyâ âleminde torununu baygın şekilde bulan nine telaşlanır. Şair, şehidin tasvirini ninenin ağzından yaparak şiirdeki duygusallığı arttırmıştır:

“Vücudunu delmiş Moskof canavar,
Göğsünde bir kızıl, derin yara var,
Yüreğimden kopup yaradan sızar,
Damla damla akar kanı canıma!” (Ersavaş, 2000: 74).

Torununun yaralarından akan kan kendi kanıymış gibi teessür duyan ninenin hali bir annenin evladına(torununa) karşı duyduğu şefkatin tezahürüdür. Şefkat, annelerin vasfıdır. Annelik öyle yüce bir mertebedir ki, İslâm dini cenneti annelerin ayağı altına serer. Öyleyse şiirdeki ninenin teessürünü bu çerçevede değerlendirmek daha doğru olur.

Şehit olmuş genç (rüyâ âleminde yaralı olarak görünüyor) ninesiyle konuşmaya başlar:

“Anne, dedi yaralıyım ölmedim;

İşte kucağına atıldım kendim,
Sen sar ellerinle yaramı benim,
Ben yaşarım düşman girmez kanıma” (Ersavaş, 2000: 74).

Yaralı olduğunu, ölmediğini söylemesi, şehitlerin öldüklerini bilmemesinden kaynaklanmış olabilir; zira Kur’an-ı Kerim’e göre şehitler ölü değildir, fakat bizler onların nasıl yaşadığını bilemiyoruz.

Yaralı torununun isteğini yerine getiren nine, onu “kahraman” olarak taltif eder. Yaraları sarılan gencin yüzüne kan gelir, canlanır. Nine, “ahu gözlü aslan”ına kavuştuğu için mutludur. Onu şefkatle bağrına basar ve bundan sonra kendisinden ayrılmayacağını söyler. Fakat genç buna razı değildir:

“Anne, dedi, bırak harbe gideyim,
Vatan düşmanını berbâd edeyim;
Asıl anam vatan, seni n’ideyim?
Vatanımı çiğnetmem düşmanıma!” (Ersavaş, 2000: 75).

Artık anne, vatandır. Vatana kasteden düşmanlar ortalıkta dolaştıkça ninesinin dizinin dibinde oturmayı ar sayan genç anneyi de, nineyi de reddederek harbe gitmeyi ister. Bu “reddiye”, kıran, üzen, saygısızlık anlamına gelen bir reddiye değildir. Annelerin, babaların, ninelerin gidenlerin ardından iftihar ettiği bir davranıştır. Bütün vatan evlatlarının gitmek için can attığı bir gitmektir söz konusu olan. Zira anneler evlatlarını bu günler için doğurmuş, bu günler için emzirmiş ve bu günler için büyütüştür. Aksi halde sütlerini helâl etmeyeceklerini, kundaktayken başlayarak, her vesileyle tekrarlayarak, bu duyguyu damarlarına işlemişlerdir. Anadolu kadının vatan sevgisi, göz yaşartacak kadar etkileyici ve gerçektir. Böyle annelerin, ninelerin elinde büyümüş hangi vatan evladı bu tür bir fedakârlıktan geri kalır?

“Şehid oğlum kollarımdan sıyrıldı,
Yaralı yaralı döndü kavgaya,
Sandım rûhum bedenimden ayrıldı,
Onunla beraber uçtu Mevlâ’ya” (Ersavaş, 2000: 75).

Nine, giden torunun ardından ruhuyla, canıyla, bütün zerreleriyle ağlamaktadır. Çünkü onu evladının bir emaneti olarak görür ve çok sever. Ancak vatan düşman ayakları altında çiğnenirken hangi anne, torununun cepheye gitmesine mani olur?

Sonunda rüya biter ve nine uyanır:

“Açtım gözlerimi, sabah açılmış,

Vatan toprağına nurlar akıyor;
Tan yerine al kefenler saçılmış.
Şehid oğlum güneş gibi bakıyor!" (Ersavaş, 2000: 75).

Her doğan güneş yeni bir doğuşun habercisidir. Vatan toprağının kurtulmasıyla neticelenen bir doğuş en güzel doğuştur. Bu aynı zamanda şehitleri de mutlu eder. Zira vatan için canını bile vermekten çekinmeyen Mehmetçiğin özgürlük güneşinin ışıkları vatan toprağına düşünce aldığı zevk, bağımsız bir devlette, ayyıldızlı sancak altında alınmış bir soluk tarif edilemez.

İnsanın ruhunu ihtizaza getiren, kanının akışını hızlandıran bu şiir, vatan toprağının nice canlar pahasına muhafaza edilerek bizlere emanet edildiğinin en güzel delillerindendir.

5.9.İlhâm-ı Nusret (Abdülhak Hâmid TARHAN)

Çanakkale Zaferi kazanılmış, düşman kuyruğunu bacaklarının arasına kıstırmış ve zelil bir şekilde kaçarken Abdülhak Hâmid kaleme sarılır, zafer neşesiyle, Mehmetçiği öven ve düşmanla alay eden bu şiiri kaleme alır.

Devletimizin gücü, milletimizin büyüklüğü ve ordumuzun kahramanlığıyla beraber düşmanın kibrinin kırıldığını, gururunun ayaklara altına alındığını ve rezil olup perişanlıktan kaçtığını anlatan şiirin en çok dikkat çeken yönü, “zafer neşesi ve coşkusu”yla söylenmiş olmasıdır.

Şiire başlanan ifade bir milletin büyüklüğünün ve şairin bu büyüklüğün farkındalığının bir göstergesidir. “Bildin mi bugün haddini ey düşmen-i mağrûr,”(Tarhan, 1999: 382) demek, “nasıl da haddini bildirdim” demek kadar kendine(millete) güven dolu bir ifadedir. Şair, şiirin devamında, mânâ olarak şöyle der: “Ey tahkir edilmiş ve hayretinden sükût u hayâle uğramış düşman, senin karşında kimin olduğunun farkında değilsin. Bilmiş ol ki, karşıdaki millet, şanlı tarihi de şahittir ki, Türk milletidir. Bu millet senin gibi nice alçakları yerin dibine batırmış, dünya tarihinde zelil olanlar zümresine ilhak etmiştir. Öyleyse sen bu gaflete düşerek sonunu kendin hazırladın ve zelil oldun.”

Şair, bu bölümde, düşmanı aşağılamak yanında, Türk milletin kahramanlık ve vatanperverlik seciyelerindeki asâlete de işaret eder. Zira burada, kazanılmış bir zaferden sonra oluşan coşkudan ziyade, bir milletin neler yapabileceğine geçmişinden alınmış, örneklerden çıkarılmış bir güven, bir itimat söz konusudur.

Şairin, birinci dördlükteki ifadelerine göz gezdirildiğinde görülecektir ki, düşmanın düştüğü durumu anlatmak için uzun uzun ifadeler serdetmeye lüzum yoktur. Zira şair, düşmanın “yerin dibine battığı”nı söylemesi meseleyi özetlemektedir. Böyle güzel bir günde alçaklar hakkında kelam sarf etmek yerine, bu şanlı zaferin mimarı olan Mehmetçik hakkında övgü dolu sözler söylenmelidir. Şair de bunu yapar, ikinci ve üçüncü dördlükten sonra öfke ve alaycı üslubun yerini övgü ve hayranlık dolu bir tarz alır. Burada geçmişten alınmış bir güçle söylenen, orduyu milletin makbul evlatları olarak gören şefkatli, babacan bir edâ vardır.

Kibri hakarete uğramış ve yaralanmış düşmanın zilletinin devam ettirilmesiyle tehdit edildiği görülmektedir. Aynı zamanda Batı medeniyetini hedef alan bu sözlerden sonra şair Mehmetçik ile düşmanı karşılaştırmaya devam eder:

“Türk askeri askerliği tâm eyledi ızhâr
Sen zulm ile kahir, o fakat âdil-i kakhâr...
Vahşiliğin olsun senin ey kuvve-i nâ –merd,
İnsan sıfatından o erin tâlib-i zinhâr!” (Tarhan, 1999: 383).

Şair, düşmanı yaptığı zulümlerle mahkûm ederken Mehmetçiğin başarısı arkasında adaleti görmesi ve bunu askerliğin gereğini ortaya koymak olarak nitelendirilmesi takdire şayandır. Mert olmayan düşmana vahşiliği verirken bu durumun insanlık vasfına haiz olmayan bir nitelik olduğunu söylemesi, Batı medeniyetinin şair tarafından doğru algılandığını da gösterir.

Zaferde hayret ve hayranlık uyandıran manzaralar gören şair, bu manzaraları seyrettikçe şaşırıldığını, mucizeler devri yeniden yaşanıyor muşçasına tarihin şeref levhalarına abideler bağışlayan Mehmetçiğin bu yüceliğiyle gurur duyduğunu söyler. Sonra Mehmetçiğe şöyle seslenir:

“Türk askeri, ey memleketi kurtaran evlâd,
Senden feyezân etti bu imdâd-ı Hüdâ-dâd,
Sensin o bahâdır ki bugün düşmana kıldın
Sînenle Çanakkal’a’yı bir kal’a-yı pûlâd!” (Tarhan, 1999: 383).

Abdülhak Hâmid şöyle der: “Ey Türk Askeri, ey memleketi kurtaran evlad, senin sayende Allah’ın yardımı bollaştı. Sen Allah’ın öyle sevgili bir kulusun ki, Allah’ın yardımını üzerimize celbettin. Ayrıca sen öyle bir bahadırsın ki, Çanakkale’de sinenle çelikten bir kale kurdun ve düşmanı geçirmedin. Kibirlenen, büyüklük taslayan, zafer sarhoşu ve kocaman iki büyük düşmanımız senin çarpmanla gölge oldu, yok oldu. Bu onlara öyle bir ders oldu ki, seni hatırladıkça dehşetten perişan olmuş bir hal alacaklar ve senin o kahreden pençeni daima hatırlayacaklar.

Ey askerler, İstanbul sizin sayenizde kurtuldu. Halifenin yüzü sizin sayenizde güldü. Kıyamete kadar bu mutluluk devam edecek. Halifeliğin koruyucu ve nurlu yüzünü şâdân ettiniz. Bunun için size minnettarız, ey sonsuza dek gazi olarak anılacak askerler! Sizlere de rahmet olsun ey kıyamete dek şehit olarak anılacak ve hatırlanacak askerler! Bu millet sizleri cennette Hz. Muhammed’in ağırladığını, misafir ettiğini görmekte ve sizin buna layık olduğunuzu düşünmektedir. Ben İslâm’ın bir kölesi

olarak, sizleri tebrik eder ve sizinle gurur duyarım, ey İslam'ın şanlı askerleri! Ey sancağımızı göklere yükselten şanlı ordu! Siz bu hareketinizle Peygamberimizin emanetine de sahip çıkmış oluyorsunuz.

Çanakkale bizim için şeref dolu bir yer. Senin için ise ey düşman, baştan ayağa helâket ve felaketlerle yüz yüze kaldığın bir yer. Hattâ senin için cehennem bile buraya göre hafif kalır.”

Şair, Çanakkale'yi düşman için cehennemden beter bir yer olarak tasvir ettikten sonra buradaki hayata kısa bir işaret eder:

“Ne rûz ü şeb anda, ne şâm ü seher
Ne encüm muayyen, ne şems ü kamer
Nümâyândı, ancak o hengâmda,
O hengâm-ı ulviyet-encâmda” (Tarhan, 1999: 384).

Ne gece, ne gündüz; ne sabah, ne akşam olmayan ve şiddetli çatışmalardan bir cehennemi andıran Çanakkale'de durum budur. Türk milleti için ulvî bir durum mevzu bahis iken düşman için cehennemî bir hâlet söz konusudur.

Şair, bu ifadelerden sonra savaşın dehşetini anlatmaya devam eder. Çizdiği tablo Çanakkale manzaralarından biridir:

Etrafa kan saçan büyük bir dalgalanma ve kelimelerle anlatılamayacak bir dehşet. Patlamalar bazen yıldırım gibi gökten yağıyor; bazen de bir ejderha gibi yerden fişkiriyor. Bu dehşet sahnesinin fonunda feryat-figan var. Dev gemiler siperlerimize ateş kusarken yaşanan zelzelenin tablosunu yapmak adeta mümkün değil. Çünkü Batı'nın aşağılık devletleri, insanlıktan nasipsiz erleri bu vahşetleri icra ederken insanın kanını donduran bir tavır içindeler.

Şair tasvir ettiği bu dehşetli savaş sahnesinden sonra bu durumu “tarih”e sorar:

“Ne şeydir bu?.. Târîhe ettim suâl,
Sünûh etti birden hakîkî meâl:
Hayâlât o hep düşmanın askeri,
Ki kaçmakta her ân o günden beri;
Temevvüc kılınsa zaferden nişân
Livâ-ı şehinşâh-ı Osmâniyân!” (Tarhan, 1999: 384).

Tarihe sorduktan sonra mesele kalbine doğar ve görür ki, düşmanlar birer hayalet ve bu yaşananlar birer kâbustan ibarettir. Düşmanın korkak neferleri kaçmaya devam edecek ve şahlar şahı Osmanlı'nın şanlı zafer bayrağı dalgalanmaya başlayacaktır.

Zaferden emin bu mısralardan sonra şair, bayrağa seslenir:

“Ey Türk elinde bârik olan râyet-i zafer,
Aşkınla bir gazanfer-i nâr oldu her nefer;
Bahşende sermediyyete bir başka zîb ü fer,
Olsan değer burûc ile göklerde hem-sefer” (Tarhan, 1999: 384).

Abdülhak Hâmid mânâ olarak şöyle devam eder: “Bayrak aşkıyla ateşten bir nefer haline gelen Mehmetçik, bir ziynet gibi sonsuza dek ufuklarında dalgalanan bayrak için her zaman bu fedakârlığı yapmaya hazırdır. Yeter ki bayrağın gökteki seferi bitmesin ve dalgalanmaya devam etsin.

Ey bayrak senin aşkınla en büyük tehlikeler bile birer sığınılacak yer haline geldi. Senin aşkınla binlerce terk-i diyar etti. Bütün bunlar sende manevî bir cazibe, bir iktidar olduğunun göstergesidir. Senin aşkınla ölüm bile cazibedar bir hal alırsa gerisi malumu ilandan öteye gitmez.

Bu duygularla binlerce Mehmetçik canını, malını, kısacası her şeyini senin için feda etti. Yeter ki sen dalgalanmaya devam et. Feda sana her şeyimiz ey şanlı sancak! Bu uğurda “kalem” de “kılınc” da senin hizmetkârlarıdır. Zira sen vatanın sembolüsün. Sen ufuklarda dalgalanmazsan bizim için yaşamının anlamı olmaz.”

Şair, vatanın çağrıştırdığı, bağımsızlığın sembollerinden olan bayrağa duygu yüklü hitabında oldukça başarılıdır. Duygusal üslubuyla yer yer ağlamaklı bir hal alarak bayrakla hasbihâl eder. Bundan sonraki ifadeler “her şey bayrak için” halini alır. Çok sıkıntılar çekmiş, her şeye rağmen bayrağının ufuklarda dalgalanmasını sağlamış bir Mehmetçik tabloyu şöyle tamamlar:

“Sancak yerinde işte, der asker: Benim sılam!..
Ondan ölüm gelir, ona gelmez fakat elem;
Çok yerde gerçi hâdim olur seyf ile kalem,
Ancak vatanla milleti temsil eder âlem” (Tarhan, 1999: 385).

Şairin coşkulu bir söyleyişi, sanatlı bir dili, akıcı bir üslubu vardır. Abdülhak Hâmid'in belki de en başarılı şiirlerinden biri olan ve vatan sevgisinin insan ruhunda meydana getirdiği ihtizazı yansıtan şiir, dönemin Çanakkale ile ilgili yazılmış en başarılı

ŕiirlerinden biridir. Zafer coŕkusu yanında dūŕmana duyulan kin ve nefreti yansıtan ŕair, Tŕrk milletinin bŕyŕklŕgŕne inandığını her mısrada nakıŕ nakıŕ iŕleyerek gŕstermiŕtir.

5.10.Çanakkale Şimdi Bir Sevdalı Türkiye'dir (Nurullah GENÇ)

Türkiye'ye giden yolda “Çanakkale”yi kutlu bir meşale olarak gören Nurullah Genç, “Çanakkale: Her Şey Yanıp Gül Oldu” kitabındaki şiirlerinde Çanakkale Muharebelerini birçok yönüyle işlemiştir. Çanakkale’yi “su ve kan mahşeri” olarak niteleyen şair düşmanları maceraperest olarak görüp, sömürgeciliklerinin hüsrana sebep olduğunu söyler. Onları, ‘gülleri yok etmek için çabalayan dikenler’ olarak nitelendirir. Şairin bu ‘diken ruhlular’dan kastı İngiliz, Fransız ve sömürgelerden zorla topladıkları paralı askerlerdir. Bunlar menfaatleri uğruna dünyanın huzurunu bozan zalim ve gaddar milletlerdir. Şaire göre bunların oyununu bozan ise “gül millet”, yani Türk milletidir.

Sanatlı bir söyleyiş ve derin mana örgüsüyle şiir, Çanakkale hakkında yazılmış en başarılı şiirlerden biridir. Yaptığı göndermeler ve beslendiği kaynaklarıyla büyük bir medeniyetin izlerini içinde barındıran şiirde “rüya, mahşer, meşale, ruh, Kur’an, mertlik, gül, gazi, şehit, kan, diken, haç..” gibi bazı kavramlar öne çıkmaktadır.

Soğuk rüzgârların estiği Çanakkale’de, “su ve kan mahşeri”nde şehitlerin “gül” olarak nitelendirilmesi, çok anlamlı bir benzetmedir. Şehitlerinin gül olduğu cennet vatana kasteden hainlerin bir madde, bir “cisim” olarak nitelendirilmesi, her halde hak ettikleri bir sıfatı göstermektedir. Çünkü bu topluluk “mel’un”dur ve insanlık dışı art niyetlerle yüküdür. Böyle “lanetli topluluğun” Türk milleti karşısında hüsrana uğraması, hem söz konusu art niyetlerinin bir sonucu, hem de farkına varmaları kaçınılmaz olan bir hakikatin sonucudur.

Bunların karşısında, “*Anadolu bin farklı ruhuyla kenetlendi*” ifadesi, Çanakkale ile ilgili yazılmış şiirlerde pek rastlamadığımız orijinal bir ifadedir. Bazı şair ve yazarlar (örneğin, Mehmet Âkif, “Çanakkale Şehitlerine” şiirinde, Mehmet Niyazi *Çanakkale Mahşeri* adlı romanında vb.) bu hakikate işaret etmişlerse de, şiirimizde en açık ifadesini ilk defa bu metinde bulmaktadır.

Şairin “tevekkül” anlayışı da, “sabır, sebat, gayret ve azimle bezenmiş”, elden gelen her türlü çabayı gösterdikten ve yapılması gereken her şeyi yaptıktan sonra, halini

Allah'a havale eden ve neticeyi Allah'tan bekleyen bir "tevekkül" anlayışıdır. Bu noktada şairin, Mehmet Akif'le benzeştiğini söyleyebiliriz.

Şiirin bölüm sonlarında (14'er mısradan oluşan bölümler) nakarat olarak tekrarladığı "Çanakkale kutlu bir meşaledir; söner mi" mısrası, anlatılanları kendine bağlayan, mânâyı bütünüyle kucaklayan bir mısradır.

Şiirin ilk bölümünde, düşmanın ve Türk milletinin akıbetine işaret eden şair, ikinci bölümde, "Mehmetçik"i anlatır. "Tufanı andıran şu cihan harbinde, vatan sevdasıyla yanmış güllerin; vatan için kurban olmaya hazır İsmail ruhluların; vatani için yanmayı göze almış İbrahim karakterlilerin; bu uğurda her türlü sıkıntıya göğüs geren Eyüp sabırlıların ölümü aşkın kitabesinden sayıp bu aşk ile toprağa düştüklerini" anlatan şair bu kadar fedakârlıktan sonra "Çanakkale kutlu bir meşaledir; söner mi?" sorusuyla savaşı sorgular. Şaire göre, "mukaddesatı uğruna İsmail gibi kurban olmayı; İbrahim gibi yanmayı; Eyüp gibi sabretmeyi göze alan" kullarının vatanını, Allah, elbette düşmana çiğnetmez ve bu güzel gül bahçesini korur.

Üçüncü bölümde, Mehmetçiğin kahramanlıklarını anlatmaya devam eder. Şairin, Çanakkale'deki taşları yıldızlarla eşdeğer görmesi, vatan sevgisinin büyüklüğünün bir göstergesidir.

Şairin, "Acze meydan okuyan mecnunlar şimdi nerde" derken çarenin tükendiği yerde canını hiçe sayıp, ölümü göze alıp, geri dönmemesine ileri atılıp şehit olan erleri kastetmektedir. Şehitlerin kokusunun her tarafa sindiğini, onları hiçbir tarihin anlatamayacağını, ama kokularını nankörlerin değil, vefalıların koklayabileceğini söyler. Şehitlerin hakkındaki hatıraları gül yağmuruna benzeten şairin bu yağmurun dinmeyeceği tespiti, Çanakkale'ye artan ilgiyle ve Çanakkale ruhunun yeniden canlanmasıyla tasdik edilmiş olmaktadır.

Şiirin en yoğun bölümü, savaşın dehşetinin ve bu dehşeti yaşayanların ruh hallerinin anlatıldığı, "acı, ah!" gibi feryatların taşıdığı yerdir:

"Ecel hıyabanında düş ve sûret, ten ve sur
Burada her türlü acı, bir nefeste bulunur
Kırılma noktası yok direnen mefkûrenin
Ey savaş, kimler anlar gizli âhını senin
Menkıbe olmalısın acıların ye'sine

Yoksa kalbin aheste yürür kan kâsesine
Biz ki, en sabıkalı gövdesiyiz mahremin
Ne yükseldik göklere, ne de yarından emin
Ketum bir karanlıkta tutunmuşuz her ize
Malihulya lekesi düşmüş ellerimize
İpek avuçlarımız sukut-ı hayal dolu
Bilir miyiz, nereye gider Kur'an'ın yolu
Bir ordu bir neferin imanını yener mi
Çanakkale kutlu bir meşaledir; söner mi” (Genç, 2006: 103).

Maddi ve manevi, her türlü acının bir nefeste yaşandığı cephe için kırılma noktası yoktur. Çünkü, şaire göre, “Türk milleti sonsuz güç sahibi Allah’a dayanmış”tır. Fakat “bu sır her an Türklerin elinden kayabilir ve ketum bir karanlığa düşebilir”ler. Şairin tespit ve ifadesiyle, öyle “imanlı neferlerin oluşturduğu bir ordunun yaktığı Çanakkale meşalesini, hiçbir kuvvet söndüremeyecektir.”

Çanakkale, mahrumiyetler içinde verilmiş bir onur savaşıdır. Bu mahrumiyete, Mehmetçiğin günlük dağıtılan tayinatları delildir. Tahammülün son sınırında yaşanan bu savaşın kahramanları; kanı “misk-ü amber” olarak gören ve ölümü “maşuka kavuşma anı” olarak algılayan, vuslatı “vatan uğruna canını fedâ etmek” olarak yorumlayan Mehmetçiktir.

Şair, her an ölecekmiş gibi olmayı, “ölümün doruklarında dolaşmak” olarak görür. Batı'nın ısmarlama yiğitlerinin Mehmetçiğin sillesi altında tarumar olmasını anlattıktan sonra, cephede şehit olan binlerce mektepliye kastederek, bu savaşın “ilme ve irfana” karşı yapıldığını söylemesi çarpıcı bir tespittir. Kaybedilen değerler şairi derinden etkiler ve bu eksikliğin giderilmesi için çabalamak gerektiğini söyler.

Nurullah Genç, birçok şair gibi, Çanakkale Savaşı'nı “Hilâl-Haç mücadelesi” olarak görür. Haçlıların sargı yerini bombalaması, yaralıları taşıyan gemileri batırması, gaz bombası gibi çeşitli kimyasal silahlar kullanmasını da namertlik olarak nitelendiren şair, gerektiğinde mermilere göğsünü siper eden, yeri geldiğinde yumruklarıyla savaşmaya devam eden Mehmetçiğin yaktığı meşalenin sönmeyeceğini söyler.

Şaire göre, “Türkler, ihtişamlı bir tarihin, muhteşem bir devletin mirasyedi torunlarıdır. Yıllarca dünyaya adalet dağıtırken Batı'nın zehirli rüzgârı önünde kuru bir yaprak gibi sağa sola savrulmuşlardır. Batıl itikatlar, fallar, münecimler, mumyalar hayatlarına yön verir olmuş. Dolayısıyla o muhteşem miras Türklere küsmüş. Türkleri birbirine

bağlayan kardeşlik bağlarını unutmuş, birbirlerine öfke duyar olmuşlar. Yanlışlarını yaldızlayıp başlarına taç yapmış ve sultan iken köleleşmişler.” Şair, gidişatı gösterdikten sonra, geçmişine düşmanlığın vatan sevgisiyle bağdaşmayacağını ve bu durumun Çanakkale ruhuna ters düşeceğini söyler ve bu noktada bazı şeylere adeta isyan eder:

“Biz hangi sergüzeştin mahkûmuyuz, söyleyin
Kalır mı işaretler orda sonsuza değin
Kendi definesine düşman yürek, yanar mı
Çanakkale kutlu bir meşaledir; söner mi” (Genç, 2006: 106).

Şair, “uyuşmuş beyinleri, küllenmiş gönüller”i uyandırmak istemektedir. İsyanı, büyük fedakârlıklarla kazanılan bir zafere karşı bigâne duruşlara karşıdır. “Şehitlerin torunları dedelerinin mirasına sahip çıkmaması” şairin ruhunu yaralar. Şair ister ki, “*Her yürekte bir Çanakkale abidesi dikilsin. Bu savaşın millete yaşattığı hüziün, sevdasını cepheye yapanların şanı olduğu bilinsin. Meleklerin bile yardıma geldiği bu benzersiz an hiç unutulmasın.*” Bütün bunları Çanakkale’de yakılan “kutlu meşale sönmesin.”

Şair, dikkatleri Çanakkale’ye, Çanakkale ruhuna çekmeyi başardıktan sonra Mehmetçik hakkında duygu yüklü, gönülden bir teşekkür mahiyetinde şu mısraları söyler:

“Onlar kahramanlardı, ay yüzlü yiğitlerdi
Tunç bilekli gaziler, gül kokan şehitlerdi
Zamanın en cengâver, en devşirme gününde
Dağlar gibi durdular esaretin önünde” (Genç, 2006: 108).

Kimlerdi onlar? Nasıl yiğitlerdi? Vatan için ne yaptılar? Evet, bütün bu soruların cevaplarını şair, yüreğinde hissederek vermektedir. Şair, bununla da kalmaz ve kutlu bir zafer olan “Çanakkale” mimarlarına seslenir:

“Ey hoyrat bir kavgada yar kapısı bulanlar
Ey hayal cümbüşünü karanlıktan alanlar
Ey bahriyeli umut, piyadeler buyruğu
Ey zehirli sularda nergis arayan kuğu
Bedbaht emek, baykuşa yuva kuran sermaye
Kime verildiğinden habersiz dertli paye
Ey mânâ evreninde boynuna ilmek olan
Ey gayesi tepinmek, tığınmak, gülmek olan
Ey ibrişim tutkular zindanına girenler
Ey düşmana en mahrem sırlarını verenler” (Genç, 2006: 109).

Şairane bir isyanın sezildiği son bölümde Çanakkale ruhuna karşı ilgisizliğe de bir serzeniş vardır. “Karanlıklara meydan okuyan, ölü sessizliği güllerin mahzunluğuna bağlayan” şair, “dünyayı yenenlerin yenildiği, o eşsiz yerin bir “sevdalı Türkiye” olduğu”nu söyler. Bu ifadeler şairin ne kadar ümitli olduğunun da delillerindendir.

BÖLÜM 7: ÇANAKKALE'YE İLGİNİN SEBEPLERİ

Dünya siyasetini ve Türk milletinin mukadderatını derinden etkileyen, yeniden şahlanması gerçekleştiği Çanakkale'ye ilgi her geçen gün artmaktadır. Çanakkale, savaş esnasında Harbiye Nezâreti ve dönemin şairlerinin; günümüzde ise toplumun büyük bir kesiminin ilgisine mazhar olmuştur. Bu nedenle savaş öncesi hazırlıklar, savaş ve savaş sonrası durum dikkate alındığında Çanakkale'ye ilginin üç yönden ele alınması gerektiği görülecektir. Bunlar;

a.Harbiye Nezâreti'nin ilgisi,

b.Şairlerin ilgisi,

c.Toplumun ilgisi

7.1.Harbiye Nezâreti'nin İlgisi:

Harbiye Nezâreti, Dünya Harbi'nin arifesinde yaptığı hazırlıkların bir parçası olarak gördüğü “edebiyat ve müziğin gücünden istifade etmek için” Çanakkale'ye özellikle ilgi göstermiştir.

Çünkü, zor şartlar altında, imkânsızlıklar içinde süren savaşta, askerinin ve halkın moralini yükseltmek ve maneviyatını takviye etmek için Çanakkale gibi büyük zaferlerin iyi anlatılması ve bu zaferlerden azamî derecede istifade edilmesi gerekir.

Bunun için Harbiye Nezâreti, birtakım faaliyetlerde bulunmuştur. Bunlar;

1. Çanakkale harp sahasına “edebî heyet” gönderilmesi,

2.Çanakkale Harbi ile ilgili şiir kitaplarının basılması veya bastırılanların kitaplarının satın alınarak cepheye dağıtılması,

Osmanlı Hükümeti ve dönemin yazar ve şairleri tarafından zarurî bir ihtiyaç olarak görülen harp edebiyatı, bütün teşviklere rağmen yeterli sayıda ve nitelikte değildir. Dönemin basınında bu ilgisizlik tenkit edilmiş ve sanatkârlar bu konuda uyarılmıştır.

“Trablus Harbi'nden beri hemen her taraftan aynı kelimelerle işittiğimiz bir şikâyet vardır: Sanatkârlarımız memleketin geçirdiği tarihi vakiyaya karşı muhafaza-i sükût ediyorlar! Filhakika şu dört beş senenin matbuatı tetkik edilecek olursa vâsî birer matba-ı heyecan olması lazım gelen mütemâdî vakayîin

edebiyatımızda büyük intibalar vücuda getirmedeğini görüyoruz” (Çakır, 2004: 39).

Bu tür bir uyarıyı, aynı dönemde şairler de yapmıştır. Mesela, Ziya Gökalp:

“O, orada senin için kanını
Seve seve döker iken ey şâir!
Sen ne için ona birkaç ânını
Vakfederek yazmıyorsun bir şiir!” (Çakır, 2004: 38).

diyerek şairleri görevlerini yapmaya davet etmiştir.

Harbiye Nezâreti'nin yaptığı faaliyetlerden “harp sahasına edebî heyet gönderilmesi”ni çalışmamızın “Türk Şiirinde Çanakkale Muharebeleri” bölümünde anlatmıştık. Harbiye Nezâreti'nin çabalarını burada özetleyip, davete ilgi gösterip heyete katılanların davetin amacına ne derece hizmet ettiklerini tespit edeceğiz.

Harbiye Nezâretinin Çanakkale'ye ilgisinin temelinde, yaklaşan cihan harbinde “müzik ve edebiyatın tesirinden azamî istifâde” düşüncesi yatar. Bu düşünce bir ilanla kamuoyuna duyurulur.

“Harbiye Nezâreti'nden:

Askerin hissiyât-ı milliye ve vataniyesini tehyîç ve tebrik ve fedakârlık ve itaat faziletlerini takviye edecek umumî şarkılar için bir müsabaka tertib edileceğinden bu gibi milli ve askeri şarkılar tanzimi ve güfteleriyle beraber mümkün olduğu halde notasının dahi nihâyet-i hazirana kadar irsâli ilân olunur”(Çakır, 2004: 38).

İlandan sonra beklenen ilgiyi görmeyen Harbiye Nezâreti, dönemin önemli şair, yazar, ressam ve bestekârlarını, Çanakkale harp sahasına götürüp gezdirmek için davet eder. Davete pek az icâbet olur. İstanbul'da bulunan bütün sanat ve edebiyat simaları bu geziye davet edilmişken sadece şu isimler davete icâbet eder:

“Ağaoğlu Ahmet, Ali Canip, Celal Sahir, Çallı İbrahim (ressam), Enis Behiç, Hakkı Süha, Hamdullah Suphi, Hıfzı Tevfik, Mehmet Emin, Muhiddin (Eski Tanin Gazetesi muharriri), Nazmi Ziya (ressam), Orhan Seyfi, Ömer Seyfeddin, Selahaddin (eski Dârü'l-eytamlar müdürü), Yekta (bestekâr), Yusuf Razi Beyler ve ben (İbrahim Alâeddin)...

Erkân-ı Harb binbaşısı Edip (sonraları İstanbul mebusu olan), Edip Servet Beyle Yüzbaşı Hulûsi Bey mihmandarlığa, genç doktor Fikri Servet Bey de sihhî ihtiyaçları ikmale memurdurlar. Bir fotoğrafçı ile bir sinemacı heyetin tespit vasıtalarını ikmal ediyorlardı” (Çakır, 2004: 43).

28 Haziran 1331 (10 Temmuz 1915)'de yola çıkan heyetin seyahat öyküsü kısaca şöyledir:

“Sirkeci Garı’nda bir araya toplanan heyet, saat sekizde hareket eder ve ilk geceyi Uzunköprü’de geçirir. Kafile Uzunköprü-Keşan yolundan geçerek Bolayır ve Gelibolu’ya gelir. Bolayır’da Rumeli Fatih Süleyman Paşa ile vatan şairi Namık Kemal’in düşman mermilerine hedef olan kabirlerini ziyaret ederler. Sonra, Gelibolu’dan 5. Ordu Karargâhı’na geçer, oradan da Arıburnu ve Seddülbahir cephelerini gezerler.

Arıburnu cephesi gezilirken Ali Canip, Esat Paşa’ya; “Paşam, müsaade eder misiniz, Mustafa Kemal Bey’i Selanik’ten tanırım, bir hal hatır sorayım” der. Bunun üzerine Esat Paşa, Mustafa Kemal’i telefonla bulur. Mustafa Kemal, Ali Canip’le görüşmesi sırasında arkadaşlarının kimler olduğunu sorar; içlerinden yalnızca şair Mehmet Emin Bey’i tanımaktadır. Kafileyi kendi bulunduğu yere davet eder. Ancak aradaki bir buçuk kilometrelik mesafe ateş hattında olduğundan bu görüşme telefon konuşmasıyla sınırlı kalır.

Heyet, 15 Temmuz 1915 Perşembe günü Liman Paşa’yı ziyaret eder. Daha sonra Çanakkale’ye geçen kafile oralardaki savunma tesislerini de görme imkânı bulur. Bu kısa ve yoğun ziyaret programının sonunda kafilenin İstanbul’a dönüşü şöyle olmuştur: Kafiledekilerin bir kısmı Çanakkale’den 22 Temmuz 1915 Perşembe akşamı Basra Torpidosu’na binerek deniz yoluyla 23 Temmuz sabahı İstanbul’a gelmiştir. Bir kısmı da Gelibolu’ya gelerek oradan kara yoluyla dönmüştür” (Çakır, 2004: 43-44).

9 Temmuz (24 Temmuz 1915) tarihinde İstanbul’a dönen heyet mensupları ortak bir beyannâme neşrederler.

“Ey vatanın kurucu ve kurtarıcı kahraman ordusu! Biz, milletin düşünen ve duyan evlatları namına size geldik. Alnımızda bir milli gurur, gönlümüzde derin bir minnet ve şükran, beynimizde kuvvetli bir iman ile babalarınızın ölümlerini mezarlarında sevinçle titreten, dost ve düşman beş dünyanın bütün halkını şaşkınlıklara düşüren, milletimiz için tarihte altın yapraklar hazırlayan kahramanlarımızı yakından görmeğe geldik. Kilidini açmaya uğraşan hain elleri, toprağını çiğnemeye çabalayan namerd ayakları kırdığınız mukaddes Hakan ve Halife yurdundan; (480) yıl evvel Ayasofya’nın minaresinden okunan ilk ezanla tarihin bir devri kapanıp yeni bir devri başladığını dünyaya ilan eden büyük Fatih’in büyük mirası İstanbul’dan, sonra onun arkasından ona bakan sevgili Anadolu’dan size selamlar ve hürmetler getirdik. Oralarda büyük padişahımızdan en küçük adama kadar herkes sizi ve sizler gibi Kafkasya, Irak ve Mısır yollarında aynı emel ve duyguyla çarpışan arkadaşlarınızı düşünüyor, sizlerle öğünüyor. Beleri bükülmüş ihtiyarlar titreyen ellerini Ulu Tanrı’ya uzatarak size dua ediyorlar. Kadınlar bir ana sevgisi ve şefkatiyle yaralılarınıza bakıyorlar. Çocuklar şanlı cenklerin hikâyelerini dinleyerek küçük yüreklerinde tahammül-nâk vatan aşkını ve düşman kinini yarın için besleyip büyütüyorlar” (Çakır, 2004: 45).

Bu beyannâme konuyla ilgilenenleri heyecanlandırır. Çünkü heyet seyahatin amacını doğru anlamış ve gereğini yapmak konusunda çabalayacaklarının işaretini vermiştir. Fakat seyahatin üzerinden bir yıl geçtiğinde İbrahim Alâeddin ve Mehmet Emin dışındaki yazar ve şairlerin bekleneni karşılamadığı görülür.

Seyahatin üzerinden bir yıl geçtiğinde akıllarda Celal Sahir'in "Ordunun Duası"; İbrahim Alâeddin'in "Çanakkale İzleri" üst başlığıyla Tanin gazetesinde yayınladığı "Siperler Arasında, Gece Yürüyüşü, Yaralı Asker şiirleri; Hamdullah Suphi'nin "Gördüklerimiz" yazı dizisi; Enis Behiç'in "Çanakkale Şehitliğinde" şiiri; Mehmet Emin'in "Ordunun Destanı" kitabının bir kısmıyla "Orduya Selam" şiiri; Hakkı Süha'nın "Siperlerde" şiiri ve Yusuf Razi Bey'in "Harb Hikâyeleri – Arıburnu Cephesinde" başlıklı yazıları kalır.

Bu şiir ve yazılar yeterli sayı ve nitelikte değildir. Bu durum zamanın basınında sert bir şekilde eleştirilir; sanatkârlardan cephede savaşan fedakârlara ve millete karşı borçlarını ödemeleri istenir ve sanatkârların suskunluklarını bozmaları için vaktin henüz geçmediği hatırlatılır.

Harbiye Nezareti'nin "harp edebiyatı" yapma konusundaki çabaları bununla da sınırlı kalmaz. İstanbul'daki şair ve yazarlara birer yazı göndererek telif ettikleri eserleri askerî matbaada basmayı veya özel matbaada basıp cephede dağıtılmak üzere satın almayı teklif eder.

"Bu teklifi ilk kabul edenlerden biri Yusuf Ziya'dır. "Akından Akına" isimli, içinde 20 kadar şiir olan kitabını Enver Paşa'nın isteği doğrultusunda yazar. 1916 yılında Talat Paşa'nın emriyle askerlere dağıtılmak üzere 10.000 adet basılır" (Çakır, 2004: 74).

Askerî Matbaada basılan bir diğer eser ise Ahmed Nedim'in "Cenk Destanı"dır. "İki şiirden oluşan eserdeki 'Cenk Destanı' isimli şiir Çanakkale Muharebelerini; 'Ölecek... Dönmeyecek' adlı şiir de Birinci Dünya Harbi'ne girişimiz ve ilk günler" (Çakır, 2004: 78). anlatılmaktadır.

Askerî Matbaa'da basılan bir diğer kitap ise Ahmed Nedim'in "Hediye" adlı eseridir. Cephedeki askerlere ithaf edilen ve onlara seslenen şair tarihten örnekler vererek askerlerdeki kahramanlık duygularını coşturmaya çalışır.

Askerî Matbaa'da basılan kitapların içinde tarihi gerçeklik, dil ve üslup akıcılığı açısından en önemli eserlerden biri de İbrahim Oğlu Ömer'in yazdığı "Şehitler Sırtı Destanı"dır. Eser, bizzat Çanakkale Muharebeleri'ne katılmış bir Mehmetçiğin

kahramanlıklarını anlatır. Altmış beş kitadan oluşan destan, vezninde problem olsa da, genellikle hecenin on birli vezniyle yazılmıştır.

1915 yılı içinde Askerî Matbaa'da basılan diğer bir şiir kitabı da Mustafa Fevzi'ye(1871–1924) aittir. “Orduya Arzuhal” adlı kitabın isminden ve muhtevasından anlaşıldığı kadarıyla bu eser de cephedeki askerlerimize dağıtılmak üzere bastırılmıştır” (Çakır, 2004: 90).

Cephedeki Mehmetçiklere dağıtılmak üzere askerî matbaa'da basılan bir şiir kitabı da Yahya Saim (Ozanoğlu)'in “Hilalin Gölgesinde: Çanakkale – Kutü'l-amâre Zafer Destanı” adlı kitabıdır. Çanakkale ile birlikte Irak Cephesi'nde “Kutü'l-amâre Zaferi”ni anlatan şiirlerin yer aldığı kitap sade bir dille ve aruz vezniyle yazılmıştır.

7.2.Şairlerin İlgisi:

Çanakkale konusunda yazılmış ilk şiir, Türk Yurdu dergisinde 19 Mart 1331 tarihinde imzasız olarak yayınlanan “Çanakkale Güllenenirken” şiiridir” (Çakır, 2004: 5). Çanakkale ile ilgili tespit edilmiş ilk şiirlerden biri de, Ali Rıza Seyfi'ye ait “Kal'a-i Sultaniye” adlı şiiridir.

Çanakkale Muharebeleri'nin başladığı tarih olan 3 Kasım 1914'ten 1924 yılına kadar olan süreçte şairlerin Çanakkale'yle ilgili yazdıkları şiirlerde Harbiye Nezâreti'nin çabalarının etkisi hissedilir. Çanakkale harp sahasına edebî heyet gönderilmesi, Çanakkale konusunda şiir yazarların kitaplarının Harbiye Nezâreti tarafından bastırılması veya bastırılan kitapların satın alınması gibi yapılan teşvikler ve kampanyalara rağmen dönemin şair ve yazarlarının Çanakkale'ye beklentileri karşılayacak derecede ilgi gösterdiklerini söylemek zordur. Sadık Tural, “Şahsiyetler ve Eserler” adlı eserinde kampanyaya birçok Türk şairinin iştirak ettiğini, fakat yazdıkları şiirler karşılığında para alanların yalnızca Yusuf Ziya ve Celal Sahir olduğunu söyler.

Verdikleri eser karşılığı para almayan şairler olduğu gibi, para almamak için 1915'te yazdığı şiiri bu uygulamanın kalktığı 1924 yılında yayınlayan Mehmet Âkif gibi şairler de vardır.

Kimi para karşılığı, kimi millî bir vazife olarak görmesiyle şiirlerini kaleme aldığı söylene de Prof. Dr. İsmail Parlatır'a göre şairlerin Çanakkale'ye ilgisinin sebebi "kazanılan zaferin ihtişam ve parlaklığı"dır. Parlatır, bu konuda yazdığı bir makalesinde şöyle der;

"Şairlerin, cephede kazanılan zaferin coşkusu ile şiirler kaleme alması, milli ruhu coşturma ve orduya moral verme düşüncesinden kaynaklanmaktadır. İmparatorluğun günden güne çökmesi ve peş peşe girilen savaşların orduyu yıpratması atmosferi içinde kazanılan bir zafer, elbette bir övünme ve milli gururu okşama için güzel bir sebep oluyordu... 1897 Türk-Yunan Harbi'nden sonra bu zaferlerin en görkemlisi Çanakkale Zaferi idi. Trablus, Balkan ve Birinci Dünya savaşlarının art arda getirdiği yıkım içinde Çanakkale Zaferi Türk tarihinin parlak bir sayfasydı.

Elbette Türk şairi, batılı devletlerin ordularına karşı kazanılan bu zafere ilgisiz kalamazdı. Büyük bir coşku ile Türk'ün sarsılmaz gücünü ve imanını şiirleştirdiler"(Çakır, 2004: 34).

Çanakkale'ye en çok ilgi gösteren ve Çanakkale konusunda en güzel şiirleri yazan Mehmet Âkif'tir. Âkif'in Safahat'ında Çanakkale üzerine yazılmış onlarca şiir görürüz. Edebî ve estetik yönden çok güçlü şiirler kaleme alan Mehmet Âkif'i son dönemde Çanakkale üzerine müstakil bir şiir kitabı neşreden Nurullah Genç takip eder. Bunun dışında Sultan Mehmet Reşad, İbrahim Alaeddin Gövsa, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ekrem Şama, M. Nihat Malkoç, Arif Nihat Asya, Faruk Nafiz Çamlıbel, Yahya Kemal Beyatlı, Necmettin Halil Onan, Ziya Gökalp, Ali Ekrem Bolayır, Abdulhak Hamid Tarhan, İsmail Safa Esgin, Haluk Nihat Pepeyi, Salim Dağ, Hasan Türk, Süreyya Endik, Fazıl Bayraktar, Nejat Eralp, Mehmet Zeki Akdağ, Fahri Ersavaş, Fazıl Ahmet Bahadır, Muhsin İlyas Subaşı, Ali İhsan Kamberoğlu, Mustafa Kayabek, Mustafa Turan, Turgay Ata, Mehmet Fahri, Mithat Cemal Kuntay, Süleyman Nesip, Fahri Sevil, Enis Behiç Koryürek, Melda Özata, Fırat Kızıltuğ, İbrahim Güleç, Kamil Durmuş, Ali Rıza Alp, Hıfzı Tevfik Gönensay, M. Halistin Kukul, Ali Nihat Tarlan, Halit Fahri Ozansoy, İhsan Mukbil, İdris Sabih, Ahmet Nedim, Ali Yıldız, Mehmet Emin Yurdakul, A. Kadir Angın, Hüseyin Suad, Önder Çağırın, Hakkı Süha Gezgin, Coşkun Ertepinar, Muhyiddin Mekki vs. gibi yüzlerce şairin Çanakkale üzerine binden fazla şiir kaleme aldıklarını ve bir kısmının bu şiirleri müstakil kitap olarak neşrettiklerini görürüz.

7.3.Toplumun İlgisi:

Çanakkale, Türk tarihine yön vermiş, bütün bir milletin canıyla, kanıyla yazdığı büyük bir destandır. Birçok şair, yazar ve düşünür tarafından Cumhuriyetimizin önsözü olarak görülmüştür. Bu düşüncenin toplum tarafından kabul görmesine delil, her geçen gün Çanakkale'ye artan ilgidir. Toplumun Çanakkale'ye gösterdiği ilginin sebepleri ise şunlardır;

a. Çanakkale yeni(den) keşfedildi:

Niğde'den yayın yapan Umut Fm Radyosunda Mehmet Niyazı Özdemir ile 14 Mart 2006 tarihinde Çanakkale Mahşeri romanı üzerine yapılan bir röportajda, romanı yazma safhasında Çanakkale'ye yaptıkları bir seyahatten bahsederken şunları söyler;

“Çanakkale ile ilgili malzemeleri toplarken ilk defa 1993 yılında Çanakkale'ye gittim. Orada Turizm Bakanlığı'nın Ahmet İhsan Gencer adında bir rehberi vardı. Onunla beraber savaş alanlarını gezdik. Mayıs ayında, tam da Çanakkale'nin gezilebileceği bir mevsimde, hafta sonuydu. Bizden başka hiç kimse yoktu. O zaman Çanakkale üzerine hiçbir tartışma yoktu. Ne zaman ki Çanakkale üzerine kitaplar yazılmaya başlandı ve bazı kesimler “Çanakkale ruhu”nu keşfetti. Sevenlerini oraya gitmeye teşvik etmeye başladılar. Çanakkale o zaman ilgi odağı oldu. Ondan sonra hangi mevsimde gidilirse gidilsin en az 5-10 bin kişi Çanakkale'de vardır.”(www.umutfm.com.tr/15.06.2007).

b. Artan sosyal içerikli olaylar üzerine toplumda “Çanakkale ruhu”na duyulan ihtiyaç:

Toplumda son yıllarda artan adlî olaylar üzerine “Çanakkale ruhu” tekrar gündeme gelmiştir. Çanakkale'de düşmanına bile merhamet gösteren, zor şartlar altında büyük kahramanlıklar gösteren Mehmetçiğin bu insanî tavırları toplumun özlem duyduğu ve Batı tarafında “son insanî savaş” olarak nitelendirilmesine sebep olacak kadar önemli bir davranıştır.

c. Hollywood'un meydana getirdiği sanal kahramanlara karşı toplumun kendi kahramanlarını ön plana çıkarmak isteği:

Dünya sinemasının önemli bir merkezi olan Hollywood'un ürettiği sanal kahramanlara karşı Türk toplumu yerli ve gerçek kahramanlar istemektedir. Bu istek çeşitli yerli sinema filmlerine duyulan ilgiyle kendini göstermektedir. Yeterli bir tatmin sağlamasa

da önemli bir ilgiye mazhar olan bu kahramanların bir Çanakkale filminde yer almaları bu konuda kayda değer bir ölçüt olacaktır.

ç. Avrupa Birliği sürecinin kamçılacağı milliyetçilik duygularının doğurduğu tarihe duyulan ilgi:

Türkiye'nin AB'ye girme konusundaki ısrarına rağmen, Batı'nın iki yüzlü ve ön yargılı tavırları toplumda milliyetçilik duygularının canlanmasına ve bu konuda ortaya konan yazılı ve görsel eserlere karşı toplumun daha fazla ilgi göstermesine neden olmuştur. Batı'nın bize karşı ırkçı ve düşmanca tavırları nedeniyle toplumda bir öze dönüş rüzgârı esmektedir. Bu durum en belirgin şekilde Çanakkale'ye ilgi olarak kendini göstermektedir.

d. Küreselleşme sonucu kaybolan değerler ve sosyal hayatta bir yara olarak oluşan değersizleşmeye karşı “Çanakkale ruhu”nun ikâme edilmeye çalışılması:

Toplumda adlî olayların artması üzerine bir kısım aydınların harekete geçerek Çanakkale'de düşmanlarımızdan dahi esirgemediğimiz insanî davranışların yeniden ikâme ve ihyası için çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır. Devlet eliyle de desteklenen bu faaliyetler Çanakkale üzerine yazılmış kitapların basılması ve Çanakkale harp sahasına gezi düzenlenmesi olarak dikkati çekmektedir. Bu tür faaliyetlerin büyük çoğunluğu Çanakkale ruhunu tekrar canlandırıp yaşatmaya yöneliktir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İngiliz ve Fransızlar İstanbul'u ele geçirip Osmanlı'yı saf dışı etmek ve Ruslara yardım etmek amacıyla Çanakkale Boğazı'na saldırmışlardır. Önce denizde, sonra karada hiç beklemedikleri ağır bir yenilgi almış ve donanmalarının üçte birini kaybetmişlerdir.

Önce denizde, sonra küçük bir kara parçasında gerçekleşen denk olmayan güçlerin mücadelesinden inanan ve azimle savaşan Osmanlı Devleti zaferle çıkmıştır.

Dünya savaşının uzamasına ve büyük kayıplara sebep olan Çanakkale, Türk milleti açısından, okumuş ve yetişmiş bir neslin yok olmasına sebep olurken sonuçları itibariyle de Cumhuriyetin kurulmasına “önsöz”lük etmiştir.

Osmanlı Devleti, savaş başlar başlamaz müzik ve edebiyatın etkisinden faydalanmak istemiştir. Bunun için çeşitli kampanyalar düzenlenerek ilk defa bir “harp edebiyatı” teşekkül ettirilmiştir. Bu yüzden Türk Harp Edebiyatının şiir türünün mühim bir yekûnunu Çanakkale Zaferleri üzerine yazılmış şiirler teşkil eder. Tespit ettiğimiz binden fazla şiir bunun bir delilidir.

Önce Çanakkale'ye edebî heyet gönderen Harbiye Nezâreti, umduğu neticeye ulaşamayınca Çanakkale konusunda şiir yazarlara, kitap yayınlananlara ödül vaat etmiş; şair ve yazarların kitaplarını kendi matbaalarında yayınlamış veya dışarıda yayınlananlardan satın almıştır.

Harbiye Nezareti'nin Çanakkale harp sahasına edebî heyet gönderme projesine İstanbul'daki tüm şair ve yazarlar davet edilmiş, davete sadece şu yazar ve şairler icabet etmiştir:

Ağaoğlu Ahmet, Ali Canip, Celal Sahir, Çallı İbrahim (ressam), Enis Behiç, Hakkı Süha, Hamdullah Suphi, Hıfzı Tefik, Mehmet Emin, Muhiddin (Eski Tanin Gazetesi muharriri), Nazmi Ziya (ressam), Orhan Seyfi, Ömer Seyfeddin, Selahaddin (eski Dârü'l-eytamlar müdürü), Yekta (bestekâr), Yusuf Razi Beyler ve İbrahim Alâeddin.

Edebî heyetin Çanakkale harp sahasını ziyaretinden sonra kamuoyunda beklentiler yükselir. Fakat ziyaretin üzerinden bir yıl geçtikten sonra beklentiler hayal kırıklığına

dönüşür. Şair ve yazarların bu suskunluğuna tepkiler gösterilir. Çanakkale konusunda yazmanın millî bir vazife olduğu söylenerek çeşitli ikazlarda bulunulur.

Bunun yanında yazdıkları şiirlere karşılık para alan Yusuf Ziya ve Celal Sahir gibi şairler; bizzat padişahın isteğiyle İlhâm-ı Nusret'i yazan A. Hâmid ve padişahın yazdığı "Çanakkale Gazeli"ni tahmis eden Yahya Kemal de vardır.

Cepheyi görmemesine rağmen gözyaşlarıyla yazdığı edebî ve estetik yönden şaheser niteliğinde olan Çanakkale Şehitlerine şiirini para ödülü verildiği için 1915 yılında yazmasına rağmen 1924 yılında yayınlanan Mehmet Âkif gibi şairler de vardır.

Yukarıda saydıklarımıza Çanakkale'de bizzat çarpışmış ve gazi olmuş, fakat Çanakkale hakkında tek mısra yazmamış Ahmed Hâşim'i de eklemek gerekir.

Harbiye Nezareti'nin harp sahasına edebî heyet gönderilmesi teşebbüsü, daha sonra Kurtuluş Savaşı yıllarında benzer uygulamalara örnek teşkil etmiştir.

Çanakkale üzerine yazılmış binden fazla şiirin çoğu estetik açıdan yetersizdir. Savaşın başladığı yıllardan 1924 yılına kadar teşvik ve kampanyalarla çok ilgi gören Çanakkale, 1924'ten 1995'li yıllara kadar pek ilgi çekmemiştir. 1995'ten sonra çeşitli nedenlerle halkın ve şairlerin ilgisi tekrar Çanakkale Muharebelerine yönelmiştir.

Çanakkale üzerine yazılmış şiirlerde Mehmet Âkif'in "Çanakkale Şehitlerine" şiiri şaheser olarak en büyüğü ve en güzeldir. Edebî ve estetik yönden çok güçlü şiirler kaleme alan Mehmet Âkif'i son dönemde Çanakkale üzerine müstakil bir şiir kitabı neşreden Nurullah Genç takip eder. Bunun dışında Çanakkale üzerine yazan şu isimleri anabiliriz: Sultan Mehmet Reşad, İbrahim Alaeddin Gövsa, Fazıl Hüsni Dağlarca, Ekrem Şama, M. Nihat Malkoç, Arif Nihat Asya, Faruk Nafiz Çamlıbel, Yahya Kemal Beyatlı, Necmettin Halil Onan, Ziya Gökalp, Ali Ekrem Bolayır, Abdulhak Hamid Tarhan, İsmail Safa Esgin, Haluk Nihat Pepeyi, Salim Dağ, Hasan Türk, Süreyya Endik, Fazıl Bayraktar, Nejat Eralp, Mehmet Zeki Akdağ, Fahri Ersavaş, Fazıl Ahmet Bahadır, Muhsin İlyas Subaşı, Ali İhsan Kameroğlu, Mustafa Kayabek, Mustafa Turan, Turgay Ata, Mehmet Fahri, Mithat Cemal Kuntay, Süleyman Nesip, Fahri Sevil, Enis Behiç Koryürek, Melda Özata, Fırat Kızıltuğ, İbrahim Güleç, Kamil Durmuş, Ali Rıza Alp, Hıfzı Tefik Gönensay, M. Halistin Kukul, Ali Nihat Tarlan,

Halit Fahri Ozansoy, İhsan Mukbil, İdris Sabih, Ahmet Nedim, Ali Yıldız, Mehmet Emin Yurdakul, A. Kadir Angın, Hüseyin Suad, Önder Çağırın, Hakkı Süha Gezgin, Coşkun Ertepinar, Muhyiddin Mekki vs. gibi.

Çanakkale üzerine yazılmış şiirlerde tema olarak genellikle Mehmetçiğin vatan sevgisi, cesareti, kahramanlığı, bayrak sevgisi, şehitlik, dua, maneviyat vs. gibi konular öncelikle işlenmiştir.

Çanakkale sadece şairlerin ve Harbiye Nezareti'nin ilgisini çekmemiştir. Aynı zamanda toplumun önemli bir kesiminin de ilgisini çekmiştir. Toplumun Çanakkale'ye ilgi göstermesinin temelinde;

- 1.Çanakkale'nin yeni(den) keşfedilmesi,
- 2.Artan sosyal içerikli olaylar üzerine toplumda “Çanakkale ruhu”na duyulan ihtiyaç,
- 3.Hollywood'un meydana getirdiği sanal kahramanlara karşı toplumun kendi kahramanlarını ön plana çıkarmak isteği,
- 4.Avrupa Birliği sürecinin kamçılacağı milliyetçilik duygularının doğurduğu tarihe duyulan ilgi,
- 5.Küreselleşme sonucu kaybolan değerler ve sosyal hayatta bir yara olarak oluşan değersizleşmeye karşı “Çanakkale ruhu”nun ikâme edilmeye çalışılması gibi nedenler yatmaktadır.

Sonuç itibariyle edebiyatımızda, özellikle harp edebiyatında “Çanakkale” en çok işlenen, en önemli konulardan biridir. Bu kadar ilgi ve yazılmış şiire rağmen yazılan şiirler nitelik ve nicelik bakımından Çanakkale Zaferleri'nin şanına yaraşır derecede değildir. Fakat bu zayıf şiirlerin çoğunda bir duygusallık ve samimi bir ifade dikkati çeker.

KAYNAKÇA

- AKAY, Hasan-UMRAN, Sedat; Cumhuriyet Dönemi Şiirimizin Altın Sayfaları, 3 F
Yayınevi, İstanbul 2006
- Anadolu Çınar Dergisi Aralık 2006
- ASYA, Arif Nihat; *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*, Ötüken Neşriyat, Ankara, 2005
- ATSIZ, Hüseyin Nihal; *Yolların Sonu*, İrfan Yayıncılık(7Baskı), İstanbul 2004
- BEYATLI, Yahya Kemal; *Eski Şiirin Rüzgârıyla*, Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları,
İstanbul,1974
- BİRİNCİ, Necat; *Edebiyat Üzerine İncelemeler*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2000
- ÇAKIR, Ömer; *Türk Şiirinde Çanakkale Muharebeleri*, Atatürk Kültür Merkezi
Yayını, Ankara 2004
- ÇİMEN, Ali-GÖĞEBAKAN, Göknur; *Tarihi Değiştiren Savaşlar*, Timaş Yayınları,
İstanbul 2006
- DAĞ, Salim-TÜRK, Hasan; *Çanakkale'den Şiirler*, (Kişisel Yayın) Gelibolu 2003
- DAĞLARCA, Fazıl Hüsnü; *Çanakkale Destanı/İstanbul Fetih Destanı*, Doğan Kitap,
İstanbul 1999
- ENGİNÜN, İnci; *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1991
- ERSAVAŞ, Fahri; *Çanakkale Geçilmez*, (Kişisel Yayın) İstanbul 2000
- ERSOY, Mehmet Akif; *Safahat*, Mehmet Akif Araştırmaları Merkezi Yayınları,
İstanbul 1988
- GENÇ, Nurullah; *Çanakkale: Her Şey Yanıp Gül Oldu*, Timaş Yayınları, İstanbul 2006
- GÖKALP, Ziya; *Şakî İbrahim Destanı ve Bir Kitapta Toplanmamış Şiirler*, Kültür
Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1976
- GÖVSA, İbrahim Alâettin; *Çanakkale İzleri*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara
1993(2. Baskı)

Harp Mecmuası(Haz. A. Fuat Bilkan-Ömer Çakır); Kaynak Kitaplığı, İstanbul 2006

HAYBER, Abdulkadir; *Necmettin Halil Onan*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988

<http://www.canakkale.gen.tr/sonuc/savass.html>(15.06.2007)

http://www.tsk.mil.tr/guncel/diger_faaliyetler/canakkalesehitlerianmagunu.htm(15.06.2007)

<http://www.canakkalesavaslar.net/siirler.html>(15.06.2007)

<http://www.gonulsitesi.net/NihatMalkoc.htm>(15.06.2007)

<http://www.izedebiyat.com/yazi.asp?id=38894>(15.06.2007)

<http://canakkalesavaslar.comu.edu.tr/data2/131.pdf>(15.06.2007)

<http://www.diyenet.gov.tr/kuran/fihrist.asp?index=513&konu=Şehitlik>(15.06.2007)

www.umutfm.com.tr/multimedia.htm(15.06.2007)

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi C. 33 İstanbul 2005

KARAL, Ord. Prof. Dr. Enver Ziya; *Osmanlı Tarihi IX. Cilt Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1996*

KAPLAN, Mehmet; *Şiir Tahlilleri-1* Dergâh Yayınları, İstanbul 2005a

KAPLAN, Mehmet; *Şiir Tahlilleri-2* Dergâh Yayınları, İstanbul 2005b

KAPLAN, Mehmet; *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar (2. Cilt)* Dergâh Yayınları İstanbul 1999

KUNTAY, Mithat Cemal; *Türk'ün Şehnamesi*, Tasvir Neşriyatı, İstanbul 1945

OĞUZTÜRK, Fikret; *Ortaçağ'ı Özledim (3 Cilt)*, 2.Baskı, Gaziantep 2002

ÖNAL, Mehmet; *Yusuf Ziya Ortaç*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1986

- SAVAŞ, Nurettin; *Kanla Yazılan Bir Destanın Son Tanıkları*, Senaryo Production, (Tarihsiz) İstanbul
- SERDENGECİ, Osman Yüksel; *Akdeniz Hilâlidir*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 1995
- TANSEL, Fevziye Abdullah; Mehmet Emin Yurdakul'un Eserleri 1(Şiirler), Türk Tarih Kurumu Yayınları(2. Baskı), Ankara 1989
- TARANCI, Cahit Sıtkı; *Otuz Beş Yaş*, Can Yayınları, İstanbul 1997 (13.Baskı)
- TARHAN, Abdülhak Hamit; *Bütün Şiirleri 3 (Hep Yahut Hiç/İlham-ı Vatan) Dergâh Yayınları*, İstanbul 1999 (2. Baskı)
- Türk Edebiyatı Dergisi Sayı: 353
- UZUN, Mustafa; “Çanakkale Muharebeleri-Edebiyat”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C. 8, İstanbul 1993
- VAKKASOĞLU, Vehbi; *Bir Destandır Çanakkale*, Nesil Yayınları İstanbul 2006
- VAKKASOĞLU, Vehbi; *Çanakkale’de Şahlananlar*, Nesil Yayınları İstanbul 2007
- Yeni Mecmua; Çanakkale Özel Sayısı*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2006
- (İsimsiz)1915’te Çanakkale’de Türk; Millî Müdafaa Vekâleti Yayını, Ankara 1957

EKLER

EK 1: 5. Bölümde çözümlenen şiirlerin anlaşılmasını kolaylaştırmak için şiirlerin metni “Ek 1” de verilmiştir.

ÇANAKKALE ŞEHİTLERİNE

Şu Boğaz Harbi Nedir? Var mı ki dünyâda eşi?
En kesif orduların yükleniyor dördü beşi.
-Tepeden yol bularak geçmek için Marmara'ya,
Kaç donanmayla sarılmış ufacak bir karaya.
Ne hayâsızca tehaşşüd ki ufuklar kapalı!
Nerde gösterdiği vahşetle “Bu, bir Avrupalı”
Dedirir yırtıcı, his yoksulu, sırtlan kümesi,
Varsa gelmiş, açılıp mahbesi, yahut kafesi!
Eski Dünya, Yeni Dünya, bütün akvâm-ı beşer,
Kaynıyor kum gibi... Mahşer mi, hakikat mahşer.
Yedi iklimi cihânın duruyor karşında,
Ostralya'yla beraber bakıyorsun Kanada!
Çehreler başka, lisanlar, deriler rengârenk.
Sade bir hadise var ortada: Vahşetler denk.
Kimi Hindû, kimi yamyam, kimi bilmem ne belâ...
Hani, tâûna da zuldür bu rezîl istîlâ!
Ah o yirminci asır yok mu, o mahlûk-ı asîl,
Ne kadar gözdesi mevcûd ise hakkiyle sefil,
Kustu Mehmetçiğin aylarca durup karşısına;
Döktü karnındaki esrârı hayâsızcasına.
Maske yırtılmasa hâlâ bize âffetti o yüz ...
Medeniyet denilen kahpe, hakîkat, yüzsüz.
Sonra mel'undaki tahrîbe müvekkel esbâb,
Öyle müthiş ki: Eder her biri bir mülkü harâb.

Öteden sâikalar parçalıyor âfâkı;

Beriden zelzeleler kaldırıyor a'mâkı;
Bomba şimşekleri beyninden inip her siperin;
Sönüyor göğsünün üstünde o aslan neferin.
Yerin altında cehennem gibi binlerce lağam,
Atılan her lağımın yaktığı yüzlerce adam.
Ölüm indirmede gökler, ölü püskürtmede yer;
O ne müthiş tipidir: Savrulur enkâz-ı beşer...
Kafa, göz, gövde, bacak, kol, çene, parmak, el, ayak,
Boşanır sırtlara, vâdîlere, sağnak sağnak.
Saçıyor zırha bürünmüş de o nâmerd eller,
Yıldırım yayılımı tûfanlar, alevden seller.
Veriyor yangını, durmuş da açık sînelere,
Sürü hâlinde gezerken sayısız tayyâre.
Top tüfekten daha sık, gülle yağan mermîler...
Kahraman orduyu seyret ki bu tehdîde güler!
Ne çelik tabyalar ister, ne siner hasmından;
Alınır kal'a mı göğsündeki kat kat imân?
Hangi kuvvet onu hâşâ, edecek kahrına râm?
Çünkü te'sîs-i ilâhî o metîn istihkâm.
Sarılır, indirilir mevki-i müstahkemler,
Beşerin azmini tevkîf edemez sun'-i beşer;
Bu göğüslerse Hudâ'nın ebedî serhaddi;
"O benim sun'-i bedî'im, onu çiğnetme!" dedi.
Âsım'ın nesli... diyordum ya... nesilmiş gerçek;
İşte çiğnetmedi nâmûsunu, çiğnetmeyecek.

Şühedâ gövdesi, bir baksana, dağlar, taşlar...
O, rükû olmasa, dünyâda eğilmez başlar,
Vurulup tertemiz alnından, uzanmış yatıyor;
Bir hilâl uğruna, yâ Rab, ne güneşler batıyor!
Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş, asker!
Gökten ecdâd inerek öpse o pâk alını değer.
Ne büyüksün ki, kanın kurtarıyor Tevhîd'i...
Bedr'in aslanları ancak, bu kadar şanlı idi...
Sana dar gelmeyecek makberî kimler kazsın?

“Gömelim gel seni târîhe!” desem, sığmazsın.
Herc ü merc ettiğin edvâra da yetmez o kitâb...
Seni ancak ebediyetler eder istîfâb.
“Bu, taşındır” diyerek Kâbe’yi diksem başına;
Rûhumun vahyini duysam da geçirsem taşına;
Sonra gök kubbeyi alsam da, ridâ nâmiyle;
Kanayan lâhdine çeksem bütün ecrâmiyle,
Ebr-i nîsâmı açık türbene çatsam da tavan,
Yedi kandilli Süreyyâ’yı uzatsam oradan;
Sen bu âvîzenin altında, bürünmüş kanına,
Uzanırken, gece mehtâbı getirsem yanına,
Türbedârın gibi tâ fecre kadar bekletsem;
Gündüzün fecr ile âvîzeni lebrîz etsem;
Tüllenen mağribi, akşamları sarsam yarana...
Yine bir şey yapabildim diyemem hâtırına...
Sen ki, son ehl-i salîbin kırarak savletini,
Şarkın en sevgili sultânı Salâhaddîn’i,
Kılıç Arslan gibi iclâline ettin hayran...
Sen ki, İslâm’ı kuşatmış, boğuyorken hüsrân,
O demir çemberi göğsünde kırıp parçaladın;
Sen ki, rûhunla beraber gezer ecrâmı adın;
Sen ki, a’sâra gömülse taşacaksın... Heyhât,
Sana gelmez bu ufuklar, seni almaz bu cihât...
Ey şehîd oğlu şehîd, isteme benden makber,
Sana âgûşunu açmış duruyor Peygamber.

- Safahat: 5 Âsım -

Mehmet Âkif ERSOY

SULTAN REŞAD’IN ÇANAKKALE GAZELİ

Savlet etmişti Çanakkale’ye bahr u berden
Ehl-i İslâm’ın iki hasm-ı kavîsi birden.

Lâkin imdâd-ı İlâhî yetişip ordumuza,

Oldu her bir neferi kale-i polat-beden.

Asker evlatlarımın pîşgeh-i azminde,
Aczini eyledi idrâk nihâyet düşman.

Kadr ü haysiyeti pâ-mâl olarak etdi firâr,
Kalb-i İslâma nüfûz eylemeğe gelmiş iken.

Kapanıp secde-i şükrâna Resâd eyle duâ,
Mülk-i İslâmı Hudâ eyleye dâim me'men.

Sultan Mehmed Reşad
Yeni Mecmua
Çanakkale Özel Sayısı

TAHMİS-İ MANZUME-İ HÜMAYUN

Cepheden topları ejder gibi bârû-efgen,
Arkasından gemiler bir sürü dîv-i âhen.
Gökde tayyarelerinden saçarak nâr u fiten,
Savlet etmişti Çanakkale'ye bahr u berden
Ehl-i İslâm'ın iki hasm-ı kavîsi birden.

Kadın erkek anadan tâ süt emen yavrumuza,
Hepimiz canla sarıldık da vatan duygumuza.
İntizâr eyledi gafletle adû korkumuza,
Lâkin imdâd-ı İlâhî yetişip ordumuza,
Oldu her bir neferi kale-i polat-beden.

Şükür Allâh'a ki gördüm bu mübarek sinde,
Kahraman ordumu serhadde muzaffer, zinde.
Müjde İran ile Turan'a ve Çin ü Hind'e,
Asker evlatlarımın pîşgeh-i azminde,
Aczini eyledi idrâk nihâyet düşman.

Allah Allah nidasıyla mühâcim ahrâr,
Tepelerden boşanıp sâika- vâri, kakhâr.
Etdiler düşmanı bir öyle ki iclâ-yı kenâr,
Kadr ü haysiyeti pâ-mâl olarak etdi firâr,
Kalb-i İslâma nüfûz eylemeğe gelmiş iken.

Rûh-ı Peygamberi tebşîre giderken şühedâ,
Millet arkanda bugün vecd ile tekbîr- serâ.
Sen de mihrâb-ı hilâfetde cebîn-sâ-yı senâ,
Kapanıp secde-i şükrâna Resâd eyle duâ,
Mülk-i İslâmı Hudâ eyleye dâim me'men.

Yahya KEMÂL

(Yeni Mecmua: Çanakkale Özel Sayısı)

BİR YOLCUYA

Dur yolcu! Bilmeden gelip bastığın,
Bu toprak, bir devrin battığı yerdir.
Eğil de kulak ver, bu sessiz yığın,
Bir vatan kalbinin attığı yerdir.

Bu ıssız, gölgesiz yolun sonunda,
Gördüğüm bu tümsek, Anadolu'nda,
İstiklâl uğrunda, namus yolunda,
Can veren Mehmed'in yattığı yerdir.

Bu tümsek, koparken büyük zelzele,
Son vatan parçası geçerken ele,
Mehmed'in düşmanı boğduğu sele,
Mübârek kanını kattığı yerdir.

Düşün ki, haşrolan kan, kemik, etin
Yaptığı bu tümsek, amansız, çetin,
Bir harbin sonunda, bütün milletin,

Hürriyet zevkini tattığı yerdir.

- Çakıl Taşları -

Necmettin Halil ONAN

BİR BAYRAK RÜZGÂR BEKLIYOR

Şehitler tepesi boş değil,
Biri var, bekliyor...
Ve bir göğüs nefes almak için
Rüzgâr bekliyor.
Türbesi yakışmış bu kutlu tepeye,
Yattığı toprak belli,
Tuttuğu bayrak belli.
Kim demiş Meçhul Asker diye?
Destanını yapmış, kasideye kanmış...
Bir el ki ahiretten uzanmış,
Edeple gelip birer birer
Öpsün diye faniler.
Öpelim temizse dudaklarımız...
Fakat basmasın toprağına
Temiz değilse ayaklarımız.
Rüzgârını kesmesin gövdeler...
Sesinden yüksek çıkmasın
Nutuklar, kasideler!
Geri gitsin alkışlar, geri...
Geri gitsin ellerin yapma çiçekleri!
Ona oğullardan, analardan
Dilekler yeter...
Yazın sarı, kışın beyaz
Çiçekler yeter.
Söyledi söyleyenler demin...
Gel süngülü yiğit, alkışlasınlar,
Şimdi sen söyle, söz senin!

Şehitler tepesi boş değil,
Toprağını kahramanlar bekliyor...
Ve bir bayrak dalgalanmak için
Rüzgâr bekliyor.
Destanı öksüz, sükûtu derin
Meçhul Askerin...
Türbesi yakışmış bu kutlu tepeye;
Yattığı toprak belli,
Tuttuğu bayrak belli...
Kim demiş Meçhul Asker diye?

Arif Nihat ASYA

ÇANAKKALE

Öğün ey Çanakkale, cihan durdukça öğün!
Ömründe göstermedin bin düşmana bir düğün.
Sen bir büyük milletin savaşa girdiği gün,
Başına yüz milletin birden üstüğü yersin!

Sen savaşa girince mızrakla, okla, yayla,
Karşına çıktı düşman çelikten bir alayla.
Sen topun donanmayla, tüfeğin bataryayla,
Neferin ordularla boy ölçüştüğü yersin!

Nice tüysüz yiğitler yılmadı cenk devinden,
Koştu senin koynuna çıkar çıkmaz evinden.
Sen onların açtığı bayrağın alevinden,
Kaç bayrağın tutuşup yere düştüğü yersin!

Toprağından fazladır, sende yatan adamlar,
Irmağın kanla çağlar, yağmurun kanlı damlar.
O cenkten armağandır sana kızıl akşamlar,
Sen silahın imanla son dövüştüğü yersin!

Bir destana benziyor senin bugünkü hâlin.
Okurken duyuyorum sesini ihtilâlin.
Öğün ey Çanakkale, sen Mustafa Kemâl'in,
Yüz milletle yüz yüze ilk görüştüğü yersin!

Faruk Nafiz ÇAMLIBEL
Akıncı Türküleri

ÇANAKKALE

Uzarlarda bir ada var,
Halkına derler İngiliz.
Hem medeni, hem canavar,
Fendinden emin değiliz.

Doğrulukta Rus Kazağı,
O'nun yanında sofudur.
Topu tutar dört bucağı
Denizlerin Moskof'udur.

Budur en gizli emeli:
Müslümanlar uyanmasın!
Uçtan uca İslam ili
Kendine arpalık kalsın.

Allah dedi: "Kabul olsun".
Ümmetimin bedduası,
Dağılsın ordusu Rus'un,
İngilizlerin donanması.

Türk dedi: "Demek yaradan.
Kurtarmayı ister bizden;
Karaları Kızıl Rus'tan,
Denizleri İngiliz'den..."

Türk köyünden kalktı geldi.
Hazırladı siperini...
Bu geliş ok gibi deldi,
İngiliz'in ciğerini.

Moskof dedi İngiliz'e:
"Çanakkale aşılmalı;
Kızıl, Kara, Akdeniz'e
Hâkimiz, anlaşılmalı..."

İngiliz, Fransalıyı,
Aldı beyaz kotrasına...
Tutmuşum sandı yalıyı,
Geldi Boğaz sefasına...

Beş (18) Mart'ta iki donanma,
Kalemize saldırdılar...
Toplarımız coşkun suya,
Zırhlıları daldırdılar...

İngilizler korktu kaçtı,
Rus ümidi kesti artık;
Anarşistler bayrak açtı,
Rus ilinde düştü Çarlık...

Çok geçmeden birdenbire,
Parçalandı Rus ülkesi,
Sevinçle düştü tekbire,
Elli milyon Türk'ün sesi...

Artık "Turan" hayal değil.
Hakikate döndü bugün...
Türk bilecek yalnız bir dil,
Bizim için bu bir düğün...

Çanakkale dört devlete,
Galebeyi sen çevirdin!
Çar kölesi yüz millete,
İstiklâli sen getirdin!

Senden ötürü bilsen daha,
Kurtulacak nice ülke...
Ne Afrika, ne Asya'da,
Kalmayacak müstemleke...

Çünkü nasıl karalarda,
Artık yoksa Rus zorbası;
Gezemeyecek deryalarda,
İngiliz'in donanması...

Ziya GÖKALP

Yeni Mecmua, Çanakkale Özel Sayısı

ŞEHİD OĞLUM

Şehid oğlum kefenine büründü,
Mezarının başucuna süründü.
Ninesine rü' yâsında göründü,
Baygın geldi düştü yanıma.

Vücudunu delmiş Moskof canavar,
Göğsünde bir kızıl, derin yara var,
Yüreğimden kopup yaradan sızar,
Damla damla akar kanı canıma!

Anne, dedi yaralıyım ölmedim;
İşte kucağına atıldım kendim,
Sen sar ellerinle yaramı benim,
Ben yaşarım düşman girmez kanıma.

Sardım ellerimle yaracığını,
Saçlarımla ördüm sargı bağını...
Allah'ımın güzel yarattığını
Gelin, görün, bakın kahramanıma.

Kanı durdu, vücuduna can geldi
Çehresine pembe pembe kan geldi
Gökten bana rahmet-i rahman geldi
Kavuştum âhû gözlü aslanıma.

Çektim aldım onu bağrıma bastım,
Ben senden ayrılmam artık evlâdım;
Melek olsun sana ana kanadım,
Seni uçurayım ben Yezdân'ıma!

Anne, dedi, bırak harbe gideyim,
Vatan düşmanını berbâd edeyim;
Asıl anam vatan, seni n'ideyim?
Vatanımı çiğnetmem düşmanıma!

Şehid oğlum kollarımdan sıyrıldı,
Yaralı yaralı döndü kavgaya,
Sandım rûhum bedenimden ayrıldı,
Onunla beraber uçtu Mevlâ'ya.

Açtım gözlerimi, sabah açılmış,
Vatan toprağına nurlar akıyor;
Tan yerine al kefenler saçılmış.
Şehid oğlum güneş gibi bakıyor!

Ali Ekrem BOLAYIR
-Hamâsî Türk Şiiri Antolojisi-

İLHÂM-I NUSRET

Bildin mi bugün haddini ey düşmen-i mağrûr,
Ey düşmen-i hayret-zede, ey düşmen-i makhûr,
Gördün mü ki Türk ordusu isterse edermiş,
Alçakları bir kat daha alçalmağa mecbûr?...

Türk ordusudur milletin evlâd-ı kirâmı,
Git hâr ü zebûn ma'bede takdîs et o nâmı.
Mecrûh ü muhakkar ceberûtunla berâber
Bir ömr-i zelîlin sana lâzımsa devâmı !...

Türk askeri askerliği tâm eyledi ızhâr
Sen zulm ile kaahir, o fakat âdil-i kakhâr...
Vahşîliğin olsun senin ey kuvve-i nâ –merd,
İnsan sıfatından o erin tâlib-i zinhâr!...

Türk ordusunun yaptığı elvâh-ı tahayyür,
Gösterdiği âsâr-ı tecellî vü tefekkür,
Târîhe veleh-bahş olacak âbidelerdir!
Etmiş denilir mu'cizeler devri tekerrür.

Türk askeri, ey memleketi kurtaran evlâd,
Senden feyezân etti bu imdâd-ı Hüdâ-dâd,
Sensin o bahâdır ki bugün düşmana kıldın
Sînenle Çanakal'a'yı bir kal'a-yı pûlâd!..

Sekrân, müteazzım ve muazzam iki hâil
Oldu sedemâtınla senin zıll gibi zâil;
Onlar görecektir seni ettikçe tahattur
Bir çehre-i dehhâş ile bir pençe-i sâil.

Askerle rehâ buldu bugün Dâr-ı Hilâfet,
Handân-ı sürûr olmada dîdâr-ı Hilâfet.
Tâ yevm-i kıyâm âlem-i İslâm'ı, ne mutlu,

Şâdân edecek nûr-i nigh-dâr-ı Hilâfet!

Mînet size ey leşker-i gâzî-i müebbed,
Rahmet size ey ceş-i şehîdân-ı muhalled,
Görmekde bugün sizleri milletle berâber
Tebcîle sezâ Hazret-i Sultân Muhammed.

Aczimle berâber seni ben, çâker-i İslâm.
Tebrîk ile fahr eylerim ey asker-i İslâm.
Ey sancağını göklere i'lâ eden ordu,
Etmîş sana tevdî' onu Peygamber-i İslâm!...

Çanakkale bir sâha-i pür-şeref,
Cehennem fakat ondan ehven, ahfef;
Mehâlikle ser-tâ-pâ, rû-bu-rû;
Zemîn ü semâ, deşt ü deryâ adû.

Ne rûz ü şeb anda, ne şâm ü seher
Ne encüm muayyen, ne şems ü kamer
Nümâyândı, ancak o hengâmda,
O hengâm-ı ulviyet-encâmda,

Mehâbetli bir levha-i mevce-zen
Ki her mevce hûn-pâş ü âteş-fiken
Müşâbih gehî mâha, geh ahtere,
Gehî berk-i şemşîre, gâh ejdere,

Urûcunda hem-râh dâd-ı grîv,
Seri muttasıl çarha mânend-i dîv.
Hubûtunda hem-darbe-i zelzele,
Hayâlâta reh-ber çeh-i esfele.

Ne şeydir bu?.. Târîhe ettim suâl,
Sünûh etti birden hakîkî meâl:
Hayâlât o hep düşmanın askeri,

Ki kaçmakta her ân o günden beri;
Temevvüc kılınsa zaferden nişân
Livâ-ı şehinşâh-ı Osmâniyân!

Ey Türk elinde bârik olan râyet-i zafer,
Aşkınla bir gazanfer-i nâr oldu her nefer;
Bahşende sermediyyete bir başka zîb ü fer,
Olsan değer burûc ile göklerde hem-sefer.

Aşkınla oldu mehlekeler melce'ü medâr
Binlerce erler eyledi terk-i diyâr ü dâr;
Var sende ma'nevîyyete benzer bir iktidâr;
Ettin likaa-yı münce mid-i mevte cezbe-dâr.

Sancak yerinde işte, der asker: Benim sılam!..
Ondan ölüm gelir, ona gelmez fakat elem;
Çok yerde gerçi hâdim olur seyf ile kalem,
Ancak vatanla milleti temsîl eder âlem

- İlham-ı Vatan -

Abdülhak Hâmid TARHAN

ÇANAKKALE ŞİMDİ BİR SEVDALI TÜRKİYE'DİR

Karayel esiyordu bir rüyanın yerinde
Her şey yanıp gül oldu su ve kan mahşerinde
Macera kıtasından kopup geldi cisimler
Sömürge adasında parçalandı resimler
Hüsran ki, vehimlerden türeyip lânetlendi
Anadolu bin farklı ruhuyla kenetlendi
Çiçek tozunda kırdı dikenleri tevekkül
Puslu bir kan masalı şimdi kıvılcım ve kül
Gölgesine takılıp düşen ısırganların
Yaprağında bulutun izi kalır mı yarın
Yenilgiler saati hangi menzilden geçer

Dolunay şerbetini mâsivada kim içer
Seher vakti gidenler evlerine döner mi
Çanakkale kutlu bir meşaledir; söner mi

Gül gemisi tûfanda yelken açmaz sevdasız
Kurban vaktiyse, gelir İsmailler pervasız
Ağıtlar tayfun olur denizde ve karada
Bir yangınsa yaşamak, İbrahimler orada
Sular yarılacaksa, âsâdır şimdi yürek
Her fedâî bir Eyüp sabrıyla bekleyerek
Siperine bir anıt gibi diker ruhunu
Kara delikler bile görür semadan onu
Bir muammadır ölüm aşkın kitabesinde
Hâlâ bir temenni var kayaların sesinde
Yorgun iniltileri çoğaltan yaşlı rüzgâr
Cefakâr meczupların sırlarını mı arar
Toprağına yeniden kan kuşları konar mı
Çanakkale kutlu bir meşaledir; söner mi

Arzın rahminde sonsuz bir baharın izleri
Samanyoluna yaren kılıyor denizleri
Her taşından nice bin yıldız yapmalı gökler
Menzillerinde leylek toplamalı bebekler
Sis dağılınca kement çözüldü; şarap ölü
Bu yere bahtı kara yoksullar da gömülü
Nevcivanlar ömrünü akıtmış toprağına
Şehit kokusu sinmiş bahçesine bağına
Oysa biz nankörlüğe bahaneyiz evlerde
Acze meyden okuyan mecnunlar şimdi nerde
Onların bir ânını hangi tarih anlatır
Hazân hâlâ vefâkar mevzileri ağlatır
Hatıralardan yağın gül yağmuru diner mi
Çanakkale kutlu bir meşaledir; söner mi

Ecel hıyabanında düş ve sûret, ten ve sur

Burada her türlü acı bir nefeste bulunur
Kırılma noktası yok direnen mefkûrenin
Ey savaş, kimler anlar gizli âhını senin
Menkıbe olmalısın acıların ye'sine
Yoksa kalbin aheste yürür kan kâsesine
Biz ki, en sabıkalı gövdesiyiz mahremin
Ne yükseldik göklere, ne de yarından emin
Ketum bir karanlıkta tutunmuşuz her ize
Malihulya lekesi düşmüş ellerimize
İpek avuçlarımız sukut-ı hayal dolu
Bilir miyiz, nereye gider Kur'an'ın yolu
Bir ordu bir neferin imanını yener mi
Çanakkale kutlu bir meşaledir; söner mi

Mahrumiyet, bahadır yüreklerden utanır
Ağaçkakanlar bile burada hüsrânı tanır
Her manzara billur bir duvak, hicranlı diyar
Bir vuslat ki, şarkılar bile dingin, bahtiyar
Tahammül, son burcunda parlıyor endazenin
Deruni mevzilerde her dilâver nazenin
Harabat ehli bilmez neden gelir haber
Kavrulmuş kan kokusu bu yerde misk-ü amber
Gökyüzü hâlâ mahpus tutarken kurşunları
Hangi karine söyler kâinata bunları
Hükümran her musibet selam yurdunda biter
Bir kıyamet ki, yandı gulyabani, yandı ter
Cansiperane bu aşk efsun mudur, hüner mi
Çanakkale kutlu bir meşaledir; söner mi

Bu savaştı, ölümün doruklarını aşan
Bu savaştı, sarhoşun gözlerinde kamaşan
Yolculuk tükenmeden vuruldu yolda seyyah
Tarumar oldu arya, coştı sultanîyegâh
İsmarlanmış yiğitler heykeli darmadağın
Mezarıdır bu savaş ilme, irfana çağın

Kurmak gerekti arzın endamını yeniden
Yurda beyaz bir çehre vermeli; gitti giden
Ey mağrur gülümseyiş, direnme artık, eğil
Bu savaş haç ehlinin mertlik savaşı değil
Bittiğinde göğüstü, yumruktu, candı mermi
Çanakkale kutlu bir meşaledir; söner mi

Savrulan yaprağıyız kurt kapanı bir güzün
Oyasında şirpençe bulmuşunuz gönlümüzün
Katre düşmemiş safa ülkemize Boğaz'dan
Ömrü manzum sanmışız histen, hayalden, hazdan
Fincanlarda arayıp kaderin gizemini
Müneccime, mummyaya bağlamışız yemini
Öfkenin payandası mihmandır evimize
O muhteşem mirasın aynası kırgın bize
Yaldızlı yanılığlar otağını kurmuşuz
İtilaf kapısında köle gibi durmuşuz
Biz hangi sergüzeştin mahkûmuyuz, söyleyin
Kalır mı işaretler orda sonsuza değin
Kendi definesine düşman yürek, yanar mı
Çanakkale kutlu bir meşaledir; söner mi

Destanları inleten özge destanmış meğer
Yıllardır kuytularda tutuşup yanmış meğer
Şehidin gül karası oğulları, kızları
Görmemişler ateşte parlayan yıldızları
Oysa her karşına kardelenler dökmeli
Bigane yüreklere abideler dikmeli
Tekbir sesi geliyor toprağında derinden
Göçmen kuşlar kederle uçuyor üzerinden
Bu savaş bir millete hüznün armağanıdır
Sevdasını cephaneye yapanların şanıdır
Kim bilir kaçınıcı kez yere inmiş melekler
Bu benzersiz dergâhı şimdi hangi ruh bekler
Güneş mi aydınlatır alemleri, fener mi

Çanakkale kutlu bir meşaledir; söner mi

Onlar kahramanlardı, ay yüzlü yiğitlerdi
Tunç bilekli gaziler, gül kokan şehitlerdi
Zamanın en cengâver, en devşirme gününde
Dağlar gibi durdular esaretin önünde
Yurdun ufuklarında gün mutlu, gece mutlu
Bir zafer ki, eriyen taşlar bile umutlu
Bir kan defilesinde yemyeşildi mevsimler
Felekleri kuşatıp devran oldu isimler
Rüyaları küçüldü fiyakalı erlerin
Papatyaları hâlâ kanyor siperlerin
Ey semazen, dönmenin zamanıdır bu yerde
Ayetler hafızını arıyor tepelerde
Gün gelir de, mevziler esrarını sunar mı
Çanakkale kutlu bir meşaledir; söner mi

Ey hoyrat bir kavgada yar kapısı bulanlar
Ey hayal cümbüşünü karanlıktan alanlar
Ey bahriyeli umut, piyadeler buyruğu
Ey zehirli sulara nergis arayan kuğu
Bedbaht emek, baykuşa yuva kuran sermaye
Kime verildiğinden habersiz dertli paye
Ey mânâ evreninde boynuna ilmek olan
Ey gayesi tepinmek, tıkmak, gülmek olan
Ey ibrişim tutkular zindanına girenler
Ey düşmana en mahrem sırlarını verenler
Bu destanın bayrağı gönderinden iner mi
Çanakkale kutlu bir meşaledir; söner mi

Sönmeyecek; karanlık bilmese de, niyedir
Eflâtun sessizlik güller mahzun diyedir
Dünyayı yenenlerin yenildiği, o eşsiz
Çanakkale şimdi bir sevdalı Türkiye'dir

Nurullah GENÇ

Çanakkale:Her Şey Yandı Gül Oldu

ÖZGEÇMİŞ

1978 yılında Antakya'nın Hanyolu köyünde doğdu. İlkokulu köyünde, ortaokul ve liseyi Kırıkhan'da okudu. Üniversiteyi Gazi Üniversitesi, Kastamonu Eğitim Fakültesi'nde bitirdi. Kilis ve Sakarya'da çeşitli okullarda öğretmenlik ve müdür yardımcılığı yaptı. Halen Ârifiye Anadolu Öğretmen Lisesi Edebiyat Öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Evli, iki çocuk babasıdır.